

Sinine
Budha

Peeter Omm

Sinine Budha

Kriminaalromaan

Ja Kirjastusühikuse kirjastus Wiljandis 1935

Safala Trüfikoda Biljandis 1935

528409127

ARTU ÜLKOOL
RAAMATUKOGU

ARHIIVKOGU

1.

Kui Hagenauer lõpetas ligi kaks tundi kestnud ettekande oma viimase ekspeditsiooni üle Hiina tundmatusse osasse, puhkes avaras saalis tugew fiiduawaldus. Hagenauer kummardus ja tänas fiiduawalduse eest. Ta kõhnas pruunikspõlenud näos wõis märgata wäsimust. Nähtawasti oli pikk loeng teda tugewasti pingutanud.

Kuulajaskond moodustus päämiselt teadusmeestest ja uurijatest, kes olid humitatud Ida-Aasia kunstist. Nad kogunesid tiheda ringina Hagenaueri ümber ja keegi noor professor nende hulgast tegi uurijale ettepaneku:

— Armas doktor Hagenauer, kas teie ei wõtaks osa meie tänasest ööpeost, mis on mõeldud fitšamale ringile.

Hagenauer toetas toolile.

— Meeleldi, kuid ma tunnen praegu wäsimust. See on tingitud sellest, et ma weel pole küllaldaselt kohanenud Berliini kliimaga.

Samal hetkel tungis teadusmeeste ringist läbi klubi teener. Ta ulatas Hagenauerile suure firja-ümbriku.

Seites pilku ümbrikule, luges sellelt Hagenauer: „Särra doktor Hagenauer. Närmiselt fiire!”

Uwades ümbriku leidis ta sellest tüki fiidi ja kirja. Kirjale oli kirjutatud hiina keeles: „Palun tulge kohe koju, Ma pean teiega tungivalt kõnema.“ Alfiri kirjal puudus.

Ta vaatas lähemalt sinist fiiditüki ja märkas omaks imestuseks, et sel oli kala fugu.

— Kes teile ulatas selle kirja? pööras Hagenauer teenri poole.

— Ma seisin saali ukse juures, jutustas teener, — keegi hiinlane astus mu juure ja ulatas selle kirja teile edasiandmiseks. Selle järele hiinlane väljus ruumist.

— Kuidas see mees välja nägi?

Teenija waikis.

— Loomulikult, naeris Hagenauer, — mu kümnes oli rumal. Eurooplasele on ju kõik hiinlased niimõrt farnased, et ta ei suuda neid eraldada.

Peites kirja taskusse, tõusis ta istmelt.

— Mul on väga kahju, pööras ta ümbrivate teadlaste poole, — kuid ma ei saa fiiski tungivail põhjusil mitte oja võtta teie pidulikust koosviibimisest. Ma pean sõitma otsekohe koju.

Ta kummardas teadlaste ringile jumalagajatus ja kiirustas ukse poole. Istudes autos kasmvas temas üha uudishimu. Sinine kalafujuline fiiditükk talle ütles, et inimene, kes teda ootas pidi olema asjatundja Hiina kunstis.

Hagenaueri korter asus Breitenbachi platsil. Sääli elas ta waid mõned nädalad, kuna oli alles

hiljuti saabunud tagasi oma kaheaastajelt Hiina-
reisilt.

Koridoris ta kobas hetke mantli taskus korteri
võtme järele. Nsetanud mantli ja kiibara warna,
astus ta töötuppa. Süüdates elektri, ei üllatunud
ta wähe. Kirjutuslaua ees istus mugawalt leentoo-
lil wäike mees. Laud ja oja põrandat oli kaetud
mitmesuguste hiina waasidega, fujudega, piltidega,
raamatutega ja teiste tuhandete asjakestega. Siin
oli esitatud igasuguseid hiina kunstitooteid.

— Palun ärge ehmatage, sõnas wäike wõõras
mees tõustes leentoolilt. — Ma pidin teiega tun-
gimawalt kõnelema ja teist wõimalust ma ei leidnud,
et teiega kõigist tähelepanematult kokku saada.

— Selleks ei oleks teil tarwitsenud tungida
sugugi wõõrasse korterisse. Meie ei ole ometi mitte
Hiinas! tähendas Hagenauer etteheitwalt.

Hiinlane naeratas sunnitult.

— Pean wäga wabandama, sõnas ta. — Kuid
asi puutub sinisesse Budhasse, Budhasse kaladega
ja seepärast ma lootsin, et teie andestate mulle oma-
wolilise sissetungimise.

— Na! wenitas Hagenauer. — Sa selleks fiis
murdsite minu korterisse sisse? Teil näib olewat
kaldumus asju ajada wäga kummaliselt ja salapä-
raselt.

— Pidin paratamatult toimima nii, sest keegi
ei tohi teada, et ma olen kohanud teid. Sellest ei
tohi teie kõneleda kellelgi, ka mitte oma paremale
sõbrale.

Shetaw pilk hiinlase filmist tõendas Hagenauerile, et mees kõneles kogu südamest. Hagenauer süütas sigari ja küsis:

— Aga milleks siis dieti pöörasite minu poole?

— Ma olin kuulnud, et teie tunnete mu kodumaad ja säälsjet kunsti paremini kui keegi teine. Teieks ma tean, et teie omate mu kodumaal häid sõpru ja sellepärast olete üldiselt teadlik ka mu kodumaa poliitilise olukorraga. Kuid ühte ei tea teie siiski mitte ja seda tahtsin teile öelda.

— Ja see on?

— Mu kodumaa seisab juure mäsku eel. Ma ei usu, et need kodusõjad ja werewalamised on õnnistuseks mu rahwale. Seda tundes on mul hirm selle eest. Ma soovin oma kodumaale ja rahwale waid kõige paremat.

— Mis on mul kõige sellega tegemist?

— Sinine Budha wõib olla selle mäsku põhjusteks. Teie aga olete hellitanud lootust kogu aja, et leida sinise Budha kuju.

Hagenauer tundis, kuid weri tõusis tal pähe. Ta astus hiinlase kõrwale ja haaras wiimase käewarrest kinni.

— Ujun teile lähed see kõige wähem forda, kas ma leian sinise Budha kuju wõi ei leia, kostis Hagenauer terawalt.

— Kuid siiski, waidles hiinlane, — ma pean teile nimelt ütleva, et sinist Budha kuju ei ole üldse olemas.

Läbitungima pilguga Hagenauer silmitses hiin-

last. Pikkamisi wabastas ta hiinlase käewarre.

— Teie jutt on segane, wäitis ta hiinlasele.

— Kes teie dieti olete?

Hiinlane tõusis istmelt ja kummardas.

— Mu nimi on Tsi, naeris ta wiisakalt. — See on väga tawaline nimi ja ei ütle teile kõigewähematti. Aga teie tunnete Chang-Mi?

— Kas ma teda tunnen! Ma olen olnud pikemat aega ta külaline ta ilusas majas. Tema on kõige targem inimene, keda ma kunagi Hiinas olen kohanud.

Tsi naeris ja tähendas:

— Ma tulen Chang-Mi juurest. Ma olen tema kästjalg ja kaastööline.

— Teie tulete Chang-Mi juurest? Mispärast teie ei öelnud seda kohe mulle?

Sagenaueri ülalpidu muutus hetkelt teisjuguks.

— Tõhin ma pakkuda teile sigarit? küsis ta hiinlaselt. — Wõi joote meelsamini otsekõhe teed?

Tsi eelistas sigarit.

— Kuidas läheb Chang-Mil? Saatis ta teid mingijuguse ülesandega minu juure?

— Ma wõi jelle pääle kosta ja. Chang-Mi oli hiljuti lugenud, et teie tahate iga hinna eest leida sinise Buddha kuju, mille jalgade ees siplewad kalakejed. Kuju kõht olewat õõnes, milles leidumad plaanid suure waranduse peidupaiga üle. Nende waranduste läbi wõib Hiina tõusta Aasia ja kogu

maailma walitsejaks. Kuid nagu teie teate, wõib iga kuu Hiina legendite põhjal tuua oma rahwale suuremat õnne ja ka suuremat õnnetust. Nõnda wõib jagada ka see legendaarne Budha kuu meie rahwale õnne ja õnnetust. Ja wiimast ma kardan...

Hiinlane lõi oma pilgu maha ja silmitses põrandale laotatud asjakesi. Pooleldi sõjinal jätkas ta oma kõnelust:

— Teie, härra doktor omate paberid ja plaanid, kus on märgitud, kust wõib leida Budha kuu, kuid miks teie senini ei ole otsinud ja wäljakaewanud?

— Et leida kuu, seks on mul wajalik organiseerida uut ekspeditsiooni kohapäale. See ei ole sugugi kerge. Teie, hiinlased olete juba enam kui 1000 aastat seda kuu otsinud kuid mitte leidnud.

— Usute teie siis ikka kindlasti, et saladuslik Budha kuu on olemas? Kahtles hiinlane. — Kas see pole kõik mitte waid muinasjutt?

— See pole fiiski waid müüt. Mina olen 17 aastat uurinud pea päempäewa kõrwal sinise Budha kuu küsimust. Seks olen ma kogunud igasuguseid andmeid ja ülestähendusfi. Kõige wanem dokumēt sinise Budha üle sattus mu kätte alles mõned kuud tagasi. See dokumēt on wanem kui 1200 aastat.

Hagenauer sattus kõneledes järjeft enam hoogu. Pea paatoslega ta lausus:

— Selle dokumēndi abil ma kindlasti loodan saada kuu jälile. Igatahes on mul asukoht enam-wähem teada, kus teostada wäljakaewamisi.

Hiinlane hüppas leekivate filmadega ta ette.

— Teie ei tee seda, karjus ta. — See tähendab Hiina orjastamist ja hukkumist. Teie ei tohi kaju avastada ühegi hinna eest. Selleks ma sõitsin siia. See on Chang-Mi soov. Ta on ju targem mees tänapäeval Hiinas ja ta on ühtlasi teie sõber. Kui teie aga ei võta seda palvet kuulda, siis olete teie tema ja kogu Hiina waenlane.

Alnaruut purunes kõlisedes. Raske kivi kukkus talle põrandat. Tsi haaras kivi ja ulatas selle Hagenauerile. Kivi külge oli seotud mingi paber.

Kiiresti Hagenauer arutas nõõri lahti ja awas kirja. Suurte ladina tähtedega kirjutatud kirjal seisis: „See hiina lurjus, kes praegu teie pool viibib on Hiina waenlane. Aga meie oleme teie sõbrad.“

Sõnalausumata Hagenauer ulatas kirja hiinlasele.

Tsi hakkas waljusti naerma, kui ta oli heitnud kirjale pilgu.

— See on teile nõuanne „Tarkuse kloostri“.

— Tarkuse klooster? küsis Hagenauer. Kas selle kloostri õige nimi pole Sang-hu-ti klooster? Mäletan, et selle kloostri munkte hüüti „Tarkuse munkadeks“. Kuid mis on neil munkadel tegemist minu ja teiega?

— Seda ma ütlen teile kohe, härra doktor. Neil munkadel ei ole suuremat igatsust, kui leida Budha kaju.

Hagenauer filmitses tähelepanelikult kirja. Ta

märkas ümbriful punase lohemao märki. Pigistas siis kirja peos kofku ja pistis tasku.

— Kui ka nemad peavad sinise Budha kuju leidmise võimalikuks, siis olen ma jeda kindlam, et ma omal järgmisel ekspeditsioonil selle kuju wälja lajen kaemata.

Tsi hakkas wärisema kogu kehast.

— Seda ei tee teie mitte. Ärge unustage, mis ma teile ütlen: samal filmapilgul, kui teie sinise Budha kuju leiata, olete teie surnud mees. Seda sama käskis ka Chang-Mi mind teile öelda.

Ta tõstis käe rinnale ja taganes wälja ruumist.

2.

World-Filmi direktori kabinetis ümber pika laua istusid töösse süwenenuna 12 meest. Laual lebas igasuguseid pabereid, käsitirju, ajalehtedest wäljalõikeid ja pilte. Ruum oli täidetud paksu tubakasuitsuga. Nurgas põrandal lebas tühje limonaadi ja mõdu pudeleid.

Õige wiis tundi oli Miles Peary, World-Filmi direktor, oma lähemate abiliste näitejuhtide ja dramaturgidega pidanud nõu. Suure kuumuse tõttu olid heitnud kõik mehed särgid seljast.

Miles Peary oli suurekaswuline ja laiaõlaline mees. Ärewusest punetas ta nägu. Elawalt ihesituleerides wäitis ta filmiühingu suuremale näitejuhile S. P. Fitzile:

— Meie ei katkesta täna nõupidamist enne, kui oleme avastanud idee, mille alusel meie lawastame oma uue filmi. Gelmistel aastatel meie valmistasime kahetša filmi, mis tekitasid sensatsiooni kogu maailmas. Filmiühingu osatähtede kurss tõusis 211-le. Kuid nüüd juba ligi aasta pole meie suutnud enam midagi luua selle sõna otsekohefemas mõttes. Täna on osatähtede kurss 160, kuid kes võib kindlustada, et jarnase olukorra juures kolme nädala pärast kurss on waid 80. Filmid, mis oleme lawastanud wiimasel ajal, ei taga, et osatähtede kurssi langus jääks seisma. Meie peame lawastama jälle kõrge kunstiwäärtusega filmi, mis lööb laineid kogu maailmas. Teist teed meil oma seisukorra kindlustamiseks ei ole. Selle filmi idee aga peame leidma täna.

Fitz muigas. Ta oli kaswult wäike, mustade filmade ja mustade juukstega kunstnik. World-Filmi ühingu teenistuses oli ta juba kahetša aastat. Filmiühingu kõrge kunstilise wäärtusega filmid olid kõik tema loodud. Tema oli osawam mees, kes ostas oma laialdasi teadmisi kunstis ja kirjanduses, kasutada filmide loomisel.

— Ideeft ei ole olnud meil kunagi puudus, tähendas Fitz. — Siin teete meile asjatuid etteheitteid, härra direktor. Ma juba poole aasta eest tegin ettepaneku luua film kas Wene eluist wõi jälle asuda „Salome“ lawastamisele.

— Armas Fitz, sõnas direktor Peary lüües rusikaga lauale. — Teie teate wäga hästi, et meil

on filmiühingu juhatuse poolt antud omad juhtnöörid, mille järele meie peame käima. Wene film praeguse välispoliitilise olukorra juures ei saa tulla kõne all. Senitaua kui Wenega pole sõlmitud kaubanduslikke kokkuleppeid walitjusel, ei soowita ka näha filme, mis kajastawad Wene elu. Teine asi on „Salomega“. Selle filmi lawastamine wõib tulla kõne alla.

Fitz tõusis toolilt.

— Kuid ma olen juba öelnud, waidles ta, — millistel tingimustel ma nõus olen „Salomet“ lawastama. See film peab olema mu elu suurim looming. Ma tahan luua sellest filmi, millist maailm tänapäewal weel ei ole näinud.

Ta rüüpas mõdu ja jätkas:

— Ma asun seda filmi lawastama waid sel tingimusel, kui mul on kasutada wähemalt 7.000-päälise rahwamass. Siis mõimaldub mul luua juba küllalt mõjuwaid massijstseene. Filmilawastamine aga selles ulatuses, nagu mina seda soowin, läheb maksma wähemalt 2½ miljonit dollarit. Selle summa teie peate mulle kindlustama. Enne seda ma ei asu tööle.

Peary tahtis lausuda mõned sõnad wasele, kuid Fitz ei annud talle seks wõimalust.

— „Salome“ on olnud alati mu kaugeks unistuseks. Teie ju teate, et mul on tehtud ettepanekuid asuda tööle Prantsusmaal, Sakjamaal, Wene maal ja mujal. Ma aga ütlesin neist kõigist ära,

jeft mä uskufin, et oma unistust wõimaldub mul
waid teostada fiin World-Filmi juures.

Kui Fitz uuesti istus toolile wiibisid kõigi pil-
gud temal. Peary awas oma särgikrae. Ta oli
liialt kuum.

Kuna ruumis süwenes waihus astus Peary
Fitzi kõrwale ja pani oma käe ta õlale.

— Ma mõistan täielikult teid, sõnas ta oma
paremale näitejuhile, — kuid kõige juures meie
peame arwestama rahaliste wõimalustega. Selle
summa eest, mida teie tahate mahutada „Salome“
lawastamiseks, wõime meie lawastada wähemalt
kahetja keskmise wäärtusega filmi. Kõik see sun-
nib meid kahtlema selles, kas on küllalt otstarbe-
kohane mitte „Salome“ lawastusse hiigla kapi-
tale. Päälegi on praegu meie rahalised wõimalu-
sed küllalt piiratud.

Fitz laiutas käsi.

— Kuid ütelge ometi, küsis ta, — mida meie
peame tegema? Palun tehke meile mingi kon-
kreetne ettepanek.

Sõna wõttis kirjanik Johnson. Ta oli erandi-
tult walmistanud World-Filmi kunstilise wäärtu-
sega filmide käsikirjad.

— Mulle näib, sõnas ta hoogsalt, et meie
oleme sattunud wäljapääsematusse ummikusse.
Wene elust filmi luua pole kohane! „Salome“
lawastamiseks ei taheta teha kulusid tarwilisel
määral! Kindel aga on, et meie peame midagi
ette wõtma. Kuid mida meie siis peame lawas-

tama. Kui kats aastat tagasi üllatasime maailma oma filmidega ühendriikide kaitsewäest, siis tänapäeval sarnased filmid ei juuda saavutada enam küllalt edu, sest neid on wahepääl liiati palju järendatud. Mingi armastuse jant ei saa tulla kõne alla, kuna tänapäewal publik nõuab teistjuguiseid filme.

Nõus olles noogutas Fitz. Sest otsekui saades julgust jätkas Johnson weelgi hoogsamalt.

— Pole mõtet luua filmi ka meremeeste elust, sest praegu sarnaste filmidega on kinod lihtsalt üle ujutatud. Kui hakata lawastama kunstiväärtusliku komöödiat, siis tuleb arwestada meil wõistlust Buster Keatoniga. Sel pole aga mõtet. Minu ettepanek on, et algaksime lawastama korraga kaht uut filmi, mille idee täiesti uudne ja haaraw. Ateljees on praegu wabalt ruumi kahe filmi wäntamiseks.

Keegi dramaturgidest sõnas:

— Mis oleks, kui jääksime peatuma põllumehe elu käsitlema filmi lawastamiseks? See film ei tarwitseks olla tawaline Ameerika põllumehe elu käsitan film, waid haaraks oma põnewuse ja kangelaslikkusega. Selles filmis wäiks mängida kaasa ka paar neegrit.

Fitz raputas pääd ja hüüdis:

— Kas teie ei ole lugenud, et Ernst Lubitsch juba soowib seda teha?

— Aga kuidas on lugu filmiga, mille sünd-

mustid areneb effootilistel maadel? päris drama-
turg.

Beary heitis käega.

— Ei, sarnased kulturfilmid meie ei sobi,
tähendab ta. — Sgas kolmandamas kinos näida-
takse praegu filmi nagu: „Bali, tantšitarite jaar“,
„Aafrika, saladuste maa“ ja kümneid teisi sarna-
seid filme. Sarnased filmid hakkavad tänapäeval
juba rahvast ülimal määral tüütama.

— Ma mõtlesin nimelt filmi, seletas drama-
turg, — mille tegemus areneb Jaapanis. Filmi
päälkiri võiks olla näiteks „Harakiri“. Säd kunst-
nike filmi tarvis võimaldub meil Jaapanis kül-
laldaselt palgata.

Laua otsas istuwale Warnerile ei meeldinud
see jutt. Ta pidas end direktori lähemaks nõu-
andjaks ja püüdis igal võimalikul juhul oma täht-
sust ja seisukohta allakriipsutada.

— Kas teie teate ka, pööras ta dramaturgi
poole, — mis sarnase filmi wäntamine maksma
läheb? Sarnane film nõuab hiigla kapitali. Jaa-
pani walitsus püüab lõigata siit omale sissetule-
kuid, need nõuavad pööraselt kõrget tasu. Ma olen
selles kindel, et filmiühingu juhatus ei nõustu
selle filmi lawastamisega.

Johnson lõi raske raamatuga vastu lauda ja
tõmbas sellega tähelepanu enesele. Ta otsis oma
taskest wana ajalehe ja laotas selle lauale.

— Siin on midagi, algas ta. — Nimelt seisab
siin teade, et keegi maadeuurija ja ilmarändur ta-

hab leida Hiinas haruldasst finist Budha kaju. Selle kaju wanadust arwatakse mitmele tuhandele aastale. Meie uue filmi tarwis on see küll waga tänuwäärt aine.

Peary jõi soodawett.

— Sellest ei tule jällegi muud wälja kui kultuurfilm. Ütlefin aga juba, et kultuurfilmid on tüüdanud ära rahwa. Kultuurifilmid osutuwad tänapäewal igawaks.

— Ma ei mõelnud sugugi kultuurfilmi, rõhutas Johnson. Sellel teemal wõib luua fantastilise filmi, mis kannaks nime „Sinine Budha“ wõi midagi sarnast. Sgatahes on selle filmi lawastamisel kõik eeldused olemas, et film tuleb huwitaw ja omapärane.

Ta ulatas ajalehe Pearyle. Wiimane haaras telefoni ja helistas toimetusse.

— Siin direktor Peary, kõneles ta. — Kas teie wõiksite mulle öelda, kes on see mees, kes kawatseb otjida saladuslikku Budha kaju ja kus ta elab? — Kuidas? Marrimann? Maadeuurija ja kunstiajaloolane Marriman? Kus elab? Triskos? Tänan!

Ta heitis telefoni käest.

— See idee ei ole halb, wäitis Fitz. — „Sinine Budha“ on päälkiri, mis köidab laialdasi rahwahulki.

Sarnane märkus Fitzilt meeldis Pearyle.

— Kas ma usun seda. Ma annan teile nõu, lennake täna San-Franziskosse ja otfige see Mar-

riman üles. Ma usun, et homme õhtuks mõite
mulle kõige selle üle hankida lähemaid andmeid.

Fitz tõusis istmelt.

— Mikspärast nii hilja? Õhtuks on veel mõni
tund aega. Ma asun kohe teele ja loodan teile juba
öösel telefoneerida.

Ta väljus Johnsoniga ruumist. Väljas ootas
neid auto. Fitz sõitis aerodroomile, kust ta len-
nukil alustas teekonda San-Franciskosse.

3.

Gang-hu-ti klooster asus Shen-Si prowintsis.
See oli wana ehitus neljandast sajandist pääle
Kristuse sündi. Kloostrit piiras wiie meetri kõr-
gune kiwimüür. Neli pikka madalat hoonet moo-
dustasid õuel nelinurga. Keset õue asus väike
tempel.

Lähemasse külasse kloostrist oli maad wähe-
malt kümme kilomeetrit, kuna aga lähem linn asus
neljakümne kilomeetri kaugusel. Kloostri ümber
asusid piiritud põlismetsjad ja kaks väikest jõge
piirasid kloostrit kahelt poolt.

Üks furd kuus peatus kloostri all jõel väike
laew. Laewalt toimetati kloostriisse toidumoonna,
raamatuid ja ajalehti. See oli kloostriil ainsam
ühendus välisilmaga. Muidu teineford möödus
mitu aastat kui keegi wõõras külastas kloostrit.

Kloostriis elas ligiforda 200 munku. Nad ei

tohtinud kunagi kloostriist lahkuda. Ülempreester kloostriis oli Kwo. Ta kandis „Tarkuse meistri“ tiitlit, kuna Sang-hu-ti kloostrit tunti laialdaselt „Tarkuse kloostri“ nime all. Kwo paremaks käeks oli õpetaja Ta-hio-schi. Minult Kwol ja Ta-hio-schil oli õigus kloostriist lahkuda. Seda õigust aga nemad kasutasid väga harva. Kloostriist lahkusid aegajalt waid seks, et külastada teisi kloostreid ja õppida tundma jäälsete munkade ja õpetlaste edu-samme.

Kloostriisse pääs oli wõimaldatud ainult wä-hestel wäljawalitud inimestel. Kaks neist wälja-walituteest olid, kes wõisid igal ajal kloostriisse tulla ja kloostriist lahkuda, olid budhistide agent Wang-Chan ja teine oli päälik Bao-hi-schen. Ta oli budhistide jõukude juht. Kõigile teistele oli kloost-ter suletud. Nii mõnelegi kangekaelsele uurijale oli maksnud kloostriisse tungimine ta elu.

Templi torni lipuwardas lehwis määratusuur walge lipp, mis oli piiratud pikkade punaste nar-mastega. Punased narmad olid kloostri sümbo-lik. Samuti punaste narmastega oli piiratud ka kloostri pääwaraw. Pääle pääwarawa pidi kloost-ri olema weel wäike salawaraw. See waraw wiis jõe kaldale ja oli täiesti warjatud pöösastikust. Salawarawat kasutas ainult Kwo. Kellegil teisel kloostriis ei olnud salawarawa olemasolust aimu.

Kaks korda päewas kõlas templi gong ja kut-sus munki palwele. Mungad kogunesid templi ees olewale platsile. Templi awatud uksest paistew

hele päikene langes Budha kujule ja pani selle kiirgama väga mitmes värvis. Budha parem käsi oli ähwardawalt wälja sirutatud.

Kui ilmus Kwo kaju taha, siis mungad põlmitasid. Kwo kandis walgest siidist mantlit, mis teda kattis päalaeft jalatallani. Walge punaste narmastega riie tegi ta auwäärseks ja filmapaiwaks lihtsalt rõiwastanud munkade hulgas.

Oli palwe lõppenud siis mungad tõusid waikides ja tummalt lahkusid oma kongidesse. Oma kongides nad asusid tööle. Nad lugesid väga palju raamatuid. Mungad tundsid väga põhjalikult hiina kirjandust juba kõige wanemast ajast alates. Ühtlasi aga nad lugesid ka teaduslikke töid ja omasid selle tõttu põhjalikke teadmisi väga mitmetel aladel. Kwo omalt poolt püüdis munkade teadmisi süwendada.

Kwo suuremaks ülesandeks oli harrastada tarkust, mille abil Hiina riik tõuseb jälle maailma esirinda ja hiina rahwas kujuneb walitsewaks rahwaks maailmas. Sellesse teadusesse pühendati ka mõne teise kloostris munkte. Iga tawalise sureliku ja eriti iga walge inimese eest oli aga see tarkus täielikult suletud.

Kaua aastaid ei olnud Sang-hu-ti kloostris midagi juhtunud, mis oleks kuidagi häirinud Kwo rahu. Kloostri ja mujal arenes kõik elu rahulikult ja mungad wõisid arendada segamatult oma igapäewast tööd. Kuid ühel päewal, mil budistide agent Wang-Chan koputas suurele punaste nar-

mastega ümbritsetud wärawale, said häiritud Kwo mõtted. Samal päewal ilmus wäikesel laewal, mis tõi floostriisse tarbeaineid ja posti, ka budhistide juht Pao-hi-shen. Oma palweid jostistawad nungad juhtisid mõlemad mehed Kwo ruumi. See oli ilma akendeta ruum. Ruumi müürid olid nii paksud, et neist ei tunginud läbi ükski heli. Üks oli vähemalt 30 sentimeetrit paks. Seinad ruumil olid kaetud paksu tumesinine siidiga. Lagi oli löödud üle walge siidiga, mille weertelt langesid alla punased narmad. Seelikpunased narmad löid tunde, nagu waataks laest alla ahwardaw wiirastus. Põrandale oli laotatud mitu paksu siidipatja. Kwo kambri ukse ees äga alaliselt pidasid walwet jalkfond munki. Nii oli kindel, et keegi floostriülemat ei saanud segada ta ruumis.

Kui Wang-Chan ja Pao-hi-shen ilmusid ruumi istus Kwo patjadel ja weeretas näppude wahel palwepaela mustast puust pärlitega. Ka külalised wõtsid patjadel istet. Suur õlilamp ja kuus jämedat raswaküünalt walgustasid ruumi. Pao-hi-shen oli wäike sale mees. Wang-Chan oli enam täitlase kaswuga.

— Kas peate soowitawaks, et ka suur õpetaja Ta-hio-shi wõtab osa meie nõupidamisest? küsis Kwo.

— Tema tarkus on imestuswäärne, seletas Wang-Chan. — Teile wõiks olla temast suur kasu.

Kloostriülem andis munkadele käsu õpetaja kutsumiseks.

Pääle Ta-hio-schi astumist ruumi Wang-Chan seletas, et mees, kelle ta oli saanud iseäraliste ülesannete täitmiseks Berliini, oli talle jäält telefoneerinud. Nende kõne kestnud ligi weerand tundi ja selle aja kestel oli mees teda põhjalikult informeerinud viimaste Berliini uudiste üle. Nimelt olewat saksa uurijal dr. Sagenaueril kaawatjus kõige lähemal ajal ekspeditsiooni ette võtta Hiinasse, et leida sinise Budha kuju. Selleks olewat tal kõik ettevalmistused juba tehtud. Sagenauer olewat reisinud ära mõneks päevaks Berliinist ja sel ajal olewat Wang-Chani käsilane lastnud murda oma kaaslasi sinise Sagenaueri korterisse. Mehed murdnud korteris lahti kõik kapid ja laekad, kuid jeda wana dokumenti nad polewat leidnud, mis sisaldawat sinise Budha asukoha plaani. Niipalju olewat aga kindel, et wanul dokumentidel kuju asukohana olewat märgitud Shen-Si prowintis. Nii ei asuwat saladusliku Budha kuju mitte kaugel flooftriist. Reegi hiinlane aga olewat teatanud politseile sissemurdmiseist ja politsei olewat sissemurdjad wangistanud.

Pao-hi-schen muutus ägedaks.

— Mehed, kes teatasid politseile sissemurdmiseist ja lastsid wangistada meie sõbrad, on meie waenlaste agendid. Ka nemad on nähtawasti asjast juba sõrdlemisi hästi informeeritud.

Jätkates itkagi palwepaela weeretamist käes sõnas Kwo:

— Meie oleme teinud siin wea. Meie peame

talitama teistiti kui senini. Meie peame ühendama rebaste ülbuse ja kavaluse, mao nobeduse ja tiigri võimsuse. Peame leidma mehe, kes need omadused ühendab.

Pao-hi-schen kortsutas kulme. Ta tahtis anda sellega märku, et ta tunneb jarnast meest. Spetaja Ta-hio-schi waatas pörandale. Ta hakkas kõnelema tase ja pehme häälega:

Budha walwab meie üle. Ei juhtu midagi, mis tema ei taha ja mida tema ei pea õigeks. Meie peame ainult olema ettevaatlikud ja kannatlikult ootama. Mina ütlen teile, pikameeseline rahulik ootamine on praeguses olukorras kõige parem.

— Milllega põhjendate seda? küsis Awu.

— Meie peame kõige pealt teadma, mida walged mehed tahawad ette võtta. Kergesti võib iga walge mees leida sinise Budha asukoha. Ma ütlen nimelt kergesti. Ma tunnen walgeid ja tean, et nemad ei hooli aust ega häbist. Mäti ei ole tõsi, mis nemad kõnelewad. Aga on ka võimalik, et nad tõtt räägivad. Kergesti walged ka eksivad. Kui ta waletab, siis ta ainult kõneleb ja kirjutab ja ei tee midagi muud. Kui ta aga kõneleb tõtt, siis on ta tegewuses kogu päewa. Kui ta on tegewuses, siis meie ei tea, kas ta eksib või teab ta rohkem kui meie teame siin „Larkuse Kloostri“.

Mida aga meie peafime ette võtma? uuris Wang-Chan.

— Mitte midagi rohkem, kui ütlesin, wäitis Ta-hio-schi. — Meie peame talitama nii, et walged

mingit moodi märku ei saa, et meie nende tegemust jälgime. Kui nüüd Hagenauer asub oma ekspeditiooniga teele, siis peame meie tegema esiteks kindlaks, kust teed nad reisivad, kas nad siirduvad siia üle mere või jälle raudteel läbi Siberi.

Ta vaatas hetkeks ükshilmi küünlale ja jätkas siis:

— On nad aga jõudnud Hiinasse, siis peame meie jälgima iga nende sammu. Meie peame teadma mida nad teevad ja teha kavatsevad. Uun, et see on ka võimalik.

Pao-hi-schen noogutas ägedalt pääd.

— Ma oman terve sõjaväe. Ma võin kõik teha, et talle ja ta inimestele raskusi teele ette weetada.

— Hästi, otjustas Kwo. Ta pööras Wang-Chani poole:

— Teie võtke oma inimestega Berliinis otsekohe ühendus, kui jõuate linna tagasi. Pärige järele oma sõpradelt Berliinis, millal Hagenauer sõidab teele. Kui ta juba on siin, siis ta seisab juba meie võimuses.

— Siis võime teda ja ta inimesi wangistada ja lasta üles puua, arvas Pao-hi-schen. — Meil on küllalt põhjust neid walgeid saata oma surnud isade juure.

Kwo heitis käega.

— See jätke minu ülesandeks, sõnas ta.

Nagu wandeks tõstis õpetaja Ta-hio-schi üles käe ja surus üle huulte;

— Sinine Budha peidab eneses wõtme, millega awatakse wäraw, kust wiib tee wõimsa ja uue Hiina riigi juure.

Nad waitisid. Wang-Chan oleks meeleldi jüüdanud sigari, kuid teadis, et seda ta siin ruumis ei tohi. Kloostriis oli kõwasti keelatud maijete lõbude maitmine. Ta hakkas unistama. Ettekujutusse terkis pilt uuest ja wõimsast Hiinamaast. Selle wõimsa riigi juhiks oleks Awo. Ta oleks siis Hiina suurem keiser, keda kunagi ajalugu on tundnud. Spretaja La-hio-schi oleks ilmariigi esimeseks ministriks. Bao-hi-shen päriks sõjaminiistri koha ja oleks ilmariigi sõjajõudude juht. Tema, Wang-Chan, aga arwatawasti saaks mõne suurema prowintsi asewalitsejaks. See teadmine täitis ta südant magusa rõõmuga.

4.

Schen-Si prowintsis Tju-li-te linnas euroopalikus stiilis ehitatud majas istusid söögilauas kaks meest. Tuba, kus nad wiibisid, oli luksuslik. Nii poolies küljes oli toal kaks suurt ja kõrget akent. Üks uks wiis rõdule. Ruum oli soe ja seepärast mõlema mehe särgikraed olid awatud.

Mõlemad mehed kandsid walgest siidist üli fondi. Nad näisid väga intelligendid. Üks neist oli pankur Tung-De Schanghaist. Ta pank oli suuremaid ja jõukamaid Hiinas ning oli ärilises ühen-

duses Sassa pankadega. Ta oli juba wanem mees 50—60 aasta wahel. Meelekohtadel olid juuksed lõõnud tal halliks. Wabalt kõneles ta saksa ja inglise keelt ning waldas väga hästi oma emakeeles seitse keelemurrafut.

Ta kaaslaseks oli Chang-Mi. See umbes 50-aastane mees oli ägedam wõitleja hiinlaste ideede ja tõekspidamiste eest. Ta omas tugewa tahtejõu. Teda tunti üle kogu Hiina oma maa tähtsama poliitikamehena ja juhina. Tema arwamisel ja seisukohtadel oli suur mõju nii awalikus elus kui ka fulisfide taga.

Chang-Mi ideeks oli ühendada lõhutud ja tüfeldatud Hiinamaad üheks suureks ja wõimsaks riigiks. Esijoones aga ta soowis Hiinas wähendada wälismaalaste mõju. Oma sihile ta lootis saada üle kodusõdade ja näljahädade. Üle kannatuste ja hädade pidi algama hiina rahwal uus ja hiilgaw tulewik.

Oma ideid ta propageeris igal wõimalikul juhul. Ta wäljendas oma tõekspidamisi hoogsalt ja julgelt. Raiemate rahwahulkade poolt sai talle alati osaks soe ja waimustaw wastuwõtt.

Chang-Mil seejuures oli aga mõjuwaid wastaseid. Teda wihtasid rööwijõukude päälitid, kes olid prowintsidest elanikelt pressinud wälja nende wiimase waranduse. Samuti olid Chang-Mi wastu ka kaupmehed ja spekulandid, kes wõtsid rõhutud rahwast hiigla waheltasu. Nad kartsid, et kui Chang-Mi paneb maksma kindla õigusliku korra,

et siis on nende tegewusel lõpp. Suur rahwamaas aga, kellele Chang-Mi tahtis kindlustada inimlikud äraelamise tingimused, olid ükskõiksed ta poliitiliste ürituste wastu. Waeste fulide iseteadmused oli niimõrt maha surutud, et nad ei mõelnudki suure enamuses oma olukorra parandamisele.

Pankiir rüüpas weini. Nad kogu aja kuni Lõunani olid waielnud Hagenaueri ja ta uurimiste üle. Seejuures nad olid puudutanud ka neid asjaluksid, millega wõiwad wälja tulla nende waenlased, kui Hagenauer teostaks oma uue ekspeditiooni Tsa-Hiinasse. Ussetades tassi weiniga tagasi lauale küsis pankiir:

— Mida teate teie Pao-hi-schenist?

Chang murdis tüki leiba ja pistis leiwatüki suhu.

— Pao-hi? küsis ta. — Ta oli kahetse aasta eest lihtne ohwitser, leitnandi auastmes. Kahetkümneme soldatiga ta ühel ööl rööwis paljaks postkontori. Selle eest mõisteti ta surma poomise läbi. Tal aga oli õnne. Selles huffamõistetute trupis, kuhu ta kuulus, puhkes külmtõbi. Surmatõhus täidesaatmisega wiivitati ja tal wõimaldus lõpuks põgeneda. Temaga liitusid wäeosadest ärajooksnud sõdurid. Kuhu ta aga tuli, jäl leidis ta uusi poolehoidjaid. Ta nimetas end ise kindraliks ja kindrali nime all teda praegu tuntakse. Oma jõuguga hakkas ta rööwima ja tapma maarahwast. Kolme aastaga kaswas ta armee üle 200.000 mehe suureks. See ei olnud õieti mingi sõjawägi, waid

röömlijõut ,kes koosnes röömliteest ja päewawaras-
teest. Kuid see jõut tundis Pao-hi ees hirmu ja
alistus wastuwaidlematult ta korraldustele. Kahe
aasta eest asus ta siia prowintsi ja on end senini
siin kõigiti eeskujulikult ülal pidanud. See on
kohalike elanike wiinud armamisele, et selle wõlts-
kindrali sõjawäe wiibimine prowintsis on wajalik
rahu ja korra säilitamiseks. Ta on oma sõjawäe
ülalpidamiseks hakkanud nõudma kodanikest maksu.
Kuna prowintis on küllalt weel jõukas, siis taju-
takse maksud talle tõrkumatult. Pao-hi on leidnud
eneisele mõjurikka eestkojaja „Tartuise kloostri“ üle-
mas Awos. Mõnel pool on awaldatud mõtteid, et
Awo ja kindral Pao-hi sõprus on tingitud sellest, et
kloostriil wähest oleks waja Pao-hi jõukude kaitset.
Mina seda aga ei usu. Siin peawad olema kind-
lasti teistsugused põhjused.

Mehed waitisid hetke. Siis küsis Chang-Mi:

— Soowite teie teed Tung-De.

Pankiir noogutas pääga. Mehed astusid aeda.
Nad wõtsid istet pöösaste warjus. Chang-Mi plak-
sutas käsi.

— Küüd joome teed koos minu tütreaga, sele-
tas Chang-Mi. — Mu tütar Hsi on wäga rõõmus
teid nähes. Oma asjade üle meie kõneleme weel
hiljem.

Nad täitsid omad pikad piibud wäga häälsõna-
lise tubakaga ja hakkasid suitsetama. Nii olid nad
sageli istunud koos ja suitsetanud ning joonud
teed, sest nad olid hääd sõbrad juba üle 30 aasta.

Chang-Mi tütar ja teenija töid kandikul tassid ja tee. Tassid olid ilma kõrvadeta, kuid kaantega.

Panfiir asetab piibu käest ja tõusis. Ta termitas oma sõbra tütart:

— Väike Šsi-Chang-Mi, kui suureks sa oled kaswanud! Sa oled sirgunud kauniks daamiks.

Šsi kummardus Tung-De ees ja ulatas talle käe. Tütarlapses ilmnes ta hiina rõivastusest hoolimata väga palju euroopalikku kasvatuse mõju. Ta oli haruldaselt kaunis, omades salelda kaju, õrnad näojooned ja suured mustad silmad.

Säälel, mis oli nii pehme ja armas, kui rooside õõtsumine õhtutuules, avaldas Šsi oma rõõmu Tung-De jälleagemise üle. Siis hakkas ta walama tassidesse teed.

Kui oli kõneldud pikemalt Šsi õpingute üle pööras panfiir tütarlapse poole:

— Šsi, kas sa ei soowi kord külastada mind Schanghai? Sellega walmistaksid sa mulle suurimat rõõmu. Ma oman ilusa maja ja aia, nagu jeda wõib tõendada su isa, kes on olnud sageli mu külaline. Minu majas käib väga palju inimesi. Nende hulgas on Ameerika meremehi, ühkeid daame Euroopast, kuningaid Afrikast ja teisi. Kas sa ei soowi kõneleda walgete inimestega?

Tütarlaps kummardus.

— Meeleldi, rõõmustas ta, — ma kõnelen väga häa meelega walgetega. Mu isal on üks häa walge sõber, Hagenauer. Ta on sakslane, aga armastab väga meie maad. Oma kaugest kodu-

maast on Sagenauer mulle väga palju jutustanud. Sää! pidawat olema väga ilus. Minu isa ütles mulle, et ta soovib mind saata sinna kooli.

Chang-Mi tähendas oma tütre sõnade pääle:

— Ma sain üleeile Sagenauerilt telegrammi. Ta on warsti siin.

Si filmad hakkasid järema juures röömus.

5.

„Hommitulehe“ päätoimetaja hoidis käes kahte telegrammi. Ühe neist oli ta saanud eile õhtul. Ta polnud sellele telegrammile pööranud mingit tähelepanu. Kui aga nüüd mõne minuti eest oli saabunud teine telegramm, siis leidis, et need kaks telegrammi sisaldawad teateid, mille abil wõimaldub luua sensatsioon.

Ta telefoneeris preili Gdda Gollile. See noor ja andekas daam oli lehe lähem kaastöeline. Ta oskas sündmusi suure osawusega kirjeldada. „Hommitulehe“ juures oli tal erialaks kongresside ja spordiwõistluste kirjeldus. Preili Gollil enese salafemaks sooviks ei olnud mitte saada toimetuseliikmeks, waid saada kirjanikuks.

Witte minuti pärast preili Goll astus päätoimetaja kabinetti. Ta oli blond jaledakaswuline tütarlaps. Kandis helehalli kostüümi ning jakifese taskusse oli surutud sinine märkmik. Päätoimetajat ta terwitas energilise käesurumisega.

Päätoimetaja palus teda võtta leentoolil istet.

— Ma olen saanud faks huvitavat telegrammi, seletas päätoimetaja, — ja ma tahtsin nüüd teiega nende üle kõneleda. Ma usun, et teie mäletate, et nädalat viis või kuus tagasi doktor Sagenauer esines huvitava loenguga Ida-Aasia kunsti üle. Ta kõneles nimelt oma tähelepanekuteist, mis ta oli teinud viimasel reisiril Ida-Aasiasse.

— Ma mäletan seda veel, väitis Goll, — kuid mitte päris täpsalt.

— Pange tähele! Eile ma sain telegrammi meie kaastööliselt Schanghais. Ma ei pööranud sellele telegrammile algul suuremat tähelepanu. Telegramm ise kõlab järgmiselt: „Kuuldused, et saksa uurija doktor Sagenauer tahab võtta ette uurimisreisi Budha jünise kaju leidmiseks, lööb siin praegu juuri laineid. On karta, et sellest areneb verine kodufõna“.

Päätoimetaja ajetas selle telegrammi lauale ja võttis teise.

— Meie New-Yorgi büroost on saadetud meile järgmise sisuline telegramm: — „Hollywoodist „World-Film“ tahab hakata lavastama Ida-Hiinas filmi „Sinine Budha“. Selle filmi lavastamist juhib Hollywoodi kuulsam näitejuht Fitz. Filmimeestega tahab sõita kaasa ka miljonär ja kunstiajaloolane Marriman. Filmi sündmustid tahetakse rajada neile andmetele ja asjaoludele, mis doktor Sagenaueril on teada „Sinise Budha“ kohta“.

— Dr. Sagenaueri poole murdis keegi hiinlane wii e nädala eest sisse. Nagu üldiselt arwatakse, tahtis see hiinlane dr. Sagenauerit tappa. Kohus mõistis hiinlase üheks aastaks wangi.

— Sigus, löi päätoimetaja käega wastu lauda. Seda ei tulnud mulle meelegi. Wiimane asjaolu teeb aga kogu selle wärgi weelgi põnewamaks ja salapärasemaks. Kuid muuseas, kas teie wanemad elawad?

— Ei, nad on juba kaua surnud. Mul ei ole ühtki lähemat sugulast. Miks teie aga küsite seda?

Kerge muie libises üle päätoimetaja näo.

— Ma mõtlen nimelt, et dr. Sagenauer teid oma ekskursiooniga kaasa wõtab.

Tütarlaps ei suutnud maha suruda rõõmufarjatust.

— Kuid kas ma olen selleks ülesandeks küllalt kohane, kahtles ta. — Sää! käib poliitiline käärimine, kuid mul ei ole poliitikast wähematki aimu.

— See on mulle waid õnneks, naeris päätoimetaja. — Mis huwitab meie lugejat Hiina poliitilised sündmused. Need ei ütse meie lugejale kõigewähematki. Küll aga huwitab lugejat kõik see, mis seisab kuidagi ühenduses salapärase „Siinise Budhaga.“ Ja seda kõike mõite teie paremini kirjeldada kui keegi teine. Selle üle aga kõneleme teineford pikemalt.

Päätoimetaja kabinetist lahkudes Solla siirdus arhiivi. Sää! ta püüdis hankida lähemaid ja ükspärasjalikumaid andmeid dr. Sagenaueri kohta.

Arhiivi andmetel ta tegi kindlaks, et dr. Hagenauer oma esimesed reisid Hiinasse on teostanud enam kui kümme aastat tagasi. Sääls ta uuris Sida-Nasia kunsti ja tegi tähtsaid tähelepanekuid. Ta tõusis filmapaisiwale kohale nooremate kunstiuurijate hulgas.

Serta Goll sõitis Breitenbachi platsile. Ta helistas dr. Hagenaueri uksekella. Ukse awas wõrdlemisi noor ja filmapaisiwalt ilus mees.

— Ma soowin kõneleda dr. Hagenaueriga, teatas preili.

Särta wiivitas ühe momendi.

— Rahjuks ei ole see wõimalik, kostis ta. — Dr. Hagenaueril on praegu tähtjad läbirääkimised ja ta ei saa kedagi wõtta jutule. Tõhin ma teada, mille üle teie soowite kõneleda dr. Hagenaueriga?

Ujakirjanik ütles oma nime ja seletas mõne sõnaga oma tuleku põhjuft. Noormees tutvustas end. Ta nimi oli dr. Weltin. Oma elukutsena ta mainis, et olemat kunstikaupmees.

Dr. Weltin juhtis Goll'i koridorile, mis oli sifustatud ooteruumina. Kui nad olid wõtnud istet, wõttis Hedda Goll jafi taskust oma sinise märkmiku ja sõnas:

— Ma olen täiesti rahuldatud, kui wastate mulle paari küsimuse pääle. Nimelt tahaksin ma teada, millest on tingitud rahutused Hiina rahwuslikkudes ringfondades? Ja teiselt tahaksin ma

teada, millisel määral on dr. Hagenauer filmis
kaastegew, kas kui autor wõi —?

Noor kunstiajaloolane waatas üllatuna tragi
naise otja.

— Kust aga teie kõike seda teate? Sellest ei
oleks pidanud meie arwates keegi weel mitte kõige
wähematti teadma.

— Meil oli telefoniühendus Ameerikaga.

— Ameerikaga? imestas dr. Weltin, — mida
teil öeldi Ameerikast?

— Mitte midagi erilist. „World Filmi“ kuu-
lus näetajuht Fitz läheb Hiinamaale wäntama
filmi „Sinine Budha“.

Mõne hetke filmitšes dr. Weltin noort tütar-
last üllatunud pilguga. Siis kogus ta oma mõtteid.

— Palun, wabandage mind hetkeks, pööras ta
preili Goll'i poole.

Ta tõusis ja ruttas dr. Hagenaueri töötuppa.

Kui noormees oli lahkunud ruumist tegi preili
Goll ta kohta oma märkimusse tähendusi. Paari
minuti pärast awanes uuesti uks. Dr. Weltin pa-
lus nüüd teda astuda dr. Hagenaueri töötuppa.

Dr. Hagenauer astus vastu. Preili Goll mär-
kas, et kuulus uuriija oli filmnähtawalt äritatud ja
ta käed wärisefid.

— Teie olete mu kaastöölisele kõneleunud üllata-
waid uudiseid, sõnas dr. Hagenauer end tutwusta-
des. See kõik huiwitab mind wäga.

Ruumis märkas Goll korratust. Sgasuguseid

funstiisemeid seisib laialipaisatuna. Mõna läheduses väikese laua juures istusid kaks härrat.

— Tohin ma teha teid tuttavaks? küsis Hagenauer. Siin direktor Sternberg ja näitejuht Bruck „Columbus-Filmist“. Ja siin preili Hedda Goll — „Sommikulehe“ lähem kaastööline.

Ernst Bruck ulatas naerdes oma käe.

— Meie tunneme üksteisi juba hästi, sõnas ta. — Mäletate, meie oleme ju warem juba kokku puutunud? Teie siis pärisite minult järele mu lähema töökäwa üle.

Dr. Hagenauer palus preilit võtta istet.

— Teie olite dr. Weltinile jutustanud väga huvitavaid asjaolusid. Kas meie ei tohiks neist lähemalt kuulda?

Mõne sõnaga Goll jutustas kõike seda, mida ta teadis telegrammidest.

Hagenauer kehitas ta jutu pääle õlgu. Brucki filmad aga löid sädema ja ta algas hoogsalt:

— Need on võimatud asjad, millest meie praegu kuulsime. Preili Goll, „Columbus-Film“ soovib nimelt filmida „Sinist Budhat“. Wastaw kökkulepe on meil dr. Hagenaueriga juba saavutatud. Selle filmi lawastuse tahame läbi wiia võimalikult suurejooneliselt ning selleks oleme hakanud juba tegema eeltöid. Ja nüüd korraga tahab „World-Film“ kasutada meie ideed, ilma et meile sellest kõigewähemastki oleks teatatud või meiega alatud läbirääkimisi. Carnase asjaga ei saa jääda meie rahule.

Direktor Sternberg wäitis elawalt kättega weheldes:

— Meie peame selle arusaamatuse selgitamiseks otsekohe samme astuma. Ameeriklastele meie peame tegema selgeks, et „Sinine Budha“ filmimiseks on waid meil õigus. Kui ameeriklased aga sellest ei hooli, siis oleme meie walmis awalikkuse ees lärmi tegema.

Bruck tahtis omalt poolt direktori seletust täiendada, kuid dr. Weltin segas end wahese.

— Ma usun, mu härrad, sõnas ta, — preili Goll ei tulnud mitte selleks siia, et kuulata teie seletusi. Ta soowis kõnelda dr. Hagenaueriga mõningate asjaolude üle.

Püüdes tütarlapse pilgu tõusis dr. Hagenauer istmelt. Ta siirdus Golliga kõrwaltuppa.

— Teie töite täna mulle tähtsa uudise, sõnas ust enese järel julgedes dr. Hagenauer. Ma olen teile nende uudiste eest südamest tänulik.

Goll naeris.

— Ma usun, et minu teated teid huwitasiwad. Kuid kahjuks ma ei tea midagi enam, kui oli tähendatud neis lühikestes telegrammides. Usun, et teil enesel on aga pilt palju selgem, kui minul.

Ta awas oma sinise märkmiku ja jätkas:

— Ma oleksin tänulik, kui lubate mul esitada paar küsimust. Etteoks ma tahaksin teilt teada, kas sel sinisel Budha kujul on Hiinamaal tõesti nii suured tähendusjed, et selle kuu awastamise pärast ähwardamad tekkida rasked isepoliitilised käärimised.

Wõib olla, et liialdatakse sellega. Ja teieks ma tahaksin teada, millal teie alustate oma teekonda.

Dr. Sagenauer ulatas tütarlapsese figareti.

— Millal ma algan teekonda, sõnas ta, seda wõin ma teile öelda päris täpselt. Nimelt on mul kawatjus asuda teele juba wiie päewa pärast. Dr. Beltin jaadab mind. Meie moodustame wäikese ekspeditšiooni. „Columbos Filmi“ mehed tahawad ka liituda meiega. Nagu teie kuulsite tahawad nad wändata filmi sinisest Budhast. Kes „Columbus Filmi“ meiega kaasa sõidab, see on praegu lahtine. Wõimalik, et meiega sõidab kaasa päädirektor Sternberg, kuna näitejuht Bruck jääb siia Berliini täitma ta kohuseid. Kindlasti reisivad meiega kaasa vähemalt seitse filmioperaatorit ja tehnikut ning kaheksa näitlejat ja teisi kaastöölisi. Hiinamaale meie jääme vähemalt kolmeks kuuks. Selle aja kestel loodan ma tulla oma ülesandega toime. Ka film peaks walmima selle aja kestel. Igatahes ootawad meid ekspeditšioonil tõsised raskused. Kuid ühtlasi on ka eeldusi, et see ekspeditšioon Hiinasse mul kujuneb huwitawamaks kui kõik eelmised.

— Ma pean segama wahese, tähendas Goll. — Kas teie peate oma seisukoha awaldamise ajakirjanduses soowitawaks wõi ei?

— Igatahes, sellega ei tarwitseks teil ülepea kaela kiirustada, arwas dr. Sagenauer. — Ja nüüd ma tahan mõne sõnaga puudutada teie teist küsimust.

Ja toetas pää nagu järelemõtlemiseks käela.

— Ma esimesi andmeid Budha sinise kuu kohta hankasin umbes 25 aastat tagasi kui olin veel üliõpilane. Siis sattus mulle juhuslikult pihtu wana dokument, milles jutustati sellest saladuslikust Budha kujust. Wanades Hiina raamatutes olewat leidunud isegi pilt sellest kujust. Minu kätte aga kahjuks sarnaseid raamatuid ei ole juhtunud. Kui wana see kuu on, selle üle lähewad andmed lahku. Wõningate märkuste järele wõiks kuu wanadust arwata 700 aastat pääle Kristuse sündimist. Kuid on tõenäollik, et kuu on valmistatud umbes 400 aastat enne Kristuse sündimist, sellega umbes 250 aastat pääle Budha surma. Kuu olewat valmistatud ühes wanas floostriis. Kujul istub Budha kiwil ja ta jalgade ees lebab ujum kala. Wanadel hiinlastel olid loomad sümboliseiks. Kalad neil sümboliseerisid liikumust, elu ja arengut. Kus see flooster asus, milles see kuu valmistati, on tänini kindlaks määramata. Arwatawasti aga floostri asukohtaks oli Himalaja piirkond. Kuu kestnud usufõjas see flooster häwitati. Kuu wiidi, nagu seda wõib oletada wanade dokumentide põhjal Shen-Si prowintsi. Sääal on maetud kuu kühugi kaljujalale. Kuu aga nimelt, see ongi praegu kõige raskem küsimus. Ühes kujukaga aga on maetud suuremal hulgal kulda, hõbedat, kalliskive ja teisi kallihinnalisi esemeid. Sellest olewat kirjutatud ka ühel wäsest tahwliil, mille olewat leidnud kegi sõjamees. Üldse aga on selle wäse-tahwli lugu segane. Kõigi budhistide suuremaks kohuseks

on tänapäeval hoolitseda selle eest, et see warand-
maetud warandust on raske kindlaks määrata
waranduste väärtust on raske kindlaks määrata
meie rahas, sest see on niivõrt juur. Kui see wa-
randus aga langeks hiinlaste eneste kätte, siis neil
võimalduks selle määratu waranduse abil wiia
läbi suuri reforme. Hiina elu võiks selle tõttu
muutuda üle öö teisjuga. Hiina tööstus ja kau-
bandus teeks siis suuri edusamme. Loomulikult
käiks sellega kaasas ka rahwa haridusliku tase-
pinna tõus. Hiina rahwal oleks siis kõik eeldused
olemas, et ta tõuseks juhtivaks rahwaks maailmas.
Sellepärast Hiinas tänapäeval kõneldaksegi, et
Budha sinine kuu sijaaldab Hiina tulewiku wõtme.

On teil eeldusi, et leiata Budha saladusliku
kuu?

— Ma usun, et siiski on, wäitis dr. Hagenauer.

— Ma olen põhjalikult läbi töötanud kogu mater-
jali, mis puutub „Sinisele Budhasse“ ja teiseks
on mul Hiinas häid sõpru, kes toetavad mu
kawatsust.

Lõstes wiimaks märkimisväärtult filmid uuris Goll:

— Nii olete siis asjasse täiesti kindel?

— See kõik aga võib tuua ka suure pettu-
muse.

— Kuidas teie jeda mõistate?

Hagenauer süütas uue sigari. Ta pakkus
sigaretti ka Gollile, kuid wiimane keeldus jeda
wastu wõtmast.

— Dokumendid, milles kirjeldatakse Budha

finist kaju on väga vanad. Nende vanadust võib arvata vähemalt paarituhanda aasta pääle. Neid dokumente on kahtlematult väga mitmel korral ümber kirjutatud ja ma kahtlen selles, et ümberkirjutamise juures on tehtud vigu. Võib olla, et jutt määratust warandusest Budha kaju juures on alufeta.

— Kuid kas ei ole juba ainult selle kaju awastamine suur kangelastegu, mida kindlasti hindawad suurelt kunstiajaloolased.

Sagenauer fortsutas kulmi.

— Ma olen wiimastel nädalatel suhtunud kaunis skeptiliselt kogu selle asjasse. Teinekord isegi tunnen tahtmist kogu selle asja pääle käega lüüa. Siiklikult aga mind need suured warandused huwitawad kõige vähem. Ma olen sündinud kunstiajaloolane ja teisi huwisid mul ei saa olla. Kui ma awastaksin kajuga suuri warandusi, see võiks isegi kunstiajaloolase seisukohalt waadates mulle kahju tuua.

Tütariapse filmad hakkasid kergesti õhetama.

— Härra Sagenauer, sõnas ta tuliselt. — Mul on teile tungiw palwe. Palun, wõtke mind oma ekspeditfiooniga kaasa!

Dr. Sagenauer jahmatas.

— Nagu ma tähendasin, ei ole ekspeditfioon sugugi hädaohutu. Ma usun, et ekspeditfioonil tuleb wõidelda küllalt suurte raskustega. Kõnelege selle asja üle dr. Weltiniga. Ta tuleb minuga kaasa ja

ma usaldan teda kui oma paremat sõpra. Usaldan
tema otsust selles küsimuses täielikult.

Uksele klopiti ja tupp astus dr. Beltin.

— Palun väga vabandust, et teid segan, sõnas
ta kergesti kumardades. — Teid dr. Hagenauer
paluti telefoni juure. Rõneldakse rahvamuseumist.

Dr. Hagenauer astus kõrwaltuppa.

— Meie kõneleliste praegu dr. Hagenaueriga
sellest, kõneles Holl jädelemate filmadega noorele
doktorile, — kas teie oleksite mind nõus kaasa
võtma ekspeditsiooniga. Loomulikult minu
reisiikulud kannab „Sommikuleht“, kelle ülesandel
ma reisi sooritan.

— See ei ole jiski võimalik, sõnas hetkelise
mõtlemise järele dr. Beltin. Ekspeditsioonil tuleb
võidelda tõsiste raskustega ja mina ning samuti
dr. Hagenauer ei taha võtta endile vastutust teid
tõmmata kaasa neile hädakohtudele. Teie ei kujuta
endale nähtavasti mitte ette, et see pole mitte
mingi lõbureis.

— Ma ei karda raskusi, väitis Holl elavalt.

— Raskused isegi huvitavad mind. Ma usun, et
seda põnewamalt ma suudan kirjutada oma lehele.
Ja oma kutsule on tahan kõik pühendada. Ma
usun, et teie saate minu aru. Ka teie andute ju
täie hingega omale alale?

— Teie võtate siis oma elukutset äärmise ko-
hustuse ja vastutustundega?

— Ajakirjaniku töö nõuab andumust omale

alale. See on ala, mis nõuab inimeselt täit tööjõudu.

Tuppa astus Bruck.

— Võib olla segan teie jutlemist? küsis ta, — kuid ma tahaksin preilile meeleldi anda lähemaid seletusi meie kawatsetava filmi üle. Usun, et preili on sellest huvitatud.

Holl jaatas.

Filmi „Sinine Budha“ sündustik kokkujurutud raamidest on järgmine: Euroopa huvireisijad leiavad juhuslikult sinise Budha kuju asukoha. Neil ei ole sellest aimugi, et selle leiuga nad satuvad vastu hädasohtude keerisele. Budha kuju juurest leitud ehteasju reisijate juures märkavad rändavad mungad. Nad wangistavad reisijad. Vähe hiljem aga tungib neile kallale röövjõuk. Röövliid wangistavad nii mungad kui ka reisijad. Sellest aga saavad kuulda valitsuswõimud. Järgneb röövliite jälgimine. Reisijad päästetakse õnnelikult ja filmi lõpp on kõigiti väga häa. On filmi sündmustik teie armates küllalt põnew.

— Ma loodan, et wägagi, seletas Holl. — Mind huvitab see kõik seda enam, et ma tahan ise kaasa sõita dr. Hagenaueri ekspeditsiooniga. Loomulikult wõimaldub mul siis jälgida teie filmi loomist.

Direktor Sternberg astudes tuppa oli kuulnud Hedda Holli wiimaseid sõnu.

— Teie tahate sõita meiega kaasa? küsis direktor. — Kas teie siis raskesti ei kardate?

Hedda raputas ägedalt pääd.

— Ma leian, et prl. Solli kaasaõitmine on meile kõigiti soovitav, seletas Bruck. — Ta kirjutused ajalehtedes kõidavad tähelepänu meie uuele filmile. Need kirjutused on meile suurejooneliselt rahata refllaamiks.

Direktor surus käed sügavasse taskusse.

— See võib olla kõik õige, kahtles ta. — Kuid samuti on tõenäoline, et nende kirjutuste mõjul meie film kaotab oma uudhuse. Peame seda meeles pidama, et kirjutused hakkavad ilmuma ligi kolm kuud varem kui valmib lõplikult meie film.

— Mida varem meie suudame alata suurejoonel. refllaamiga, väitis Bruck, — seda kasulikum meile. Seda suuremaks kasvab massis pinge filmi vastu.

Dr. Beltin oli kadunud hetkeks kõrvalruumi ja ilmus säält tagasi paari veinipudeli ja klaasidega.

— Ma usun, et preili Soll joob meie seltsis klaas weini. Kuulume nüüd kõik ühisesse ekspedit-siooni ja peame süwendama vastastikkust sõprust.

Kui nad tõstsid klaasid astus tuppa Sagenauer, kes oli lõpetanud telefonikõne. Ta nähtawa häämeelega ühines lõbusa seltskonnaga.

6.

„World-Filmi“ juhatus valmistas palawlikuse kiirusega ekspedit-siooni vastu. Kogu asja juhiks oli Fitz. Nelja nädala kestel libeda astelduse tõttu

polnud tal võimaldunud magada ühtki ööd korralikult. Ta asteldas kunstnikkudega, käsitöölisega, inseneridega, tehnikutega, fotograafidega ja lugematute teiste asjameestega, kes pidid olema kaastegewad uues filmis.

Wiimaks jõuti korraldustöödega nii kaugemale, et mõidi äraõidu tähtpäew kindlaks määrata. Ekspeditšiooni üldjuhtimise wõttis oma hooleks direktor Miles Peary. Filmi lawastamine aga pidi täielikult jääma Fitzi hooleks, nagu see warem oli kindlaks määratud. Kunstiliseks nõuandjaks aga pidi jääma miljonär Edward Marrison. Kaasa aga pidi reisima ka Edward Marrisoni tütar Zola Marrison ja sekretär Joe Harrings. Wiimane oli täiswerd ameeriklane. Tal oli wäga firju minewik, olgugi et ta oli waid 35 aastat wana. Koolist oli ta lahkunud 18-aastasena ning katsetanud selle järele mitmel alal. Marrisoni teenistuses oli ta olnud juba üle 5 aasta. Ekspeditšioonile soowis Marrison teda kaasa wõtta sellepärast, et lootis sellest energilisest mehest ohtlikkudes olufordades suurt kasu, kuna Harrings kunagi ei kaotanud külma werd ja suutis raskemaski oluforras leida wäljapääsutee. Ekspeditšiooni liikmete hulka pidid kuuluma pääle nende weel 4 tõlki, 15 näitlejat ja enam kui 50 kaastöölist wäga mitmesugustelt aladelt.

Wäljasõitu alati Chifagost aurik „Doufianal“. Aurikule oli koondatud suured tagawarad igasuguseid tarbeaineid, mida arwati ekspurtšioonil tarwis minewat. Raewal oli ehitatud ka kolm iseära-

list laboratooriumi. Sõita kawatseti üle Honolulu Shanghaisse. Säält taheti jõge-pidi laewal tungida nii sügawale sisemaale kui wähegi võimalik.

Ruidas filmi tegewus arenes, seda oli Fitz üfifikasjalikult ette näinud. Filmi käsikirja oli walmistanud tuntud filmiautor Johnston kuue abilisega. Selle käsikirja järele pidi film tulema põnew kui kriminaalromaan, sentimentaalne kui poeem õnnetust armastusest ja huwitaw kui kirjeldus ilmareisist.

Esimesel õhtul laewal, mil laew wäljus Chicago sadamast, sai Fitz ja ta lähemad kaastöölised tõmata pisut hinge pingutawast tööst. Ekspeditiooni liikmed kogunesid õhtul söögisaali. Peary andis reisijeltkonnale jääl wäikese peo. Toodi palju hääd weini ja kuulati grammosonimuusikat. Tühjendanud reisijeltskonna auks weiniklaasi algas Peary kõnet:

— Selle filmi lawastamisest oleneb ära wäga suurel määral filmiühingu edaspidine tegewus. Sellepärast on filmiühing kõik püüdnud teha, et film kujuneks võimalikult suurejooneliseks. Seda filmi peab imestama kogu maailm. Ühegi filmi lawastamiseks pole filmiühingu juhatus kannud warem nii suuri summe nagu seda kannab „Siniise Budha“ lawastamisel. Selle filmi lawastamiseks on sõlmitud lepinguid üle 7000 isikuga. 13 adwokaati on lahendanud juriidilisi küsimusi, mis on seoses selle filmi lawastamisega. Kirju ja postkaarte aga uue filmi üle on juba posti pandud üle 80.000.

Wiietuhande kinoga Ameerikas on sõlmitud lepingud selle filmi näitamiseks. Välismaalt on saabunud nõudmisi filmi järele enam kui kümnest riigist. Kõiki neid telegramme ja järelepärimisi filmi kohta, mis on saabunud filmiühingu juhatusele on nii määratu hulk, et neid ei jõua lihtsalt loetleda. Enam kui 10.000 ajakirja ja ajalehte kogu maailmas on avaldanud juba pikemaid kirjutisi selle filmi kohta. Kogu maailm ootab põrevusega meie suure ja vastutusriika töö hääd kordaminekut. Selle pärast, mu lugupeetud kaastöölised, palun oma ülesannet võtta erilise vastutustundega.

Direktori kõnele järgnes elav kiiduavalduis. Westeldi veel lõbusalt ligi tund ja siis siirdusid väsinud reisijad oma kabiinidesse.

Fitz kawatstes heita parajasti magama kui koputati uksele ja tuppä astus Peary.

— Mul on väga halvad teated, sõnas Peary ilma pikema sissejuhatusega. — Ma pean selle üle teiega vahetama mõtteid, kuigi ma mõistan, et teie olete väga väsinud.

— Mis siis on õieti lahti? imestas Fitz.

— Meie oleme praegu tuliste pihtide vahel, seletas Peary. — Ma sain just praegu telegrammi, et „Columbus-Film“ on esinenud Washingtonis protestiga selle kohta, et meie oleme kasutanud nende ideed. Selle tõttu võivad meile tekkida tõsised raskused.

Fitz watas klaasi soodamett.

— Teie hakkate asja võtma kohe liiga tumedast küljest, lohutas Fitz. — Ma arvan, et see asjaolu ei tingi meile ülepääsematuid raskusi.

Peary wajus raskelt toolile.

— Sedaforda näivad asjad olewat fiiski tõsi-
sed. Kui kolme nädala eest „Columbus-Filmi“ ju-
hatus oma advokaadi läbi meid hoiatas, et meie ei
kasutaks nende ideed, kuna neil olewat juba dr. Sa-
genaueriga sõlmitud leping filmi lamastamiseks,
mille tegemus areneb Budha kuju ümber, siis
ma ei pööranud ka sellele suurt tähelepanu. Ma
tegin nende advokaadile teatavaks, et meie oleme
nõus maksma „Columbus-Filmile“ 100.000 dolla-
rit, kui nad loobuvad igasugustest nõudmistest
meie vastu. Mõelge ometi, 100.000 dollarit mitte-
millegi eest! Kuid nad ei võtnud meie pakkumist
vastu. Ja nüüd nad igatahes tahavad asjale anda
seadusliku käigu. Ministeeriumilt saadud teleg-
rammist võib lugeda välja otsekohest hoiatust, et
meie loobuksime omaist ettevõttest. Ministeerium
ütleb, et sellest asjast võib halvemal juhul kas-
wada välja rahwuswaheline skandaal.

— Mida meie siis peame õieti tegema? Laotas
Fitz käsi. — Meie ei saa ometi loobuda omaist ka-
watjustest. Meie ei või ometi asja korraldada nüüd
nõnda, et ütleme ja teadustame kõigile: meie ei
lamasta filmi Budha finisest kujust. See on juu-
rem skandaal, mida võime endile ette kujutada.
Meid ei mõeta siis kuskil enam tõsiselt. Mina iga-
tahes ei julge sel juhul oma nägu kellelegile näidata.

Seepärast ma ütlen: mina filmi lawastamisest ei loobu. Sõitku sakslased ja ministereium oma ähwardustega kus seda ja teist.

Wiimased sõnad näitejuht pooleldi karjus. Tal olid nõrgunud ärewusest näole higipisarad ja silmad pildusid wälke.

— Sellepära ei maksa fiiski kaotada tasa-kaalu, rahustas Peary. — Meie peame leidma siit wäljapääsutee.

— Mida teie selle all mõtlete?

— Ma mõtlen nimelt, et meie siirdume ühes sakslastega Hiinasse ja püüame saawutada nendega kokkuleppe koostöök. Seda meie peame, sest teist wõimalust ma ei näe ette filmi lawastamiseks.

— Aga kui mina sellega ei nõustu?

— Fitz, sa tead, et minul on filmiühingu juhatuses sama wäike mõju kui teil, olgugi, et ma kannan päädirektori nime. Seni oleme meie aga alati kahekesi kokku hoidnud ja omad seisukohad filmiühingu juhatuses maksuma pannud. Kui teie aga nüüd ei nõustu koostööle sakslastega, siis ma pean sellest tegema ettekande filmiühingu juhatusele ja nõudma teie wallandamist. Teisiti ma ei saa toimida oma parema äratundmise sunnil.

Kärsituna jalutas Fitz mööda wäikest kabiini.

— Ma mõistan, et mind ootab selle tagajärjel wallandamine, kinnitas ta. — Samuti on mul selge, et waewalt ma leian nii kergesti kohta, kuna filmiühingute juhatused teelduvad palkamast neid

näitejuhte, kes on sattunud vastollu ühe wõi teise filmiühingu juhatuslega. Mind see kõit aga ei heiduta. Kui mul Ameerikas ei jätku tööd ja leiba, siis ma loodan, et seda jätkub mul Euroopas.

Ta firutas direktorile käe.

— Aga fiiski: ma allun teie korraldusele meie wana sõpruse ja koostöö pärast. Teie aga peate hoolitsema selle eest, et sakslased jätawad meil tegetsemiseks wabad käed.

Direktor jurus südamlitult sõbra kätt.

— Kuidas teie mõtlete tulla sakslastega toime? uuris Fitz. — On teil sakslaste kohta mõningaid andmeid?

— Ja, dr. Hagenauer saabub oma ekspeditioonida Schanghaisse kaks päewa pääle meid.

Kui direktor oli lahkunud kabiinist, otjastas Fitz minna laewalaele. Wärskes õhus lootis ta paremini koguda mõtteid kui kajutis.

Dö oli wainne ja selge. Rauguses paistis Kalifornia ranna must wiirg. Fitz wangistas eriti hobedaste lainete kiirgamine kuupaistel.

Laew õõtsus fergelt. Salutades hakkas Fitz wilistama shlaagerit. Ta tundis, et meeolelu muutus üha paremaks.

Reegi wilistas tafa wastu. Nutates wile juunas leidis ta mugawal lamamistoolil lebamast Jola Marrimani. Tütarlaps näis ükshilmi waatawat taewatahti.

Fitz istus tütarlapse kõrwale wabale toolile ja lausus:

— Ma mõtlefin, et teie juba ammu magasite.

— Esimehel ööl ma laewal ei saa kunagi magada, mäitis Zola. — Merereis on niivõrd ilus. Fritz naeris.

— Kui miljonär, olete teie palju reisinud. See-
pärast ma kahtlen tõsiselt selles, et reis võib teile
weel pakkuda sügawaid elamuji.

Zola waatas tähelepanelikult ta kätele. Need
olid kitsad ja kahwatud. Tütarlapsela näis, et näi-
tejuhi käed sarnanewad ilmselt naiste omadele.

— Ma reisin väga häa meelega, jutustas Zola.
— Kas teie usute, et kõigi nende inimeste tunded
nürinenud on, kes omawad suure rikkuse ja palju
raha. Ma pean teile ütleva, et see on siiski teisiti.
Teie olete aastate eest lawastanud filmi „Kuninganna
mantel“. Selles filmis esineb ka keegi mil-
jonäri tütar. See tütarlaps püüdis teid leida omast
rikkusest, et elada tõelist elu kõigi raskuste ja kan-
natustega. Mäletate teie seda? Ma olen seda filmi
waatanud mitu korda. Mul tundus, et see tütar-
laps filmis on mul väga lähedane. Nagu tema esi-
nes ja mõtles, nii mõtlen ka mina. Kui teie mind
lähemalt tunneksite, siis teie saaksite minuist aru.
Kuid milleks ma seda üldse kõnelen? See ei huvita
ju teid.

Nende pilgud kohtusid. Kuuvalguses märkas
Fitz, et tütarlaps kergesti punastas.

— Palun, kõnelge edasi, ma kuulan teid väga
häa meelega, tõendas Fitz. — Kuid kas teie olete
ford ka mõelnud sellele, kui palju noori tütarlapsi

unistavad sellest, et olla miljonäri tütar. Ja nende unistus on palju valusam, palju teravam, kui teie seda mõite ette kujutada.

— Sellega teie tahate jällegi vihjata, et meil rikastel ei või olla küllalt teravaid tundeid. Teie teete mind sellega tõeliselt õnnetuks. Mul tundub, et mul on küljes nagu raha needus.

Fitz katkestas ta kõneluse.

— Teie mõistate mind valesti. Ma ei tahtnud sellega sugugi öelda, et ma hindan teid sama mõõdupuuga kui teisi miljonäride tütreid. Ma tunnen, et teil on see süda ja elav hing, millest pole veel suutnud läbi tungida rikkuse külmus ja ükskõiksus.

Kaugel filmapiiril langes täht. Zola haaras Fitz'i käe.

— Kas pole kaunis? Kui täht langeb peab midagi soovima. Mul aga hetkeliselt ei tärnanud midagi meele.

Võikates oma tooli otse tütarlapse tooli kõrvale, algas Fitz:

— Langedu täht sunnib mind alati unistama. See ergutab mu fantaasiat. Ideed, oma paremate filmide lavastamiseks ma olen avastanud sügisel neil ööl, mil kestab tähesadu.

— Teie ei ole enesest kunagi mulle midagi jutustanud? päris Zola. — Ma usun; et teie olete omas elus kokku puutunud väga mitmesuguste inimestega?

— Minu elulugu on senini hõmitanud vaid reportereid. Reegi teine ei ole sellest hõmitunud.

Ta kogus hetkeks mõtteid. Tütarlaps peab nõ-
jutus fergelt ta õlale.

— Ma pean ütleva, et saatus on olnud mu
vastu hää ja halb. Kui mu vanemad surid, siis
olin ma 15 aastat wana. Ma lahkusin koolist ja
astusin rändteatrisse, kuna tundsin taltsutamatu
tungi saada näitlejaks. Gialgu ma leidsin toetust
ühelt omalt sugulaselt, kellele oli mu isa laenanud
suurema summa raha. Umbes aasta pärast tuli mul
aga läbi saada elust täiesti omal käel. Minu suure-
maks kunstiliseks juhiks oli wana hallijuukseline
mees selles rändteatris. See mees omas suure
kunstniku hinge ja maitse. Olude sunnil aga ta pol-
nud jõudnud kaugemale kui wäikese rändteatri näit-
lejaks. Kui see mees weel tänapäew elaks, siis olek-
sin ma teinud temast ilmatuulsa filminäitleja.

Tütarlaps toetas peab liikumatu ta õlale. Ühe-
toonilisest hingamisest järeldas Fitz, et Zola on
uinunud. Ta wõttis leentoolilt paksu waiba ja kat-
tis sellega hoolikalt magama tütarlaps.

7.

Bankiir Tung-De istus omas awaras töötoas
büroomajas, mis asus Schanghai päätanawal.
Suur kirjutuslaud oli tal kaetud mitmesuguste
paberitega, ajalehtede wäljalõigetega, aruanne-
tega ja kirjadega. Osa kirju oli kirjutatud mitme Euroopa
rahwa keeles, teine osa aga hiina ja jaapani keeles.

TARTU ÜLIKOOLI 51
RAAMATUKOGU

Panfiir oli töötanud juba mitu tundi põnewalt tehes märkeid paberile ühe ja teise kirja kohta.

Tuppa astus teener ja teatas, et Chang-Mi ja ta tütar Šsi ootavad eesruumis. Panfiir palus neid kohe töötuppa.

— Ma olen siidameist rõõmus, kõneles panfiir surudes oma wana sõbra kätt, — et ja saabusid ja wõtsid Šsi kaasa.

Rõõmuft jädeledes ulatas Šsi talle käe.

— Ma olen väga rõõmus, sõnas Šsi termitades, — et ma woin külastada teid teie kodus. See on olnud juba ammu mu suurimaks soowiks.

Nad wõtsid istet nurgas walgel sohwal ja panfiir lastis teenijal tuua maiustusi.

— Sa oled täna eriti tõsine, pööras panfiir sõbra poole. — Kas on juhtunud waheajal midagi tõsist.

Chang-Mi waldas klaasi limonaadi. Waatas ükssilmi tütrele ja tähendas:

— Oh ei, midagi erilist ei ole juhtunud. Mul on siin mõningaid asjandiendusi ja wõtsid Šsi enesega kaasa. Kui see ei tee teile raskusi, siis ma meeleldi jätaaksin ta mõneks nädalaks su majja.

— Aga tuhande rõõmuga, armas sõber. See on ilus mõte! Ma olen väga õnnelik, kui tean, et Šsi wiibib minu lähikorras. Meie püüame täita ta iga soowi.

Šsi naeris.

— Aga kui see on wõimatu, onu Tung-See? Kui fergesti on minu soowid nii suured kui Budha

füda ja armurikkad, kuipalju on teri kausis. Ma olen siin väga uudishimulik, sest tahan näha kõike tundmatut. Sa mul on siin ju kõik uudne.

— Küll meie tuleme kõigega toime, väitis pankiir. — Meie püüame rahuldada teie uudishimu sel määral, kui see vähegi on võimalik. Aga teie olete väsinud ja seepärast lubate saata end koju?

— Kas teie ei ela siin? küsis väike hiinatar.

Tung-De raputas pääd.

— See siin on minu büroo. Siin on mul ainult paar eluruumi, kus ma võin vastu võtta Euroopa raha ja võimumehi, kui nad saabuvad mulle külla. Mu elumaja aga on väike wana maja. Ma olen õppinud seda maja armastama. Hsi, usun, et ka teile meeldib mu kodu.

Chang-Mi pöördus tütre poole.

— See maja on ehitatud wanas hiina stiilis, kuid see maja pakub ühtlasi kõiki neid mugavusi, mis pakuvad Euroopa ja Ameerika luksuslikud majad.

— Kus asub see maja? päris Hsi uudishimulikult.

— Maja asub tükk maad linnaast väljas, seletas pankiir. — Teie sõidate sinna kohale autol.

— Mul on sinuga vajalik tungivalt kõneleda, seletas Chang-Mi sõbrale. — Seepärast ma jään siia. Kas Hsi sõidab üksi.

Pankiir oli sellega nõus. Ta soovitas Hsil pu-

hata reisiväsimusest, kuna õhtul on Prantsuse ooperitrupi wõõrusetendus.

Mõne minuti pärast oli Si teel pankiiri koju. Ta jälgis autost suure tähelepanuga ümbrust. Eriti köitis teda firew tänawaelu.

Jäädas kahelksi sõnas Chang-Mi:

— Mind tõid siia siiski tungiwad asjaolud. Ma ei tahtnud waid sellest oma tütre juuresolekul kõneleda, kuna ta oleks wõtnud mu muresid liiati enesele jiidamesse. Meie peame wõtma seisukoha, kuidas edaspidi teotseda ja mida ette wõtta.

Tung-De pani käed risti rinnale ja heitis oma wanale sõbrale kaastundliku pilgu.

— Eriteks öelge, päris Chang-Mi, — millal saabuvad kohale ameeriklased ja sakslased? Kas olete wahepääl saanud selle kohta kindlaid andmeid?

— Minu andmete järele peawad saabuma sakslased 23. sellekuu päewal. Ameeriklased iga tahes aga jõuawad mõni päew warem kohale.

— On teada mingisuguseid abinõusid, et nende maaletulekut takistada wõi vähemalt seda wiivitada? Ma mõtlen nimelt: kas Hiina walitsus wõtab selleks mõningaid abinõusid tarwitusele?

— Pead sa siis seda soowitawaks, kui neil kujuneks mingisuguseid raskusi?

— Ei, mind huwitas just walitsuse seisukoht selles küsimuses.

— Niipalju kui mul on teada, seletas pankiir, — walitsus ennaft asjasse ei sega. Sa see pole

üldse ka mõeldam, sest see kutsuks valitsusel kohe esile rahvusvahelisi sekkedusi.

Nad süütasid omad piibud ja pea täitis toa magus suitsu lõhn.

— Nüüd ma jutustaksin teile mõne sõnaga uudiseid, tähendas Chang-Mi. — „Tarkuse kloostris“ ülem Kwo reisib praegu ringi meie prowintsis. Ta peab kõikjal süttitavaid kõnesid. Ta otsib enesele uusi sõpru ja poolehoidjaid. Ta Pao-hi-schen, see isehakanud kindral, on oma väeosad laialisaatnud üle kogu prowintsi. Sellest kõigest on jäänud rahwale mulje, et ahwardab maad suur ja tõsine hädaoht. Mina nende asjasse senini ei seganud, waid lasksin neid wabalt tegutseda. Kuid ma tunnen, et nende tegevus läheb hädaohklikumaks iga päewaga. Ma tunnen küllalt hästi meie inimesi ja tean, et sarnane äsfitamine võib wiia meie rahwa wägivalledele, mida pärast tuleb kahetseda. Ja siis on juba hilja wõtta Kwod wastutusele ta wastutustundeta mängu eest.

— Äsfitamad nad rahwast üles ka ameeriklaste wastu?

— Selle kohta ei ole mul andmeid. Mul näib, et nad suhtuvad wähemalt esialgu ameeriklaste wastu kaunis ükskõikset. Ameeriklased tulewad siia waid looma filmi, kuna sakslased tahawad awastada Budha finist kuju. Seepärast on sihitudki nende tegevus ainult sakslaste wastu. Ja ma kardan, et sakslased pole küllalt targad selleks, et mitte ennast lasta nendest haarata, Esmajoones nad tahawad

kawaluse teel hankida sakslastelt andmeid sinise Budha kuju asukoha üle.

— Ma olen selles kindel, wäitis pankiir, — et sakslased ei lasse end nendeist mitte ületrumbata. Seks on dr. Hagenauer juba liiga kogenud mees.

— Oma saladust ei anna sakslased neile muidugi mitte wälja wabatahtlikult ega lasse endid siin ka petta, kuid meie peame mõistma seda, et Riwol on kasutada kindral Bao-hi-scheni wäeosad. Ja need rööw jõugud moodustawad endast suure reaalse jõu, mida sakslastel on tõsiselt karta.

Pankiir ulatas sõbrale soodawett.

— Mül on teada, et „Larkuse floostri“ agendid on juba otsaga Schanghais. Kahe päewa eest jõudis siia kohale Wang-Chan.

— Mis asju ta siin ajab?

— Tema otsib siin kohta, kuhu jooksewad niidid kokku, mis puudutawad sinist Budha.

— On ta juba midagi saawutanud?

— Muidugi mõista, on olnud ta töö seniini täiesti tagajärjetu.

Awades teise limonaadipudeli jätkas pankiir:

— Ta oli jootnud mõningaid minu inimesi purju ja oli püüdnud siis neilt wälja meelitada ühte ja teist. Seejuures oli ta ajanud ise segast juttu tähendades, et tuleb suur sõda, millest osawõtjad hiinlased pääsewad kõik igawese õndsuse riiki.

Chang-Mi jalutas mööda tuba. Ta näis pingutawat mõtteid.

— Mida kawatset nüüd ette võtta? uuris pankiir.

— Ma pean kõnelema nii ameeriklastega kui ka sakslastega.

— Mida sa loodad sellest?

— Oluford on sarnane, et suuri lootusi ei või hellitada. Kuid tegutsema peame ometi edasi endise järjekindluslega.

Kerge naeratus libises üle pankiiri näo.

— Aga mis saab siis, kui finist Budha kuju ei ole üldse olemas? Tsegi mina teinekord kahtlen, et see võib olla kõik kauge ja ilus muinasjutt.

— Meie ei kaota sel juhul midagi, väitis Chang-Mi. — Kuid Kwo ei jää sellega rahule. Ta on kulutanud juba suure summa raha, et saada kuidagi Budha finise kuju jälile. Kui nüüd aga korraga selgub, et kuju ei ole üldse olemas, siis on ta raha mahawisatud. Ühtlasi on tal võetud kõik lootused pääseda võimu juure. Meie aga oleksime naiivid, kui meie usume, et Kwo sel juhul loobub oma kawatsest pääseda võimule. Siks on see mees liiati võimuahne. Ta mõtleb kindlasti välja uued põhjused, mille abil ta loodab rahvahulki mäsule õhutada.

Pankiir astus sõbra kõrwale afna alla.

— Urwad sa siis, et välisriigid jäävad kõige selle jures erapooletuks pääkwaatajaks? Mäsku puhul kannatawad välisriikide majanduslikud huvid. Ma ei kahtle, et sel puhul Ameerika sõjalaevastif ilmub otsekohe kohale.

— Kui välismaalased segavad siin asjasse, siis teeb see võitluse veelgi verisemaks. Peame meeles pidama, et need hiinlased, keda Kwo oma käsilastega on suutnud üles kihutada on fanaatilised. Nad loodavad neile kullamägedele ja õnnistustele, mis Kwo neile lubab. Ka selle tõttu nad võitlevad surmapõlgava ennaftalgamisega.

Tung-Le vaatask ükssilmi pörandale. Siis tõstis ta hetteks päa ja küsis:

— Nagu tead professivad saksa ja ameerika filmimehed omavahel. Kuidas sa arvad lahenevat nende tüli?

— Ma pole suutnud seda küsimust õieti mõelda lõpuni, väitis Chang-Mi. — Kuid usun, et nad leiavad võimaluse rahulikult koostööks.

Pankiir naeratas. Ta süütas uue sigari ja astus sõbra ette.

— Selles kõigis peame meie kahtlema. Kuid mul on oma plaan. Kui seda plaani meil võimaldub teostada, siis võime olla küll kindlad, et asi areneb neil soovitavas suunas.

Katkendlikkude lausetega pankiir kirjeldas talle oma kava. Chang-Mi kuulas teda pooleldi imestades. Kui pankiir lõpetas naerdes hüüdis ta:

— See on niisama loomiline kui tark. Aga selles on sul õigus, et otstarb pühendab abinõu. See põhimõte peab eriti maksma poliitikas ja päalegi veel siis, kui on tegemist sarnaste vastastega, nagu meil. Kui inimesed ei taha olla mõistlikud, siis peab neid selleks sundima.

Mõned päevad hiljem. „Pefingi“ hotelli ees Shanghais peatus auto. Autoist väljus Chang-Mi. Ta küsis hotellis ameerika filmimeeste järele ja saatis neile oma nimekaarti.

Teda paluti tупpa, kus direktor Miles Peary ja näitejuht Fitz olid korraldanud oma büroo. Peary ja Fitz terwitasiid Hiina wanat poliitikut südamlisult. Nutt kaldus peagi tülifüsimusele jaksja filmimeestega. Peary seletas:

— Ma telefoneerisin weel täna hommikul „World-Filmi“ juhatusesele. Mulle teatati, et jaks-lased kangekaelselt peewad kinni oma seisukohta-dest. Kui dr. Sagenhauer awastab selle Budha salapärase fuju, siis on tal suured teened kunsti-ajaloolajena. Selle kõige wastu meie ei waidle. Aga selle juures ei ole dr. Sagenaueril ega kel-legil teisil jaks-lasel õigus wäita seda, et meie ei tohi oma filmi sündmustikku ehitada selle fuju awastamisloole. Kui jaks-lased seda püüawad wäita, siis wõime meie omalt poolt tõsta üles küsi-muse, kas dr. Sagenaueril on õigus talitada Hiinas kunstiajalooliste wäärtuste awastamisel oma hääksarwamise järele. Kui tänapäewal mõnel Ameerika filmiühingul tuleks mõttesse lawastada filmi, mille sündmustik kujutab Dõunanaba awas-tamist Amundseni poolt 1912. aastal, siis Amund-sen, kui ta weel elaks, ei keelaks sama filmi lawas-

tamist ka jakslastel. Mida teegi filmiühing la-
wastab, see on täielikult iga filmiühingu eraasi.

Chang-Mi wiipas käega.

— Teil võib olla selles küsimuses õigus, selles
ma ei waidle. Kuid meie peame siin arwastama
asjaoludega, et dr. Sagenauer ei ole weel Budha
finist kaju awastanud. Pääle tema aga teegi kaju
asukohta ei tea. Mind huwitab siin küsimus, mida
teie teeksite sel juhul, kui dr. Sagenauer ei suuda
mõi ei taha seda kaju awastada?

Peary waatas imestanult Fitzile. Näitejuhi
nägu kattis kerge kahwatus.

— Mina mõtlen, kõneles Fitz, — et dr. Sa-
genauer siia saabudes otsekohe suundub maakonda,
kuhu on maetud Budha sinine kaju ja kaewab kaju
wälja. Mõi mõtlete teie teisiti. Nagu ma mõis-
tan, kahtlete teie üldse selles, kas dr. Sagenauer
awastab kaju.

— Seda ma tahtsin öelda, wäitas Chang-Mi
pääd noogutades.

— Teil on siin omad huwid? päris Fitz.

Gallipäine poliitik waatas uurivalt oma kätele
ja sõnas siis taja rõhutades:

— Minu huwides on, et seda kaju üldse ei
leitaks.

— Teie kuulute siis meie wastaste hulka? tä-
hendas Peary.

Chang-Mi naeratas paljutähendamalt.

— Minu soow tundub teile wastuwõtmatuna
ja seepärast tundub teile imelikuna, kui ma teile

ütlen, et ma ilmusin jia teiega sõlmima lepingut. See on vajalik nii minu kui ka teie huvides.

Peary nihutas end närvilikult toolil.

— Ma ei mõista seda? Meie tulime jia selles, et laastada filmi. Milleks vajame meie lepingut? Siin ei ole ometi olemas mõnd waenulikku sõjaväge?

— Teie, mr. Peary, olete küll hää ärimees, aga ma usun, et Hiina olusid teie fiiski ei tunne.

— Siski, waidles Peary wastu. — Ma olen informeeritud sellest, et see salapärane Budha kuju on põhjuselks poliitilistele liikumistele. Kuid mul ei ole fiiski täielikult selge, milles siin see asi seisab.

Wiiwitades tõstis Chang-Mi käe laubale. Ta mõtles hetke. Fitz jälgis suurima tähelekanuga ta liigutusi.

— Kui suur on teie inimeste hulk? küsis Chang-Mi mõne hetke pärast.

— Mul on kaahas 74 isikut, seletas Peary.

— On nad relvastatud?

— Doomulikult! Igaüks neist omab revolwri. Pääle selle aga on meil kaahas weel teisi relwi, nende hulgas ka paar kuulipildujat.

— Neist aga ei ole teil wähemakki kasu, tõendas Chang-Mi. — Teie ei wõi lihtsalt oma ilusaid relwi wiia laewalt maale. Kui teie seda teete, siis teid wangistatakse.

— Aga meil on nõutatud Hiina walitsuselt relwade kandmiseks luba, protestis Peary.

— Ihus, kuid sellest ei ole teil mingit kasu.

Teie mõite mõtta omad relwad kaasa Schanghaiisse. Siin aga teie neid ei waja. Samuti ei waja teie relwi fogu selles prowintsis liikudes, sest siin ei waritse teid hädaoht. Kui teie aga relwastatult lähete Shen-Si prowintsi, siis kindral Bao-hi-schen otsekohe oma jõufudega haarab teid ja riputab teid lähema puu otja. Hiina on suur. Siin on mõim sel, kel on enam sõdureid.

Ta waatas hetke Pearyle terawalt otja ja jätkas:

— Jätke relwad ilusasti laewa. Teie ei saa wuta siin midagi mõimuga, waid ainult kannatuse ja rahaga. Ja siin ma pean teilt tahtmatult küsima, kas teie tahate kulutada raha kõrwalisteks asjadeks sel määral kui see on wajalik. Sel rööwli-jõufude kindralil, keda ma warem nimetasin, on nimelt kasutada kuni 20.000 meest.

— Teie tahate meile sellega öelda, et meid ähwardab otjene hädaoht? küsis Peary tublisti ärritatuna.

— Ma ei ütle jeda teile, ma ainult awaldasin siin oma arwamiist. Ma usun, et nüüd teie mõistate jeda, miks ma soowisin sõlmida teiega koostöö lepingut.

Uksele koputati ja tупpa astus miljonär Marri-man. Ta ulatas Pearyle nimekaarti ja teatas:

— Keegi hiinlane soowib teiega tungiwalt kõneleda. Ta ütleb, et ta on tulnud tähtjate asjade pärast. Praegu wiibib ta minu toas.

Peary ja Fitz heitsid pilgu nimekaardile.

— Tunnete teie seda meest? küsis Peary ülatahes nimekaarti Chang-Mile.

— Wang-Chan, tähendas Chang-Mi, — see mees on „Tarkuse kloostri“ ülema Awo parem sõber ja usaldusmees. Ta on kindral Bao-hi-scheni kaastöoline. „Tarkuse klooster“ asub Shen-Si provintsis selle koha lähiduses, kuhu dr. Sagenaueri arvates on peidetud Budha kuju.

Fitz noogutas Pearyle pääga.

— Meie häämeelega kõneleksime selle mehega, teatas Fitz Chang-Mile. Kas teie ei oleks nii lahke ja ootaksite mõne hetke.

Saades Chang-Milt nõusoleku astusid ameeriklased kolmekesi koridorile.

— Minu arusaamise järele see wana mees tah-tis meid seepärast hirmutada, et awaldada surwet oma tingimuste wastuwõtmiseks, sõnas Peary pooleldi pahaselt.

Marriman tõstis hoiatawalt kõrme huulile.

— Pidage meeles, et siin wõiwad olla ka sein-tel kõrwad.

Fitz jäi seisma ja sofistatas Pearyle kõrwa:

— Minu arusaamise järele mr. Chang-Mi on väga tark ja ettevaatlik mees. Selle mehe näpunäited wõiwad olla meile suureks kasuks.

Marrimani toas Wang-Chan silmitses aknast elawat tänavalikumist. Kuuldes lähinewaid sam-me pööras ta end ümber. Segase pilguga tunnis-tas ta tuppa astuwaid ameeriklasi.

— Minu härrad, algas ta aeglaselt, — mina

tulin selleks siia, et rääkida teiega mitme eriti tähtsa küsimuse üle. Mind saatis „Tarkuse kloostri“ ülem Kwo ja mul on au teile edasi anda tema teavitusi. Ma teatan teile tema nimel: „Tarkuse klooster“ pakub teile oma abi ja kaitset. Ajad ei ole mitte hääd. Nälja ja üleskihutuste mõjul on rahwamassid rahutud. Igal pool ei ole kindlustatud teile teie julgeolek. Meie juures aga Shen-Si prowintsis, walitseb kindel kord ja õiglus. Riikaua kui teie soovite, wiibite teie meie kaitse all.

Peary filmad löid särama. Ta leidis, et Chang-Mi jutt ahwardawast ohust Shen-Si prowintsis oli waid wäljamõeldis. Fitz aga leidis, et need sõnad olid öeldud waid sissejuhatuseks. Nende wiisakate sõnade taga pidi peituma konkreetne nõudmine.

— Aga mis nõuab „Tarkuse klooster“ meilt selle eest, et ta wõimaldab meile kaitset? usutles Fitz.

— Meil on selle juures ainult üks wäike nõudmine. See on, et teie austaksite ja peaksite pühaks wana, aastatuhandeid kestnud usulist tseremooniat.

— Ja milles see tseremoonia seisab?

— See on üks igiwana komme. Kui teie jutute leidma sinise Budha kuju, siis teie ei tohi kuju puudutada. Wana kombe järele peab esimesena seda tegema „Tarkuse kloostri“ ülem. Alles seitsme päewa pärast wõivad teised surelikud lähineda sellele kohale. Seda tseremooniat ei saa muuta. Tahate teie anda nõusoleku, et teie seda täidate?

Peary waatas küsimalt Fitzile otša.

— Seda meie juba peame tegema, armas Peary, — kuid mind huvitab seejuures küsimus, mis seisab selle taga?

— Aga mis on siis, kui meie teie nõudmisi ei täida? küsis Fitz järskult.

Wang-Chan filmitšes näitejuhti uurima pilguga.

— Ma mõin teile öelda, et siis teie seisate väljaspool „Tarkuse kloostri“ kaitset. See tähendab teile aga kindlat surma. Budha kaju walwawad 20.00 hiina sõdurit usulise firega. Ja nende wastu ei suuda teie mõidelda.

— Aga sel juhul, kui meie täidame teie tingimuse, kas meie mõime siis teie kaitsele alati olla julged? usutles Fitz edasi.

— See on kindel. „Tarkuse kloostri“ ei murta sõna.

— Siis meil ei ole tõesti midagi teie tingimuse wastu. Meie mõtame selle wastu, otsustas Fitz.

Hiinlase nägu tõmbus naerule.

— Teie leiata mind alati majast punaste narmastega. See maja asub samal tänawal.

Ta lahkus kummardudes toast.

Ameeriklased waatasid hetkeks küsimalt üksteisele otša.

— Mis see tähendab: punaste narmastega maja? päris Peary.

— Punased narmad on budhistidel usuliseks

sümboliks, seletas Marrison. — Bunaste nar-
mastega nad piiravad nad oma lippe, uste eesrü-
deid ja isegi oma ametrüüide.

Beary noogutas päaga ja pöördus Fritzzi poole:
— Mis sellest kõigest peaks tulema välja?

— Läheme tagasi teise hiinlase juurde ja kõne-
leme temale. Kuuleme mis ta arwab.

Kui ameeriklased astusid tagasi oma büroo-
ruumi, suitsetas Chang-Mi rahulikult figarit. Mär-
gates rõõmsat ilmet Beary näol muigas wana po-
liitikamees.

— Ma näen teie ilmest, et teile tehti häid ette-
panekuid koostöö sõlmimiseks, sõnas ta ameerik-
lastele.

— Teate teie, mida see mees meile kõneles?
Küsis Fritz.

— Seda ei ole mitte raske arwata. Ma tunnen
neid kõiki härrasid „Tarkuse floostrift“. Nad pakku-
sid teile oma kaitset ja seejuures Wang-Chan jutus-
tas, et neil on käsutada 20.000-meheline sõjawägi.
Ja ma usun, et ma ei ekfi, kui ma wäidan, et selle
eest wastutajaks teise esitas mõningaid nõudmisi.
Ma mõtlen nimelt, et ta teilt nõudis, et teie saades
teada Budha sinise kaju asukoha, teataksite sellest
otsekohe Kwole. Esimesena peab tema liginema pü-
hale kohale. Teie mõite seda teha aga hoopis hil-
jem. Kas pole nii?

— Täiesti õige, seletas Fritz, — ma sain nende
nõudmisest niimoodi aru, et pühale kohale meie
wõime läheneda alles seitsme päewa pärast. Täie-

lifult tahawad nad meile aga ära teelata püha fuju puudutamise.

— Kas teie mõistate, mis seisab selle nõudmise taga?

Ameeriklased waatasid üksifilmi talle otja.

— Ma seletan teile jeda kohe, jätkas Chang-Mi. Teilt nõutakse, et teie alles seitšme päewa pärast lähineksite pühale kohale sellepärast, et wahepääl nad suudawad fogu Hiina kihutada mässule. Ühes sellega aga on wiidud teie elu äärmisesse hädaohtu. Mässu puhul on juhitud rahwa wiha teie wastu. Siis pole teie elu mitte sentigi wäärt.

Peary pomises midagi oma ette. Talle ei meeldinud see jutt. Et anda kõnelusele teist käiku, küsis ta hiinlaselt:

— Kas teil on teada, millal sakslased Schanghaiisse jõuawad?

— Somme õhtupoolikul.

Chang-Mi tundis, et ta kõnelusel ei ole küllalt mõju selleks, et sundida ameeriklasi olukorra üle järele mõtlema. Ta tegi kummarduse ja lähenes uksele. Fitz järgnes talle. Koridoris Fitz surus poliitikamehe kätt ja sõnas:

— Minu juurim tänu teile mr. Chang-Mi, et teie meid informeerisite olukorrast. Ma olen väga rõõmus, kui tohin teid kohata võimalikult lähemal ajal.

Hiinlane mõistis, et need sõnad olid öeldud südamest. Ta waatas Fitzile otse filmi ja finnitask:

— Meie näeme üksteisi kindlasti varsti. Wa-
jate teie mind, siis telefoneerige mulle.

Peary ilme oli morn, kui Fitz tagasi astus
tuppa.

— Teie nähtavasti olete ülemäära waimusta-
tud sellest kollasest mehest, tegi ta Fitzile sapise
märkuse.

Fitz surus käed taskusse. Ta mõötis direktori
pooleldi wäljakutsuwa pilguga ning wäitis kindlasti:

— Ma usun, et see mees teab palju enam, kui
ta seda meile ütleb. Teie peate Chang-Mi sõprust
hindama wäga kõrgelt.

9.

Hagenauer asus oma trupiga Schanghaisse
„Junani“ hotelli. See hotell asus samas tänawas,
kus „Pekingi“ hotell, milles peatusid ameeriklased.
Suurem osa Hagenaueri trupist pidi jääma aga
laewale niikauaks, kuni warustus oli laewalt toi-
metatud maale.

Schanghais soowis ta peatuda waid paar
päewa. Niipea kui wõimalik soowis ta jätkata tee-
konda sifemaale.

Waewalt paar tundi oli Hagenauer peatunud
hotellis, kui talle teatati, et Chang-Mi ta-
hab temaga kõnelda. Hagenauer laskis oma wana
sõbra otsekohe paluda tuppa. Toas wiibisid pääle
Hagenaueri weel ka „Columbus-Filmi“ direktor

Sternberg, näitejuht Bruck, dr. Weltnis ja preili Sedda Holl. Dr. Weltnis ja Sedda Holl olid just saabunud tagasi väikeste jalutuskaigust, mille olid võtnud ette tutvumiseks linnaga.

Chang-Mil oli enam jutustada kui küsida. Ta oli vestelnud juba varem oma agendi Tsiiga, kes saabus Saksamaalt samal laeval, millel jõudis kohale dr. Sagenauer. Tsi läbi oli Chang-Mi juba enamvähem teadlik kõigist sakslaste plaanidest.

Awameelselt jutustas Chang-Mi Awo kawatsustest ja neist hädasohtudest, mis ootavad sakslasi nende ülesande täitmisel. Ühtlasi informeeris ta Sagenauerit ameeriklaste tegewusest. Kui ta oli lõpetanud sõnas Sagenauer:

— Ma pean teile ütleva kõigepäält tänu selle eest, et saatsite oma agendi Tsi Berliini. Tsi andis mulle palju kasulikke näpunäiteid. Need osutusid mul väga tähtsateks ekspeditsiooni ettevalmistuse juures. Minu ja sinu huvid ei lange mitte alati igas punktis kokku. Kuid kahtlematult on siiski meie huvid ühised pea täiel määral.

Chang-Mi võttis direktor Sternbergilt vastu sigari ja küsis seda süüdates:

— On olnud teil siin juba ameeriklastega kokkupuuteid.

Sagenauer wiipas käega.

— Juba laemas tuli ameeriklaste ülesandel keegi kohalik advokaat meie jutule. Ta pakkus suure summa kui „Columbus-Film“ oma kawatsusest loo-

bub lawastada filmi sinisest Budhast. Meie liikfime loomulikult nende ettepaneku tagasi. Siis oli meil weel kõnelusi selle üle et ajuda ühiselt tööle. Selleks aga ei ole eeldusi, kuna kumbki filmiühing tahab lawastada filmi oma kawa järele ja ei taha teha selles järelandmisi. Kuidas kohus asja otsustab, on teadmata. Ma usun, et enne kui kohus selles küsimuses otsuse teeb, on film lawastatud nii meil kui ka ameeriklastel.

— On külastanud teid ka juba keegi hiinlane Wang-Chan.

— Ei, armas sõber.

— Ma ei usu ka, et ta teie poole pöördub. Kuid igaks juhuks ma soowitan teile suuremat ettemaastust.

— Ettemaatlikud meie juba oleme, wäitis Sagenauer. Ma tegin julgeoleku kindlustamiseks juba mõnesuguseid korraldusi.

— Sa millal teie kawatsete jätkata reisi?

Sagenauer laotas lauale maakaarti. Waadeldes kaartile ta tähendas:

— Meie sõidame raudteel kuni Tung-kwani, kuid fergesti sõidame ka kuni Si-nganini, Shen-ji prowintsi päälinnani. Sää! meie moodustame ehtsa karawani ja algame oma tööd. Kui kõik edeneb küllalt soodsalt, siis wähemalt paari nädala pärast oleme sinise Budha peidukoha lähikorras.

Chang-Mi tõusis toolilt.

— Teie olete teadlik hädaohu suuruses, dr. Sagenauer. Kuid ühtlasi teate, et mul on kõige sõbra-

lifumad tunded teie vastu. Kas teie ei wõtaks mind kaasa oma ekspeditšiooniga.

— Aga, wana sõber, — wäitis Sagenauer. — Ma tunnen sellest suuremat rõõmu. Ma tean, et teil on sinise Budha kohta omad seisukohad, kuid seda kõike ma ei pea küllalt oluliseks. Teie kaasatulek on igatahes meie ekspeditšioonile suureks kasuks.

Wana poliitikamees kumardas tseremoniaalselt. Pidulikult ta lausub:

— Suur Budha tasub hää eest ja karistab neid, kes teewad kurja. Mina ja paljud teised palume, et Budha laseks meid teha hääd. Sel juhul ei juhtu meile kõigewähematti halba.

Kõigile taaswiibijatele awaldasid wana hiinlase sõnad sügawat mõju. Nad tundsid, et Chang-Mi uskus ise seda kogu hingest, mida ta kõneles.

Wäikesel waheaja järele küsis Chang-Mi:

— Wõtate teie ka relwad kaasa.

— Ma usun, et nii on siiski parem. Schen-Si provintsis ootawad meid kahtlemata suured hädaohud. Kui meil pole relwi kaasas, siis puudub meil täielikult igasugune kaitse.

10.

Järgmisel päewal asus Schanghaiist teele sakslaste ekspeditšioon. Nende rong koosnes neljast reisiwagunist ja ühest kraamiwagunist. Rongil sõitsid kaasa 10 hambuni relwastatud sõdurit, mis oli antud walitsuse poolt kaasa rongi kaitseks. Pääle

jelle oli rongil veel raadio saatejaam, mille abil võimaldus appikutsuda fallaletungi korral otsekohe lähemast jaamast väeosi.

Chang-Mi oli püüdnud ekspeditsiooni asumiist rongile korraldada võimalikult salaja. Siiski sai Wang-Chan pool tundi pääle rongi väljumist teada, et ekspeditsioon on asunud teele. See tegi hiinlasele suurt wiha. Ta ei teadnud algul, mida ette võtta. Siis tormas ta „Pekingi“ hotelli ja teatas ameeriklastele, et sakslased on asunud juba teele. Ka ameeriklasi üllatas sakslaste kiire lahkumine.

Pearny, Wang-Chan ja Marrimani sekretär Zoe Harrings sõitsid otsekohe jaama. Nad ei tahtnud mingil tingimusel kaotada sakslasi silmist.

Saamas nad nõudsid, et neile võimaldaks erarong. Saamaülem seletas, et see on täiesti võimatu. Tal ei võimalduwat erarongi saata teele enne 48 tundi.

Harrings jostistas jaamaülemale midagi kõrwa ja surus talle pangatseki peosse. Saamaülema ilme muutus selle järele otsekohe sõbralikumaks ja ta oli nõus erarongi 32 tunni pärast wälja saatma.

Reis sakslastele tundus väga huwitaw, seda enam, et nad peaaegu kõik pääle Hagenaueri esmafordselfelt wõisid jälgida Hiina elu ja maastikku. Sedda Holl ja dr. Beltin olid wõtnud istet ühijes kupees. Sedda waatas suure huwiga waguniaknast wälja. Negajalt ta pööras mõninga küsimusega dr. Beltini poole. Runa wiimane juutis ta kõigile kü-

finimustele anda selgitavaid vastuseid, siis Sedda hakkas kordkorralt enam imestama noormehe suurte teadmiste üle.

Näitejuht Bruce rakendas tööle juba filmiope-
raatorid. Kui rong läbistas omapärast Hiina maas-
tiffu, pidid nad selle jäädvustama lindile. Samuti
tegid nad ülesvõtteid neis jaamades, kus rong pea-
tus. Jaamadesse kogus alati väga mitmesugust
rahvast ja nende asteldust filmida oli tänuväär-
t ülesanne.

Kui nad jõudsid Si-ngani tabas neid üllatus.
Jaamahones ootas neid rühm sõdureid. Neid ju-
hiti ühte kitsasse ruumi, kus istus keegi kõrgem oh-
vitser ja kontrollis nende passse.

Passide kontrollimine kestis ligi neli tundi ja
tüütas suuremal määral. Kuid passide kontrolli-
mise järele ei pääsenud ekspeditsiooni liikmed veel
wabaks. Nüüd algas nende passide järelewaatus.
Seda tehti kõige suurema täpsuse ja hoolega. Tä-
rele waadati isegi relwad ja uuriti, kas relwadesse
pole peidetud midagi lubamatut.

Sel ajal kui kontrolliti isikutunnistusi ja passse
liikus Chang-Mi linnas ringi. Ta ostis neliküm-
mend weohärga ja kaks eeslit. Samuti ostis ta
tarwilikul määral kärusid, mille ette rakendada
härgi. Siis palkas ta veel paarkümmend kuli. Need
pidid ajama härgi ja tegema laagris mitmesuguseid
töid. Kulijid Chang-Mi walis suure hoole ja ette-

maatlikkusega. Need pidid olema inimesed, keda ta täielikult võis usaldada.

Kogu Hiinas on väga palju mitmesuguseid sette ja salajaseid organisatsioone, kes taotlewad poliitilisi sihtjooni. Üks sarnasest rühmitusist oli ka „Sinine kala“, millise organisatsiooni juhtideks olid Chang-Mi ja Tung-Le. „Sinise kala“ eesmärgiks oli Hiina rahwa arendamine ja suure Hiina riigi loomine. Selleks nad olid valmis tarvitama ka vägivalda. Kuid Chang-Mi targa ja mõõduka poliitikamehena soovis igal võimalikul juhusel vältida vägivalda. Ta oli veendunud selles, et tule ja vere läbi lunastatud saavutused võivad kergesti jälle variseda, seet need saavutused püüwad massi meeleolul. Ta tahtis esiteks kasvatada rahwa teadlikkust oma püüetes ja siis jüwendada revolutsioonilist liikumist. See salajane organisatsioon, mida juhtis aga Kwo, kandis „Punase narma“ nime. Sellel organisatsioonil ei olnud niimõrd jüdamel Hiina rahwa kasvatamine ja Hiina hääkäekäit, kui juht võimuhaaramise eesmärk.

Karawan läks järgmisel päeval teele. Teekond kujunes märksa raskemaks kui eurooplased seda endile olid ette kujutanud. Karawanj tee oli sõtkutud auflikuks. Särjad pidid pingutama kogu jõudu, et sikutada oma järel kärusid.

Kulid tegid hãrgi ajades põrgulãrmi. Mida kõrgemale aga tõrkis päike, seda raskemaks muutus teekond. Särjad hakkasid mõirgama ja ei tahtnud milgil tingimusel edasi minna. Kulid pidid neid

piitsutama kogu jõust. Mõni tõrkjas loom pani oma
pää vastu kuuma maad ja ei pannud esialgu tähe-
legi piitsalööke.

Kuid härjad muutusid lõunapaisu täiesti talt-
faks ja sõnakuulelikuks. Seda raskem aga oli
eurooplaste seisuford. Nad istusid kärudes, mille
üle oli tõmmatud purjeriidest teling. Läbi telingu
tungisid päikesekiired ja põletasid niivõrt, et
reisijad sattusid otse meeleheitele. Paljud neist
püüdsid kõndida karawani kõrval, kuid tolmuses ja
tulikuumas õhus nad västsid kiiresti.

Sedda Holl lamas omas kärus peaaegu tead-
museteta. Ta oli algul püüdnud värskendada end
mitmesuguste lõhnaõlide valamisega näole, kuid
see ei annud tulemusi. Samuti ei olnud abi ka
karastama soodavee joomisest. Dr. Welkin käis
teda iga poole tunni pärast vaatamas. Ta pakkus
tütarlapsele jäätist ja püüdis teda kõigiti lohutada.

Kõige paremini aga pidas teekonna raskustele
vastu dr. Hagenauer ja Chang-Mi. Nad mõle-
mad ratsutasid karawani eesotsas ja arutasid oma-
vahel edaspidist tegevust.

Pääle keskpäeva tehti pikem peatus. Kulid
rakendasid härjad kärude eest lahti ja loomad hak-
kasid aplalt sööma üfsikuid kaswawaid rohuförssi.
Eurooplastele aga ei maitseunud toit. Minult üfsi-
kud neist püüdsid midagi süüa. Seda nad ei teinud
mitte isu pärast, waid rohkem hirmu mõjul, et
muidu ei suudaks vastu panna teekonna raskustele.

Päike oli pooles õhtutaemas kui jätkati teekonda. Umbes paaritunnilise käigu järele jõuti teelahkmele. Tee hargnes kolme harru. Hagenauer tahtis pöörata paremale. Ta lootis seda teed pidi kõige warem jõuda sihile. Chang-Mi aga eelistas keskmiist teed, mis wiis loodesse. Palgatud teekojad aga wandus, et kõige õigem on wajakule suundum tee.

Umbes meerandtunnilise nõupidamise järele otjustati jätkata teekonda loodesse suundumat teed pidi, kuna Chang-Mi kaardi abil suutis Hagenauerile kindlaks teha, et see tee siiski kõige otsemas sihis wiib Budha kuu asukohta. Chang-Mi armates asus teelahkmele org, kuhu oli peidetud kuu, weel nelja päewa teekonna kaugusel.

Maastik muutus mägiseks ja kaljuseks. Härgadelt nõudis see järjeist suuremat jõupingutust. Kui ligi keskööl wiimaks jäädi laagrisse, siis olid waejed loomad surmani wäsinud. Kulid rakendasid nad lahti ja ulatasid neile toitu.

Üsja reisijaid oli haigestunud ja dr. Beltin andis neile arstiabi. Mitmed näitlejad kirusid südamepõhjust, et olid tulnud kaasa siia Hiina folkasse. Nad olid lootnud leida sel teekonnal naudingut ja romantikat, kuid nüüd leidsid nad eest ainult raskesti ja wiletust.

Warahommikul jätkati teekonda. Reisijate tuju, kes õösel olid toibunud esimesest wintsutusest, oli märksa parem kui õhtul. Neile maitstes nüüd ka hästi toitu, mida nad õhtul juures enamuses ei ol-

nud puutunudki. Ka Sedda muutus erkamaks ja jälgis kärealt hoolega karawani liikumist. Ta tundis südamest kaasa härgadele, kellele kulid jagasid hoolimatult lööke.

Digi keshommitul märkas Chang-Mi ühel kaljuserval sõdurit. Ta ratsutas Sagenaueri kõrwale ja küsis wiimaselt:

— Kas sa näed seda meest jään kaljul?

Ka Sagenauerile puutus sõduri kuju kaljuserval silma.

— Peame olema äärmiselt ettevaatlikud, arwas Chang-Mi. — Bastasel korral meid võivad oodata mitte-soovitavad üllatused.

Chang-Mi nõuandel Sagenauer tegi korralduse, et karawani käreud koonduks wõrdlemisi üks-teise järele. Seni olid käreud liikunud väga mitmesuguses kauguses üksteisest. Ka andis Sagenauer käsu, et mehed hoiaks relwad käepärast.

Sarnane korraldus jüwendas üldist ärewat meeleolu. Kõik mõistsid, et iga hetk võib oodata kallaletungi. Lähinew hädaoht pühkis meestel wäsimuse. Dodates kallaletungi ei pööranud keegi tähelepanu päikese leitjakule ja hinge kinnimatawale tolmuse.

Siiski kuni õhtupoolikuni arenes reis täiesti segamatult. Õhtupoolikul märkas karawani juht filmapiiril woori. Kui Chang-Mi hetke oli filmitjenud kiifriga naeratas ta rahulolles.

— See on Hiina kaupmeeste karawan. Ma usun, et need on siidikaupmehed. Sgatahes pole

meil neilt kõigewähematki halba karta. Küll aga wõime meie neilt kuulda ühte ja teist teeolude kohta.

Sagenauer tegi korralduse peatumiseks. Siidati lõffetuli ja külid asusid keetma teed. Chang-Mi ja Sagenauer aga ratsutasid vastu kaupmeeste karawanile.

Kaupmehed termitasid neid tseremoniaalselt. Chang-Mi kutsus neid jooma teed. Wiis kaupmest, kes olid nähtawasti karawani juhtideks, wõtsid pakumise nähtawa häameelega vastu.

Studes lõffetule lähikorras ja juues teed jutustasid kaupmehed, et neil on seljataga 20 päewaline raske teekond. Nende prowintsis olewat puhkenud nälg. Siidi eest, mis neil kaasas, soowiwat nad wiia oma prowintsi päämiselt toiduaineid. Nende prowintsis liikumwat ringi praegu rööwlijõugud, kes surmawad rahulikke elanikke ja rüüstawad paljaks igäuhe maja.

Kõige wanem kaupmees tähendas:

— Ühtegi ei ole meie hulgas, kes ei ole saanud kannatada nende kõlwatute pärast. Langedu õiglase Budha wiha nende pääle.

— Kuid mida märkasite teekonnal? uuris Chang-Mi.

Wana kaupmees jurus tüki leiba juhu. Kugistades alla leiwatükki ta finnitäs:

— Sgal pool on palju sõdureid. Neid kohta sine meie kõikjal. Nad elawad nähtawasti väga wabalt ja ei tunništa mingit korda.

— Tülitasid nad ka teid? küsis Hagenauer.

— Mitmel korral, eriti aga just viimasel ajal. Kuid hää maksu eest nad võimaldasid meile teekonna jätkamist.

— Mida neile andsite meeleshääks? lausus Sedda, kes oli ilmunud Hagenaueri kõrvale.

Keegi kaupmees tõmbas wälja taskust siidiist foti.

— Dopiiumi? küsis Hagenauer.

Kaupmehed noogutasid päaga.

Kaupmeeste karawanist liginesid veel paar meest. Neil oli kaasas paar pakki, mida wana kaupmees ulatas Hagenauerile. Pakid sisaldasid Hiina paremat ja kallimat siidi. wastutajaks Hagenauer laskis kaupmeestele anda mitmesuguseid toiduaineid ja ühe suurema pudeli rummi.

Teekonda alati alles õhtu eel. Dösel jõuti ühe väikese jõe kaldale, mille wesi oli jamiist kollane. Jõekaldale otsestati jääda laagrisse. Kõik ekspeditšiooni liikmed kuuvalgel ööl suplesid jões, et leida karastust paariväewase wintsutuse järele. Särghadel aga võimaldus üle pikema aja nüüd kustutada oma janu.

Kahel järgmisel päeval arenes teekond ilma pijemagi wahetuhtumisetä. Teekõrwal ei olnud ühtki elamut. Nii kaugele kui film ulatas wõis kõikjal waid näha halle kaljusid, kus kaswas waid ühtki rohukõrvi.

Wiienda päewa hommikul Chang-Mi märkas

filmapiiril paari ratsanikku. Neid olid püüdnud heidetud üle öla.

— Meid ei lasta siiski filmast, tähendas Chang-Mi Hagenauerile ja Beltinile. — Ma usun, et meid jälgitakse pinewalt.

Hagenauer tegi meeskonnale uuesti korralduse hoida relvad käepärast. Duford kujunes nüüd jeda halvemaks, et tee lookles teinekord fitjaste orgude kaudu, kus röövlitel olid joodsaid võimalused kallaletungiks.

Jäädas öösel laagrisse koondati kärud üksteise ligi nii et need moodustasid kaitsewalli kallaletungi vastu. Ka seati alati wälja wahid. Wahiteenistusest pidid wõtma oja ka eurooplased, kuna Hagenauer ei usaldanud täiesti fulisid, kuigi Chang-Mi wäitis, et need on kõik täiesti ustawad poisid.

Ühe ootuste aga arenes teekond rahulikult. Seitsemenda päewa õhtul jõuti ühe oru kaldale, millelt nirises alla oja. Hagenaueri filmad hiilgasid. Ka Chang-Mi oli enam erutatud kui tavaliselt tehes korraldusi ekspeditioonile laagrisse jäämiseks.

Nad ratsutasid kahetsegi edasi mööda oru kallast. All orus puutus neile filma wäike roheline metsatukk.

Metsatukkas nad sidusid hobused puude külge ja hakkasid tähelepanelikult filmitsema ümbrust. Peagi nad leidsid waevalt märgatawaid wana küla waremeid.

— Meie oleme kohal, finnitaa Sagenauer.
— Sinine Budha peab puhkama siin.
Chang-Mi jurus sõbra kätt.

— Ma olen jelles kindel, et meie oleme kohal.
Kuid ma ujun, et nüüd meil alles raskused ja
võitlused algavad. Meie kumbki ei tea, mis võib
meile tuua juba tänane öö.

Jdast kerkis äikesepilm. Kui nad olid jõudnud
tagasi laagrisse langes esimene vihmapiiske.
Piksefärgatused järgnesid üksteisele. Dr. Beltini
juhatusel olid kuld püstitanud käredest piiratud
telgid. Reis võimaldus reisijatel leida varju
ägeda vihmavalingu eest.

Dr. Beltin määras vahikorda neli meest.
Kolme tunni pärast pidid neid asendama teised.
Pea uinusid kõik väsinud reisijad hoolimata pikse-
färgatusist. Kuid Sagenaueri ja Chang-Mi filmi ei
laskunud uni. Neil oli liiati palju tegu oma mõ-
tetega.

11.

Wahepääl oli ameeriklaste rong jõudnud Si-
ngani. Wang-Chan ostis siin kofku vajalikul mää-
ral hargi ja hobuseid ning nende karawan alustas
teed weel sama päewa õhtul, mil olid jõudnud
linna.

Teekonda nad algasid sama teed pidi, mida
mööda olid fiirdunud sakslased. Ameeriklased ei

suutnud esimesel päeval paremini vastu panna kõrvetawale päikesele kui sakslased. Shtuks oli haigestunud kuni kolmandik ekspeditioonist osawõtjaid. Aga järgmistel päewadel kohanesid mehed oluforraga ja omasid enam wastupidawust.

Kolme tee lahkmel otustasid ameeriklased minna paremale suundumat teed pidi. See oli sama tee, mida oli soowitanud Chang-Mi sakslastel kasutada. Tee aga osutus weelgi halwemaks kui loodesse wiiv tee. Neil tuli wõidelda mägestikus suuremate raskustega kui sakslastel. Paljud härjad ja hobused ei talunud teekonna raskusi ja surid.

Wang-Chan jutustas ameeriklastele palju „Tarkuse kloostriist“. Seejuures ta püüdis alati ameeriklastele finnitada, et jääd nad leiawad alati kaitset. Kloostriil olewat prowintsis suurem mõju ja wõim, kui seda on kuningal wõi kerisril Euroopas oma maa üle.

Mitnepäewalise teekonna järele ameeriklased jõudsid ilusa oru kaldale. Wang-Chani ettepanekul otustasid nad jääda siia laagrisse. Seda orgu lahutas sakslaste asukohast mäeseljandik. Laagrite wahemaa oli umbes wiis kilomeetrit.

Sakslased ristisid oma oru Hagenaueri auks „Hagenaueri oruks“. Ameeriklased aga hakkasid oma orgu kutsuma „Washingtoni põlluks“.

Fitzile ei meeldinud laagris peatumine. Ta seletas, et sarnases oluforras ei wõimaldu tal alata tööd. Filmimisega siin alustada olewat lihtsalt meeletus. Ta olewat lootnud eest leida romantikat

ja waheldumat sündmustikku. Kuid nüüd pidawat nad jääma istuma lameda oru kaldale, milliseid orgusid on ka Ameerika mägestikkudes küllaldaselt.

Näitejuhi protest aga ei awaldanud Wang-Canile kõigewähematti mõju. Ta naeratas ükskõiksel temperamentsle näitejuhile.

Mõni minut hiljem, kui nad olid jäänud Fitziga kahekesi seletas ta:

— Teil peab olema kannatust. Meie ajume üsna Budha kaju peidupaiga lähikorras. Kui sakslastel õnnestub kaju leida, siis on see meil wähemalt poole tunni pärast teada. Samuti on meil praegu teada kõik, mis sünnib sakslaste laagris, kuna minu inimesed peawad sakslasi pidemalt silmas. Ja kõik mis hiljem juhtub, see on juba minu mure.

Seletus rahustas Fitzit. Ta koputas hiinlasele käega õlale ja finnitask:

— Kui on nii, siis ma igatahes algan tööga. Loodan, et oluford üha muutub saladuslikumaks ja pinewamaks.

Fitz läks Pearyga nõu pidama. Peary oli aga kategooriliselt töö alustamise wastu. Ta soovis tööga senini wiivitada, kuni selgub oluforra edaspidine lahendus.

Wäljudes Peary telgisti Fitz kohtas puu all Tola Marrimani, kes luges jäl romaani.

— Sul on, Fitz, täna nii mõru nägu. On juhtunud midagi halba?

Näitejuht heitis energiliselt käega.

— No, kõnele ometi! Mis on selle põhjus?

— Mina tunnen, et ma ei saa asuda siin oma ülesande teostamiseks. Mõtlesin, et juudan seda, kuid nüüd on mul siiski selge, et ma ei saa asuda tööle. Ka Peary on sama larvamisel. Kõige õigem oleks mul otsekohe reisivida tagasi.

— Kuidas jääb siis aga filmiga?

— Filmi ei saa meie ometi luua Jarnases olukorras, kui oleme praegu. Filmi loomiseks peab olema jundmustiku. Võib-olla laskeb see hiinlane meid nädalate kaupa istuda ja oodata siin oru kaldal. Kui asusime tegema ettevalmistusi filmi lavastamiseks, siis olid meil igatahes asjast hoopis teised arvamised.

— Kas on siis Budha asukoht teada.

— Niipalju kui mina hiinlase jutust aru saan, ei tea seda praegu keegi. Sakslastel on wanad kaartid Budha asukoha kohta, kuid neid kaarte ei saa küllalt ualdada. Need on ligi kakstuhat aastat wanad ja sellepärast mitte küllalt täpsad.

Sola Marriman muutus tähelepanelikumaks.

— Aga kas minu isal ei ole lähemaid andmeid Budha kuu peidukoha kohta? Ta on igatahes seda uurinud.

Lütarlapse ettepaneku pääle Sitz istus ta kõrwale ja lõi käed oma põlvwede ümber.

— Waewalt teab teie isa kuu peidukoha üle midagi lähemalt kui keegi teine.

— Aga kes siis teab seda?

— Ma usun, et mitte keegi. Kui aga Budha

Linine kaju siiski leitakse, siis on see küll vaid juhus.

Nad waatasid hetke kulide asfelduist tellide ümber. Siis puudutas Zola näitejuhi kätt.

— Kas teie mõtlesite jeda tõsiselt, et filmimist lõpetada? Ja kui teie seda teete, kas selle läbi filmiühing saab suurt kahju?

— Loomulikult filmiühingu kahjud on suured. Ma mõtlen, et filmiühingu aktsiad langewad wähe-
malt 30 protsenti. See loomulikult toob suuremat kahju ka teile, kuna teie omate „World Filmi“ aktsiaid. Ma soowitan teil aktsiad otsekohe maha müüa.

Ta pani oma käe ümber tütarlapse piha.

— Zola, kas sa ei taha sõita minuga kaasa?

Kuna Zola ei wastanud, siis ta päris:

— Wõi on sul hirm?

— Ma ei karda, sosistas Zola. — Kuid teie ettepanek tuli mulle nii ootamatult, et ma ei oska sellele otsekohe kosta.

Ta surus Fitz'i käewart ja sõnas pooleldi sosistases:

— Ma siiski sõidan.

Fitz'i silmad löid õhetama.

— Ma usun, et meie sõidame tagasi Kaliforniasse.

— Teie tahate wiia mind siis tagasi koju. Ma arwan . . .

Tütarlapse hääl lõi wärisema. Ta heitis Fitz'i käe oma pihalt.

— Mida teie arwate? küsis Fitz palawlikult.

— Mitte midagi? vastas ta karmil häälel. Sarnast karmi ja jäiset kõla märkas Fitz esmakordselt Sola hääles.

— Sola, palun kuula mind. Ma ei saanud teile kõike küllalt hästi seletada.

Kuid Sola ei annud tal seletuseks mahti. Tütarlaps tõusis ja ruttas oma isa telki. Sääli istus üksi sekretär Joe Harrings.

— Kas minu isa ei ole siin? päris Sola käre-
fitult.

— Teie isa läks Peary telki. Neil on jääl väga olulised küsimused arutada. Võib-olla, juudan ma teile olla kuidagi kasulik. Teie näete praegu väga erutatud, preili!

— Mii, teie leiate seda? küsis Sola pooleldi pahaselt.

Ta istus toolile ja pöördus käskival toonil sekretäri poole:

— Kas teie võite mulle pigem öelda, millisel viisil võimaldub kõige kiiremini saata Chikagoosse telegrammi?

— Muidugi, kolme tunni pärast läheb siit kästjalg Si-ngani ja viib sinna posti. Lemaga võib saata telegrammi linna. On teil midagi südamel?

Ja, lausus Sola energiliselt. Ta võttis tüki paberit ja kirjutas sellele mõned sõnad. Baberi aetas ta ümbrikusse ja viimast julgedes tähendas ta sekretärile.

— Teie saatke kästjalaga see kiri Si-ngani. Selge kästjalale, et ta viiks kirja postkontorisse ja

seletaks jääb ametnikkudele, et kiri sisaldab telegrammi. Siin teil ei tarwitse sellest kellegile lausuda ühtki sõna.

— Ma korraldan kõik, finnitakse Harrings. Kui Zola tõusis toolilt ja tahtis lahkuda telgist peatas ta tütarlaps.

— Mul on teile väike palve, Zola. Nüüd on kuivalged ööd ja ma oleksin teile väga tänulik, kui võtaksite vastu mu kutse tulla öösel jalutama. See oleks mulle suureks elamuseks jalutada teiega siin kuivalgel.

Zola puhkes naerma.

— Oh, Siina teeb teid poeetiliseks. Kuid siiski mul ei ole vähemagi tahtmist teiega jalutada.

Peaegu vihaseks lahkus Zola telgist. Harring maatas talle telgi avauselt järele. Kui tütarlaps oli kadunud teiste telkide varju, siis võttis ta süle-
noa ja avas ettemaatlikult kirjaümbriku.

Kirjaümbrik sisaldas telegrammi Zola Marrimani pankiirile Chikaagos. Telegrammis tegi Zola oma pankiirile ülesandeks, et ta müüks otsekohe maha filmiühingu aktiivid. Seda tehku advokaat nii kiiresti kui võimalik.

Harring surus huuled kokku. Ta mõistis, et aktiivate müümise taga midagi peitub, kuid mis nimelt, see ei olnud tal täiesti selge.

Telki astus mr. Marriman. Ta oli ilmselt halvasti tujus. Oma kuue heitis ta toolile ja lausus higi kuiwatades:

— Seda ma siiski ei lootnud. Kui lood on jar-

nased, siis ma küll heidan siin kogu selle fremplile käega ja reisin ära.

Harrings hakkas oluforda taipama.

— Kuidas jääb siis filmiga?

— Kui Fitz ja Peary on selle vastu, siis ei ole mul siin ükfinda midagi parata.

Mr. Marrison avas soodavee pudeli. Harrings trummeldas näppudega laual. Ta taipas, et Fitz ja Zola on arutanud oluforda omavahel. Aktiaste müümiseks aga igatahe Zolale pidi andma nõu Fitz. Sellele mõttele muidu tütarlaps poleks tulnud.

Wang-Chan pääle kõnelust Fitziga oli kadunud oma telgiist. Peary laskis teda taga otsida, kuid hiinlane jäi kadunuks.

Õhtu eel Wang-Chan lähines loodeist. Ta oli tolmunud ja higine. Nähtavasti ta oli olnud pikemal rännakul.

Harrings jalutas hiinlasele vastu. Ta oli hakanud hindama Wang-Chani kui kavalat ja leidlikku meest. Selle mehe sõpruse ja abi tahtis Harrings enesele kindlustada.

Nad soovisid üksteisele hääd õhtut. Hiinlane tahtis edasi minna, kuid Harrings peatas teda. Ta pakkus hiinlasele sigarit, mille wiimane wiivitades vastu võttis.

Waikides jalutasid nad ligi telkideni. Harrings ei leidnud otsekohse kohaseid sõnu hiinlase usutlemiseks.

— Mr. Wang-Chan, ma mõistan, et teie jala-

pärane organisatsioon on humitatud ka meie algatusest, sõnas ta ettevaatlikult. — Kas mul on õigus?

Wang-Chan puhus suitsu läbi nina ja waikis.

— Ma usun, et ma jelles ei effi, wätis Harrings.

Waikides liikusid nad edasi telkide poole. Esimese telgi kohal ulatas hiinlane Harringsile jumalagajätuks käe ja sõnas:

— Teie ärge tundke kõige selle pärast muret. See kõik jääb minu hoolde.

Harrings pidi parajasti astuma oma telki, kui kaugusest kuuldus tugev mürin. Kõik ruttasid telkidest välja ja waatasid mäeaheliku suunas, kust kostis mürin.

Zuhuslikult jattus Harrings Wang-Chani lähikorda. Ta märkas, et hiinlase filmad leegitsesid vihast.

Kulid kui ka ameeriklased hakkasid elawalt arutama mürina põhjust. Mõned arvasid, et kuskil mägestikus weeres kaljurahn hiigla mürinaga alla orgu. Teised jälle püüdsid wäita, et see oli plahwatus. Kuudas aga mõis plahwatus tekkida siinses elutus maakohas, seda ei oskanud keegi pääle Wang-Chani ja ta lähemate usaldusmeeste seletada.

Siin oli aga ka tõesti plahwatuslega tegemist. Hagenauer oli lastnud õhku kaljurahne, mis taktasid waba sissepääsu orgu. Senini pidid nad orgu tungima põigeldes üle kaljurahnude, mille wahel

kaswafid põlised puud. See kõik talistas edukat tööd, eriti aga just filmi lawastamist.

Filminisega oli näitejuht Brud otsekohe algust teinud. Ta oli filminud laagri ja esimesed ettemal- mistustööd all orus. Ka hiigla plahwatuse ta jääd- mustas filmilindile. Teda oli haaranud haruldane tööind. Ta oli wäsimatult liikmel warahommikust keskööni juhtides kõikjal isiklikult tööd. Sagenauer ja Chang-Mi uurisid põhjalikult orgu ja püüdsid kaartide abil sääl kindlaks määrata Buddha kaju võimaliku peidupaiga.

Hiinlane wakis kangekaelselt.

— Ma tahtsin teie seisukohta teada ühes küsimu- ses, jätkas Harrings.

Wang-Chan waatas hetkeks sekretärile. Ta pi- lufilmis peegeldus kerge uudishimu.

— Praeguses olukorras ma ei saa anda teile mingit nõu, wäitis hiinlane. — Me peame ootama ära sündmuste edaspidise arengu. Sedasama ma juba seletasin Fitzile.

Harrings wiipas käega.

— Seda kõike ma mõistan. Ma saan wäga hästi sellest aru, et meie peame ootama ja jälgima sak- laste tegewust. Aga kuidas teie suhtute sellele, kui mõned ekspeditsiooni liikmed lahkuwad siit kõige lähemal ajal?

— Tahawad reisisida kõige lähemal ajal? küsis Wang-Chan. — Seda ma ei usu. Sgaüks teab, et see praeguses olukorras on wäga hädasohtlik. Sa

kuigi mõnel ei meeldi siin seista tegemajeta, siiski
föidab kahtlemata kõiki ilus rahulik org.

Siinlase flegmaatiline olef mihastas Harringsi.
Ta pani käe järjult hiinlase õlale.

— Ma ütlen teile, et meil on laagris keegi isik,
kes tahab siit lahkuda lähemal ajal. Temal on suur
mõju ekspeditfiooni liikmetele. Mis teie ütlete selle
kohfa.

Wang-Chan heitis figari eemale. Ta waatas
hetkeks oma ette maha ja küsis siis järjult:

— Kes?

— Näitejuht Fitz!

Siinlane pomises midagi läbi hammaste. Har-
ringsil ei wõimaldunud ta sõnadeft saada aru.

Dr. Beltin weetis oma aega wabalt. Kuni wäl-
jakaewamise tööde alustamiseni ei olnud ta seotud
ühegi otjekohese kohustusega. Ta armastas wiibida
Sedda Gollis juures. Wiimane oli kirjutanud eks-
peditfiooni üle rea huwitawaid artikleid. Reis ta
kirjeldas oma tähelepanekuid reisi kestel, kuid üht-
lasi andis ta ka üksikasjaliku ülewaate Hagenaueri
ettewalmistusi kaewamistöõde alustamiseks. Sa-
muti kirjeldas ta lähemalt filmi lawastamist. Oma
artiklite juure ta lisas rohkesti üleswõtteid. Tal oli
nende hulgas terveid filmistseene. Gelmisel õhtul
Bruck oli filminud hiinlaste pidu. Kulid olid pidut-
senud oma telkide ees ja selle oli jäädwustanud
Bruck filmilindile.

Blahwatus oli pakkunud Seddale ja dr. Belti-
nile juurejoonelise ja unustamatu pildi. Nad olid

plahwatust jälginud ülal oru kaldal. Nende ümber oli sadanud peenikefi kiwikilde. Üks neist oli kergelt kriimustanud dr. Beltini kätt.

Pääle plahwatust nad jätkasid jalutamist kuuwalgel ööl pikki oru kallast. Mõlemaid neid köitis maastiku omapärane ilu. Kui nad olid laagrist jõudnud üsna kaugemale, kuuldus laagrist wärskul pool, kus kulid hoidsid loomi, metsik karjumine. Sellele järgnes kogupauk püüfideft. Siis jäi uuesti köik waikeks.

Nad ruttasid jookstes tagasi laagrisse. Telfide wahel nad kohtasid Chang-Mid ja pärisid wiimaselt, mis on lahti.

— Arwatawasti on kulid märkanud röömlijõuku. Wäga wõimalik, et nad tungiwad meile kallale. Ma saatsin käskjala kulide juure ja loodan tema läbi saada warsti selguft. Kuid igaks juhuks peame walmistuma wõitlusele.

Kolm rohelist raketti lasti õhku, et anda märku appituletuks walitsuse wäesalkadele, kui neid leidub siin lähikorras.

Käskjalg oli poole tunni pärast tagasi. Ta teatas, et kulid olid märganud lähikorras luusimas tiigrit. Sellest olewat muutunud ka loomad rahutuks. Tiigri peletamiseks nad olewat tõstnud kisa ja andnud kogupaugu püüfideft.

Käskjala seletus rahustas ekspeditfiooni liitmeid. Köik nad olid haaranud püüfid ja Hagenaueri ja dr. Beltini juhatusel asunud kaitse seisukorda. Hagenauer andis neile loa minna tagasi telfidesse.

Kui dr. Weltin oli saanud Sedda oma telki, astus ta momendiks sisse Chang-Mi poole. Wana hiinlane istus ja suitsetas ning tundis Weltini il-mumiseft nähtawat häädmeelt.

— Mina tunnen, et meid täna waritseb tõsine hädaoht, lausus hallipäine poliitikamees Weltinile, kui wiimane oli mõtnud istet. — Seda ütleb mulle mu loomufund. See pole mind elus kunagi warem petnud ja ma usun ei peta ka praegu. Ma tunnen, et Wang-Chani rööwlijõugud praegu hiilivad meie laagri ümber. Nähes aga meie walwel olekut, nad arwatawasti ei julge täna meie kallale tungida.

— Arwate seda?

Chang-Mi noogutas pääga.

— Meie laager on teise sõnaga siis nende poolt sisse piiratud?

— Nad püüawad jälgida kogu meie tegewust. Ma aiman, et Wang-Chan ei asu siit mitte kaugel.

Nad wäljusid telgist ja siirdusid pikki oru kallast kaugemale. Jäades peatuma puu warju wiipas Chang-Mi üles mäeseljandikule. Kuuwalgel wõis jäl selgesti näha wiit ratsameest, kes elawalt jutlesid omawahel.

— Usute mind nüüd? päris wana hiinlane.

Ratsanikkude juure ratsutasid tulises galoppis paar meest laiade mantlitega, mille ääres Weltin märkas lehwimas punaseid narmaid. Nad keskutelesid mõni minut omawahel, siis kihutasid teised minema ja kohale jäi waid üks. Ta oli sidunud oma hobuse alla kaljurahnude warju ning hakkas pik-

tama paljal kaljul. Waewalt suutsid teda jäl maas-
tikust eraldada Chang-Mi ja dr. Beltin.

Wäsinuina nad sammusid tagasi laagrisse. Pu-
hata said nad aga waid mõned tunnid. Hommiku
wara hakkas laagris uuesti kibe tegeuus. Sage-
nauer pani plahwatama uusi kaljusid. Kulid higis-
tasid kaljurahne kandes. Samuti olid rakendatud
tööle ka filmiinimesed. Bruck oma operaatoritega
püüdis filmida tööd kõigi ükikasjadeni.

Hagenauer arwestas, et ta lõpetab töö 12 nädä-
laga. Selleks ajaks oli mõetud tal kaasa ka warus-
tust. Kui ta selleks ajaks ei suuda tööd lõpetada, siis
tuleks tal paratamatult minna tagasi Si-ngani wa-
rustuse järele. See oleks aga seotud suurte raskus-
tega. Ja päälegi oleks nõudnud see rohkesti aega.
Sellepärast Hagenauer otsustas töö wiia lõpule igal
mõimalusel ette arwestatud ajaga.

Ka Beltin asus tööle. Ta ülesandeks oli juha-
tada fulidel lõhkeainete paigutamist kaljudesse puu-
ritud aukudesse uute plahwatuste tarwis. See tege-
uus nõudis temalt kogu päewa ja Heddat võimal-
dus kohata tal alles päikese loojenemisel telkide rea
mahel.

Ka Hedda oli kirjutanud kogu ennelõuna ja
õhtupoolikul jaatnud oma wärsked artiklid käst-
jalaga Si-ngani postkontorisse. Artikleid kirjutades
teda oli haaranud põletawalt küsimus, kus wiibiwad
Ameerika filmimehed. Sellest kõigest oleks tahtnud
ta meelsasti oma lehele kirjutada.

Ta esimene küsimus selletõttu oli dr. Weltinit kohates:

— Kas teie võite mulle lähemalt öelda, kus asuvad praegu Ameerika filmimehed?

Dr. Weltin kehitas õlgu.

— Seda siin ei tea keegi lähemalt. Chang-Mi armab, et ameeriklased ei asu siit mitte väga kaugetel. Kus nad aga nimelt asuvad, seda ei tea ka tema.

— Kas meie ei võiks neid otsida? Võib olla, et nad asuvad üsna siin lähikorras. Mul on juuraju neid külastada ja hankida nende töö ja tegemise kohta lähemaid andmeid.

— See on, andke andeks, hullumeelne idee! Siin on kõik mäed ja orud niivõrt üksteisele sarnased, et neid on raske, peaaegu võimatu üksteisest eraldada. Teie võite eksida ja teid leida ei lähe meil forda. Samuti on teil võimatu siin kaljusel pinnal leida ameeriklaste jälgi. Kui neid juhtuksite leidma, siis on see küll täiel määral juhus.

— Aga kas ma ei või loota siis juhusele? protestis Hedda.

— Ja kui oletamegi seda, ei teie kohtate ameeriklasti, siis ei saavuta teie veel sellega peaaegu mittekuimidagi. Ameeriklased kohtavad teid kindlasti waenulikult. Nad kihutavad teid lihtsalt omast laagrist minema. Ja meile kõikidele võib teie külastäik olla selgeks õnnetuseks. Ameeriklased püüavad teid esmajoones usutleda selle üle, mida teie teate Budha kaju peidukoha üle. Kuhu on maetud sinine Budha, selle kohta pole ameeriklastel praegu aimugi.

Ma ei efki kui oletan, et nemad ei tea Budha sinise kaju peidukoha üle enam, kui nad jeda on lugenud paarijt ajalehe artiklist.

— Kuid mõijtk, jeletas Sedda järavail jilmil, — mina olen esmajoones jiski ajafirjanif. Minus on äravõitmatu uudishimu. Seda ei suuda ma lämmitada. Ja jeda ma ei tohiksti, sejt see on mu kutse alusmüürifs.

Dr. Weltin nägi, et otjekohe tütarlapse pääle on raske mõjuda ja otjustas jellepärajt manööverdada.

— Kui mul ei oleks jiin kohustust awitada Hagenuerit, jis ma meeleldi jeltjiks teiega. Ma meeleldi jaadaksin teid jel huwitawal teekonnal. Kuid kahjuks nüüd ei ole mul jeda võimalust. Üksinda aga milgil tingimujel teie ei tohi alustada teekonda, sejt see tähendaks teile otjekohest jurma minekut.

Sedda murdis oma käsi kui kooliplika. Ta waatas paluwalt oma jõbra otja.

— Ma mõistan täiel määräl teie kohustusi. Kuid jeda teie ei taha mõista, et ka mind kohustab mu elukutse.

Nad astujid Sedda telki. Wõttes istet ulatas Sedda Weltinile sigareti.

— Hädaohud on jiski palju suuremad kui teie jeda kujutlete, jeletas Weltin jüüdates esite Seddal ja jis enesjel sigareti. — Teie kuulsite, et täna ööjel oli hullunud laagri ümbruskonnas tiiger. Kuid see pole jugugi ainsam hädaoht. Ma tean, et kogu meie laager on ümber piiratud „Tarkuse floojtri“ röömjõutudest. Meed jälgiwad kõiki meie askeldusi. Kal-

lale tungida nad meile siin nähtawasti jiski ei jõanda, sest nad teawad, et oleme hästi relwastatud.

— Aga miksparast ei kõnelda sellest laagris?

— Snimeste närwid on siin juba küllalt pingul palawuse ja tapwa töö tõttu. Miks neid weel üle-määra närweerida.

— Kuid ma wõin wõidelda oma wabaduse eest. Mul on faks rewolwrit ja neid oskan ma wäga hästi kasutada.

Weltin muigas.

— Hedda, teie ei ole weel kunagi kohanud tiigrit wabas looduses. Tema wastu olete teie üffi täiesti wõimetu. Ja mis teie teeksite siis, kui teile tungib kallale terve rööwlite jõuk? Ma palun teid, heitke see rumal mõte oma pääst. Igatahes ärge wõtke enne midagi ette, kui teie sellest ei ole mulle kõnelenud.

Ta waatas pooleldi paluwalt tiitarlapsese.

Hedda naeratas. Ta ulatas noormehele käe ja nad wäljusid telgiist. Telkide wahel liikus weel üffikuid jalutajaid. Raugemalt kuuldus kulide kisa.

Olen kord juba sarnane isemeelne, seletas Hedda, — ja teen seda mida ma olen kawatšenud. Teie ise ju kord ütlesite, et inimene on waid siis õnnelik kui ta teeb seda, mis ta tahab. Teie mäletate ju seda?

— Mul ei ole enne rahu, kui teie olete andnud mulle sõna, et teie ilma minu teadmata midagi ette ei wõta, wäitis Weltin.

Noormehe hääl wäriſes ärewuſeſt. Hedda mär-
kaſ, et ta ſilmad kiirgaſid.

Telkide wahelt aſtus Chang-Mi nende juurde.

— Segan ma teid? päris wana hiinlane wiija-
kaſt.

— Aga mitte jugugi, ruttas Hedda ſeletama, —
meie tahtſime waid weidi jalutada oru kaldale. Kaſ
teie ei tuleks meiega kaſa?

— Kuidas teie olete ſiinſe töö tulemuſtega ra-
hul? päris Weltin.

— Ma uſun, et kui töö areneb ſarnaſe hooga
nagu praegu, ſiis täidame meie oma ülleſande kind-
laſti ettenähtud ajal.

Nad olid waewalt jõudnud wälja telkide wahelt,
kui Chang-Mi wiipas mäeſeljäandikule. Sääle pe-
aegu ſamas kohas kuſ möödunud öölgi ſeiſid wiis
ratſanikke.

— Nad on juba kohal, imeſtas Weltin. — Kaſ
peame ſelleſt teatama laagris?

— Arwan, et ſeda pole waja. Peame neid waid
weidi ſilmaſ.

Chang-Mi juhtis neid wäikeſeſje kaljulõheſ-
tikku. Siit wõimaldas neil mäeſeljäandikku terawalt
ſilmaſ pidada, kuna nad iſe aga olid häſti warja-
tud mäeſeljäandikul liikujate pilkude eeſt.

— Kaſ teie peate wõimatukuſ ühenduje loomije
ameeriklaſtega? päris Hedda wõttes iſtet kaljura-
hul Chang-Mi ja Weltini wahel.

— Meie ei tea praegu lähemalt midagi ameerik-
laſte aſukoha üle. Ugataheſ nad ei aſu meilt mitte

wäga kaugel. Üksikutele meestele aga ameeriklaste laagris on kahtlemata meie ajukoht wäga hästi teada. Ma ei effi, kui wäidan, et need inimesed jääwad mäeseljandikul teotsewad ameeriklaste laagrist jaa-
dud juhtnööride järele.

Weltin wahetas Seddaga tähendusriika pilgu. Wana hiinlane märkas seda ja waatas küsiwalt Weltinile.

— Preili Goll kawatseb nimelt otstida üles ameeriklaste laagrit, seletas Weltin, — kuid see on tal ilmselt hädaohtlik.

— Teie ei ole mitte Euroopas, preili Goll, pöördus Chang-Mi tütarlapse poole. — Teie olete noor ja teil on elus omad ülesanded täita. Sellespärast ei ole mõtet oma elu kergemeelselt asetada suurte hädaohtu. Päälegi on võimalik, et mul võimaldub ameeriklastega ühendusse astuda kõige lähemal ajal.

Ilmus nähtawale teine ratsanikkude jalk. Chang-Mi muutus rahutuks. Ta wöttis pikksilma ja filmitjes tükk aega sõnalaujumata ratsanikke.

— Ma usun, et ma tunnen ühte neist, sõnas wiimaks Chang-Mi. — See mees on ameeriklaste laagrist.

— Wang-Chan? küsis Weltin.

Hiinlane noogutas pääga.

— See mees juhib asju ameeriklaste laagris. Ühes asjas on siiski preili Gollil õigus — meie peaksimine lähemalt teadma, kuidas elawad ameeriklased ja mida nad kawatsewad ette wõtta.

Joe Harrings lamas Wang-Chani telgis pehmel lamamistoolil. Ta suitsetas nähtava mõnutundega oopiumiga täidetud piipu. Wang-Chan seisjis ta ees ja küsis temalt taja :

— Kuidas siis jääb? Kas teie olete nõus wõi ei ole?

Harrings puhus suitju läbi nina.

— Esiteks teie peate mulle ütleva, kuhu teie tahate tüdrufu panna?

— Seda ma ei wõi teile mitte öelda. Ma arwan, et sellest on teile küllalt, kui ma teile finnitän, et tüdrufu ma toimetän kõigiti ustawatessje kätessje. Teie mõistate mind? Enne kui ma asun meie plaanide teostamisele pean ma teadma, kas teie tahate tüdrufut toimetada jüa wõi ei. Ma toimetaks ta täna öösel otsetohe jälle edasi. Kui preili Marriman on kadunud, siis ei tarwitse meil karta, et Fitz ilma temata algab teefonda. Seda näeb ka iga pime, et näitejuht on tütarlapsesje hullupööra armunud.

Hiinlane heitis pilgu wäikesele Budha kujule, mis oli asetatud punasesse kasti.

— Ma finnitän teile, jätkas hiinlane, — et sel päewal, mil meie leiame Budha jiniše kaju, annar teada teile tütarlapse asukoha. Teie astute tema ette kui tema elupäästja. Teie teenite selle läbi nii ilusa preili Marrimani kui ka rikka isa tänu.

Silmi pilgutades waatas Wang-Chan hiinlase otja ja hakkas siis naerma.

Harrings kustutas piibu.

— See kõik võib nii olla. Kuid esmajoones mind huvitab küsimus, millist tänu nõuate teie minult, kui täidate mu soovid?

Wang-Chau jätkas oma ükskõikset naeru.

— Ma olen rahul sellega, et võin teid aidata ja õnnelikuks teha. Mingit erilist tasu ma ei nõua.

Kas võite mulle veel lubada opiumi? päris Harrings.

Dopiumi saate siis, kui toote mulle tütarlapse kohale. Siis ma annan teile kaks opiumiga täidetud piibu.

— Kas teie tahate siis kindlasti preili Marri mani juba öösel laagrilt ära toimetada?

— Muidugi mõista! Kõik ettevalmistused selleks on tehtud. Praegu ootab mu telgi taga tugev sõdur, kes tema toimetaks ilma vähemagi kätata oma seltsimeeste juurde, kes ootavad kaljulõhestikus siit umbes 400 meetri kaugusel. Seal on mul warus 40 meest. Nad toimetavad tütarlapse otsekohe ettenähtud kohta.

Harringsi nägu kattis kerge kahwatus.

— Teie ei julge? päris Hiinlane.

— Ma täidan teie soovid. Ma mõistan, et kollased ja walged võivad olla sõbrad, kui nad üksteisi awitavad.

Ta wäljus waaruwal kõnnakul telgilt. Hiinlane waatas talle muheledes järele.

— Sellele walgele kelmile on veel waja meid!

oopiumi, sõnas Wang-Chan oma ette, siis ta langeb ümber nagu puu kive all.

Harrings ruttas Zola Marrimani telki. Ta teadis, et wana Marriman peab praegu Peary telais nõu. Sellepärast polnud tal karta segamist tütarlapse isa poolt. Zasa hüüdis ta seisatades telgi ees:

—Miss Marriman!

Zola äras unest. Ta tundis Harringsi hääle.

—Mis on lahti?

—Palun tule kohe wälja!

—Mis, nüüd öösel?

—Palun tulge kohe, teie isa . . .

Zola heitis öömantli selga ja pistis pää wälja telgi awausest.

—Minu isa? Mis on minu isaga?

Harring tõstis käe huulile ja sosistas:

—Zasa! Mitte nii waljusti! Teie isa haigestus kergesti. Tal on pääpööritus. Palun tulge kohe ja wõtke kaasa mõningaid rahustatawaid rohete, kui teil on neid käepärast.

Zola ehmatas. Ta riietus kiiresti ja wöttis kaasa mõningaid südametegewust ergutatawaid rohete.

—Kus on isa? küsis ta telgist wäljudes. — Mis on temaga juhtunud? Rõnelege ometi Harrings?

Harrings püüdis rahustada teda.

—Ärge asjatult nii wäga ärituge. Teie isagi ei ole juhtunud midagi erilist. Teda tabas kerge pääpööritus. See on aga juba üle. Ta on fiiski weel nii nõrk, et ei suutnud jalutada oma telki. Ta on praegu

Wang-Chani telgis. Fitz ruttas laagriarsti järele ja on temaga arvatavasti warsti kohal.

Nad ruttasid Wang-Chani telgi juurde. Läbi telgiriide paistis tuld. Harrings lükkas telgi awause eest riide kõrwale ja nad astusid kitsasse ruumi. Laagrivoodis märkas preili Marriman mehefogu. Mehe nägu ta ei näinud, kuna seda kattis riie.

Wang-Chan tõstis hoiatavalt käe.

— Palun olge tasa, kõneles ta sõjistasdes. —
Ta just praegu uinus.

Hiinlane astus preili Marrimani seljataha. Seitis siis wälkkiirelt räti üle tütarlapse päa, nii et wiimane ei saanud teha kõigewähematki häält. Mees, kes lebas woodis hüppas Wang-Chanile seejuures appi. Paari minuti pärast lebas preili Marriman finniseotult kättega woodis. Ta suhu oli pistetud rätt. Ohmunud silmil waatas ta kord hiinlase, kord Harringsi otša.

Wang-Chan andis mehele märku, kes warem oli lebanud woodis. See mees ei olnud keegi muu kui sõdur, kellest Wang-Chan warem oli kõneleunud Harringsile. Ta haaruas tütarlapse oma sülle ja ruttas telgist wälja Harrings waatas talle järele warisedes fogu kehast.

— Teie olete hirmuist päris läbi küpsenud, naeris Wang-Chan.

Harringsil oli hiinlase ees piinlik ja ta püüdis naeratada. Wang-Chan ulatas talle kaks piipu, mis oli täidetud oopiumiga. Harrings peitis need põue ja ruttas oma telki.

Süütamata tuld rõivastus ta lahti. Pikutades woodis süütas ta piibu. Oopium hakkas peagi awal-
dama talle mõju. Ta filmi kerkis unenägude ahelik.
Ta wiibis suursuguses lossis. See loss määratu
maaalaga kuulus talle. Mary Marriman oli ta
naine ja seisis ühes temaga lossi uhkes saalis. Lossi
eijisel platsil heitsid särawaid weejugasid wastu tae-
wast lugematud purjkaemud. Gemal pargis joofsid
hirwed ja säääl lendasid igasugused lõunamaised fi-
rewad linnud. Nii õnnelikuna polnud Harrings end
kunagi warem tundnud kui nüüd oopiumi uimas-
tuses.

18.

„Tarkuse floostri“ ülem Awo istus omas ruu-
mis kollasest siidiist kimanos madalal puujäril. Ja-
las olid tal walgest wildiist kingad. Ta wastas istus
floostri ülemõpetaja Ta-hio-schi ja selle kõrwal oli
platši wõtnud kindral Pao-hi-schen. Wiimane kan-
dis uhket kindrali mundrit.

Pao-hi-schen oli lõpetanud oma ettekande. Ta oli
jutustanud oma mõlemale sõbrale, et Wang-Chan
on saanud floostriisse Ameerika miljonäri Marri-
mani tütre: Ühtlasi ta informeeris neid nendest as-
jaoludest, mis sundisid Wang-Chani seda tegema.

Awo tõstis oma käed Budha kaju poole.

— Ma ei tea mitte, kas Wang-Chan talitas
õieti. Teie kõik teate, et ükski naine ei tohi tungida

jeespoole floostri müüre. See asjaolu võib meil tuua lõpuks veel palju soowimatuid jefeldusi.

— Kuid Wang-Chanil on wajaalik näitejuht Fitzitakistada kõigi wõimalikkude abinõudega põgenemast, seletas kindral. — Kindel on, et Fitz ilma tütarlapseta laagriist ei lahku.

Kwo ei olnud nähtawasti jugugi oluforraga rahul.

— See tütarlaps on meie nuhtlus. Ma ei tea kas Budha andestab meile tütarlapse toomise pühaste floostriisse.

Kindral tahtis tähendada midagi wahela, kuid Kwo tõstis keelawalt käe.

— Kõige halwem on veel see, jätkas Kwo, — et tütarlaps võib tõsta fisa. Siis on munkadel selge, et tütarlaps wiibib floostriis.

Ta-hio-schi naeratas tagasihoidlikult.

— Tütarlaps on asetatud pakku seintega ruumi, kust ei kosta wälja üksti hääl. Sellepärast ei tarwitse muretseda.

Nad süütasid piibud. Magus suits täitis mõne hetkega ruumi.

— Kes on teadlikud tüdruku toimetamisest floostriisse? pöördus Kwo kindrali poole.

— Pääle Wang-Chani teawad sellest loomulikult veel sõdurid, kes toimetasid tüdruku siia.

Kwo ajetas piibu põlmedele.

— Ma ei mõelnud seda nõnda, seletas ta. — Ma tahtsin nimelt teada, kas keegi walgetest teab tütarlapse rööwimisest.

— Teab üks walge lurjus, finnitab kindral,
— kuid see mees kuulab täielikult Wang-Chani
šõna. Ruhu toimetati tütarlaps, sellest ei ole
temal aimugi.

See seletus nähtavasti rahustas Amod. Ta
tõusis istmelt ja lausus:

— Wiige mind selle tütarlapse juure.

Järgmisel hommikul ootas Marriman asja-
tult oma tüdrikut hommikueinele. Poole tunnise
asjatu ootamise järele ta astus tüdriku telgi ette ja
hüüdis:

Zola, mis sa teed? Tule kohe, muidu kohwi
jahtub.

Kui ei järgnenud vastust, lükkas ta kõrwale
eesriide telgi awause eest. Astudes telki tarretu-
sid hetkeks tal liikmed. Zola woodi oli tühi.
Põrandal wedeles waid laialipaisatuna rõiwaid.

Ta aimas, et Zola on rööwitud. Ta hüüdis
paar korda kui meeletu tüdriku nime ja tormas siis
telgisti wälja. Telgi lähikorras ta kohtas wäikest
hiina tüdrukut, kes oli wõetud kaasa näitlejana.

— Olete teie näinud mu tüdrikut? küsis Mar-
riman hiinlatarilt.

Wiimane eitas.

Nii kiiresti kui suutis jooksis Marriman Fitz
telgi juure. Fitz lebas telgi kõrwal ja lehitsetes
parajasti märsket ajalehte, mida kästjalg oli too-
nud Si-nganist.

— Olete teie näinud Zolat? hüüdis Marriman näitejuhile juba kaugelst.

Fitz hüppas jalule.

— Tere hommikut mr. Marriman. Ma ei ole täna Zolat mitte näinud. Mispärast teie küsite seda?

— Ta on kadunud. Ma kardan kõige halwemat.

— Ei maksa fiiski nii väga otsekohe muretseda, lohutas Fitz. — Võib-olla on Zola läinud lihtsalt hommiku wara jalutama ja ei ole senini veel tagasi jõudnud.

— Ta ei ole kunagi warem jalutanud enne hommikueinet.

Telgile lähinesid paar näitlejat.

— Kas olete näinud mu tüdart? hüüdis neile Marriman.

Mõlemad näitlejad seletasid, et Zolat pole näinud eile õhtust saadik.

Fitz kutsus oma teenija Boy. See oli tal us-
taw ja sõnakuulelik pois.

— Boy, käskis Fitz, — jooke laagriwahtide juure ja küsi, kas nad on näinud miss Marrimani.

Kümne minuti pärast oli Boy tagasi. Ta seletas jooksust lõõtsutades, et ükski laagriwahtidest polewat Zolat näinud. Wahtide armates pidawat tütarlaps kindlasti wiibima veel laagris.

Marriman ja Fitz waatasid küsitawalt üksteise otsa.

— Meie peame lööma häirekella, armas Fitz.
— Wõibolla saame siis ta jälile.

Häirekell oli finnitatud kess laagriplatsi wastawale telingule. Häirekella wõis lüüa ainult sel juhul, kui laagrit ähwardas äärmine hädaoht. Kui kõlas häirekell, pidid kõik mehed haarama relwad ja ruttama platsile.

Fitz tõmbas hoogsalt kellanööri. Kella kaelil heli läbistas laagri ja lähema ümbruskonna. Üksteise wõidu jooksis rahwas telkidest kohale. Peary, kes oli parajasti einetanud, jooksis kohale rannamantlis.

— Mis on lahti? hüüdis ta juba eemalt Fitzile. — Mida see tähendab?

Ta wibutas seejuures oma suurt revolwrit.

— Mrs. Marrison on kadunud, seletas Fitz. Samas pöördus näitejuht kokku jooksnud rahwahulga poole ja hüüdis:

— Kas keegi teist on näinud mrs. Marrisoni? Ta on kadunud . . .

Keegi ei teadnud aga Tolast kõige vähematti. Ükski neist polnud teda eile õhtust saadik näinud.

— Kas Harrings on siin? hüüdis Marrison, kes tundis imestust selle üle, et ta sekretäri ei olnud kohal.

Fitz jooksis Harringsi telki. Ta leidis sekretäri raskesti magamast. Ringi waatades märkas ta kahte tühjakä suitetatud oopiumipiipu. Ta raputas Harringsit õlast ja hüüdis:

Marrimanile meeldis Fitz'i ettepanek asuda otsekohe Zola otsimisele ja ta oli sellega meelsti nõus. Nad otsustasid välja saata otsejaid neljas salgas. Igasse salka pidi kuuluma seitse meest, neist viis kullit. Kõik mehed otsustati hästi re-
wastada ja toidumoonaga varustada kolmeks päe-
maks. Otsijad pidid tagasi pöörduma hiljemalt
homme hommikuks. Kui mõni salk aga juhtus
leidma mrs. Marrimani, siis pidi ta sellest märku
andma rakettide õhku lastmisega.

Waevalt weerand tundi hiljem asusid otsejaid
teele. Ühe salka juhtimise wõttis Fitz oma hoo-
leks. Ta suundus oma salgaga otse mäeseljandi-
kule. Sääli lootis ta kõige kergemini saada Zola
jälile.

14.

Järgmisel ööl umbes kella ühe paiku läks laks-
laste laagris näitejuht Bruck wahetama wahiposte.
Seejuures ta algas westlust ühe hiinlasest wahiga.
See mees näis küllalt intelligentne ja siimpati-
seeris seepärast Bruckile.

Hiinlane jutustas talle, et warem teotsenud
kaupmehena. Kõõwalgad aga olewat riisunud hiin-
laselt kogu waranduse. Mehel ei olewat seejärel
muud üle jäänud kui hakata endale ulespidamist
teenima kulina. Niipea aga, kui oluford muutub
rahulikumaks ja walituswäed liiwideeriwad rööw-
salgad, soowib mees asuda uuesti kaupmeheks.

Kui nad westlesid wiipas hiinlane üles mäeseljanditule. Ta oli märganud jäl jälkkonna inimesi. Bruck aga ei suutnud palja filmaga midagi seletada. Pittsfilma abil ta aga nägi jäl seismas seitse meest.

— Kes need wõivad olla? päris näitejuht.

Hiinlane raputas pääd.

— On nad sõbrad wõi waenlased, otsustas Bruck, — kuid igal juhul peame neile märku andma oma asukohest. Puud warjavad meie laagrit niimõrt, et nad jeda praegu kindlasti ei seleta.

Ta andis hiinlasele käsu tuua laagrist kolm raketti. Mõne minuti pärast oli hiinlane tagasi ja nad süütasid raketid.

Kohelisest walgusest muutus ümbruskond hetkeks walgeks. Pea jelle järele märkasid nad, et **ülemal mägestikus** wiibati põlemate tõrwikutega **märgiks**, et on pandud tähele nende signaali.

See rahustas Brucki. Tal oli selge, et need inimesed igatahes ei ole waenlased, sest waewalt wiinased oleks wastanud signaalile.

Zättes hiinlase wahipostile ruttas Bruck laagrisse ja äratas jäl Weltini ja Chang-Mi ning jutustas neile oma wahijuhtumise. Koos nad tulid uuesti wahipostide juure ja filmitjesid mäenõlwa.

Mehed liikusid aeglaselt mäenõlwa kut pidi alla ja kadusid aiwati pikemaks ajaks päältwaatajate filmist.

— Nad ei jõua igatahes kohale enne hommitut, otsustas dr. Weltin. — Seniks wõime meie

rahulikult puhata. Ma ei leia põhjust neid siin fogu aja oodata.

Ka Chang-Mi pooldas seda seisukohta.

— Meid kõiki ootab homme töö ja seepärast peame puhkama, otjustas wana hiinlane.

Päikese tõusu ajal oli Bruck, Beltin ja Sagenauer jällegi platfis. Wõõrad olid jõudnud juba üsna mäejalale ja sakslastel võimaldus jälgida nende igat liigutust.

— Selles jalgas on faks walget ja wiis hiinlast, sõnas Bruck. — Kas need ei ole wiimaks ameeriklaste laagrist?

— See pole võimatu, arwas Sagenauer. — Võib-olla on nad ekhinud.

Kell mõis olla kuus kui Fitz jõudis sakslaste laagri piirkonda. Ta oli oma meestega tublisti väsinud. Paar hiinlast juutsid püsida waewalt jalul.

Bruck sammus koos Beltiniga võõrastele vastu. Fitz tutvustas ennast.

— Teie olete siis ameeriklaste näitejuht Fitz? päris Bruck üllatuna.

Fitz jaatas.

— Urmas kolleeg, jätkas Bruck, — ma tahtsin fangesti teiega läinud juwel tuttavaks saada, kui käisin Hollywoodis. Teie aga olite siis parajasti reisir. Minu nimi on Bruck ja see on mu sõber dr. Beltin.

Sagenauer ühines nendega ja nad sammusid

laagrisse. Säär lastis Hagenauer neile otsekohhe katta laua.

Sünuna süües jutustas Fitz oma reisi põhjusi. Ta päris, kas sakslased ei tea midagi Zola Marrimani saatusest.

Weltini kutsel astusid einetajate juure Chang-Mi ja direktor Sternberg. Chang-Mi ja Fitz terwitasiid üksteist nähtava rõõmuga, kuna nad omasid üksteisest häid mälestusi Shanghais.

— Mis teie armate Zola Marrimani kadumise kohta? küsis Fitz wanalt poliitikamehest, kui ta oli jutustanud oma loo.

— Kas teie laagris wirbib ka sõdureid? päris Chang-Mi.

— Meie laagris on kindral Pao-hi-scheni sõdureid. Nende juhiks on keegi „Tarkuse kloostri“ agent Wang-Chan.

— See ütleb meile kõik. Kui mrs. Marriman mitte juhuslikult ei ole ära ekfinud, siis ma tean, kust meie võime tema jälgi otsida.

— See ei ole võimalik, et mrs. Marriman on lihtsalt juhuslikult ekfinud. Ta kunagi ei läinud kaugemale laagrist, veel vähem ta tegi seda öösel.

— Siis meie peame otsima tütarlapse jälgi Wang-Chani juurest, wäitis Chang-Mi kindlasti.

— Minult tema võib seda teada.

— Mis hurwi aga võib temal olla tütarlapse rõõwimiseks. Ta ei hakka ometi mrs. Marrimani eest nõudma lunastusraha?

— See selgub kõik omal ajal. Kui ma tunnek-

fin põhjalikult teie laagri oluforda ja jääl walitsewaid meeleolusid, siis mul oleks selged ka röömimise põhjused.

Fitz aga ei tahtnud seda meelsasti jüiski uskuda, et Wang-Chan on segatud jellesse loosse.

— Kuid ta soldatid olid kõik kohal. Samuti ta ise ei olnud jaanud oma jalaga üle laagri piiri. Wahid oleks pidanud seda ometi märkama, waidles Fitz.

Chang-Mi asetaskäed risti rinnale ja waatas hetkeks tühjusesse.

— Sarnase mehe käes, nagu on Wang-Chan, ei ole midagi wõimatut. Sellest mehest wõib kõike uskuda. Rahju, et teie alles niiwähe tunnete.

Sagenauer waatas ükshilmi oma wana sõbra otja.

— Kuhu ta wõis teie arwates toimetada tüdruku?

— Ma mõtlen, et ta lastis tüdruku wiia „Tarkuse floostriisse“. Wõib aga ka olla, et ta seda mitte ei julgenud teha, sest see on küllalt hädaohtlik. Tütarlapse wiimiseist floostriisse wõiwad fergesti teada saada mungad ja siis oleks rahutuse puhkemine floostriis möödapääsemata.

— Kas „Tarkuse flooster“ asub siin lähikorras? küsis Fitz uudishimulikult.

Chang-Mi päris teateid ameeriklaste laagri asukoha üle. Fitz kirjeldas talle lähemalt ameeriklaste asukohta.

— Ma arwan, et teie laager asub „Tarkuse

floostriist" umbes 15-tunnilise teekonna kaugusel, otjustas Chang-Mi.

— Kuid Wang-Chan tõendas mulle, et flooster asub vähemalt nelja päevateekonna kaugusel.

— See on siis, kui ette võtta reis mööda suurt maanteed. Kuid teie laagrilt wiib floostriisse üle mäeseljandikkude veel teine ja palju lühem tee. Seda teed tunneb Wang-Chan ja ta kaaslased väga hästi.

Chang-Mi arvamised tegid Fitz'i meeleolu veelgi raskemaks. Ta heitis oma kaaslastega magama ja ärkas alles pääle lõunat. Seltsides Hagenaueri, Weltini ja Bruckiga kaldus jutt neil lawastatawale filmile. Hagenauer andis ameeriklasele lähemaid seletusi Budha sinise kuu peidukohta üle ja informeeris teda ühtlasi sellest, kui kaugele on nad jõudnud nüüd kaevamistöodega.

Fitz kuulab seda kõike suure põnewusega. Ta jutustas, et on ammutanud oma filmi idee ajalehesõnumist, milles jutustati, et Hagenauer kawatseb awastada Budha sinise kuu. Kuna aga oluford ameeriklaste laagris kujunes sarnaseks, et filmi lawastamiseks puudusid igasugused wäljawaated, siis ta olewat loobunud lõplikult omaist ülesandest. Tema ainjam eesmärk olewat praegu waid päästa mrs. Marrison.

— Kas teie olete kurjad mulle? küsis Fitz oma jutustust lõpetades.

— Aga kuidas nii? imestas Hagenauer.

— Olime ju warem tülis ja ähwardasime üks-
teist kohtuga.

— See ei saa tulla üldse kõne alla, seletas Bruck
naerdes.

— Ma pean õnnitlema teid, wätis Fitz. —
Teil, Bruck, on praegu haruldane oluford suur-
filmi loomiseks. Siin ma tunnen jälle, kuidas mind
tõmbab mu kutse. Ma olen teile lihtsalt weidi kade.

Oma kaaslastega Fitz jäi ameeriklaste laag-
risse kuni õhtuni. Siis asuti teele. Nendega kaasa
tulid kaks sakslast. Sakslased pidid tooma oma
laagrisse teate, kas wahepääl on saadud mrs. Mar-
rimani jälgedele wõi ei. Enne lahkumist Hagenauer
ja Chang-Mi andsid Fitzile sõna, et ka nemad püüa-
wad kõigiti kaasa aidata mrs Marrimani peatseks
leidmiseks.

Kui Fitz oma salgaga järgmisel hommikul
ameeriklaste laagrisse tagasi jõudis, oli jään äre-
mus weelgi suurem kui warem. Mrs. Marrimaniist
puudusid igasugused teated. Ükski wäljasaadetud
salk ei teadnud temast kõigewähematti.

Baar tundi pääle Fitz'i päralejõudmist laagrisse
tõi kiirkäskjalg teate, et ühe karawani poolt on lei-
tud sinise Budha kuju. Kuju asukoht olewat Si-
nganist 30 kilomeetrit kagu pool. Ameeriklaste
lagrist asuwat kuju peidukoht umbes kuue päewa-
teekonna kaugusel.

Sarnane teade pani Peary särama. Ta leidis,
et sakslased on nüüd lõplikult löödud. Mingisugu-

seid tafistusi nende poolt ei tarwitsenud enam oodata.

Fitzil tundus, nagu oleks talle puuga pähe löödud. Mõnes ta ei osanud midagi mõelda. Kui Peary hiljem tuli tema juurde, siis ta sõnas kategooriliselt:

— Mina seda ei usu. Kogu see lugu võib olla waid wäljamõeldus.

Peary jäi juhmilt ta otša maatama.

— See võib olla mingi hiinlaste trikk, jätkas Fitz. — Mina neid kollaseid sulisid ei usu.

— Teie ei usu, et on awastatud Budha sinine kaju asukoht? Küsis Peary weidi wihast wärisewal häälel.

— Seda ma ei usu.

— Teie peas on lihtsalt kõik segi, wastas Peary rahunedes. — Kas võib siis waletada ka sarnane mees kui Wang-Chan. Ta wäitis mulle, et see on tõsi ja oma soldatitega tahab ta siirduda siit otsekohe pühale leiukohale. Selleks on ta nõutanud juba kindral Pao-hi-schenilt loa.

Fitz tahtis talle seletada, mida Chang-Mi oli tähendanud Wang-Chani kohta. Mõistes aga, et Peary teda praegu ei mõista, wäitis ta kofkufurutud huulil.

— Meie asume kohe tööle, seletas Peary. — Oma ülesande täidame meie lõpuks weel suurejooneliselt.

— Ma usun jüiski, et meil on tegemist siin efektusega, wäitis Fitz kangekaelselt. — Esmajoones

on wajaalik hankida kõige selle kohta lähemaid andmeid.

— Meie otsustasime täna õhtupoolikul teele asuda. Niipea kui jõuame kohale algame filmimisega. Praegu ei ole kohane aeg igasuguste arutlustega aega raiskamiseks.

Beary tahtis lahkuda, kuid Fitz hoidis teda weel tagasi.

— Kuid kuidas jääb sel korral mrs. Marrimani otsimisega? Meie ei wõi ju ometi tütarlast jätta saatuse hooletaks.

— Selle üle ärge murdke teie pääd, lausub Beary järskult. — Kõige pääle on juba mõeldud. Garrings jääb seitsme mehega siia kohale ja toimetab mrs. Marrimani otsimist.

Fitz astus otse Beary ette. Wiimane nähes näitejuhi leekiwaid filmi taganes paari sammu wõrra.

— Ma ütlesin teile, surus Fitz raskelt üle huulte, et ma andsin sakslastele nõu, et ma enam tööle ei hakka selle filmi kallal. Mina oma sõna niikergesti ei murra. Ja kui ma siiski peaksin tööle hakkama, siis ma enne saadan sakslastele kirja ja palun neilt wabandust oma lubaduse mittetäitmise eest.

Teie olete hull, karjus Beary.

— See ei ole sugugi weel mitte kõik, mis ma tahtsin teile öelda, jätkas Fitz. — Mina wannun teile, et ma enne siit ei lahku, kui oleme leidnud mrs. Marrimani wõi vähemalt oleme saanud tema jälile. Ja seda wannet ma täidan,

Hoogsalt tühjendas Harry limonaadiflaasi. Ta asetaskäe raskelt Fitzil õlale ja küsis:

— Kas see on su viimane sõna?

— Ja, Peary!

— Siis ma pean sind paluma, et sa jeda kinnitaksid mulle oma allkirjaga.

Kiirelt libistas Fitz paberile mõned read ja ulatas selle Pearyle.

— Sa oled sellega lõpetanud lepingu, rõhutas Peary. — Ma olen selles kindel, et sa jeda sammu juba kõige lähemal ajal kahtesed.

Fitz raputas pääd.

— Kui ma kahtlesin, siis ma ei astuks jeda sammu.

Peary filmis leekis vihane pilk. Muirates üleolevalt sammus ta telkide wahele.

Sette waatas Fitz talle liikumatult järele. Siis ruttas ta kahe sakslase juurde, kes teda ootasid laagri piiril.

— Kas olete juba minekul? päris Fitz sakslastelt.

Mõlemad mehed jaatasid.

Mõne sõnaga informeeris ta sakslasi kõigist, millest wahepääl kuulis. Ta palus mehi anda terwitusi edasi Chang-Mile ja Hagenauerile. Mrs. Marrimani otsimist palus ta sakslasi tungiwalt jätkata.

Pääle lõunat oli Peary eeltöödega niifaugele jõudnud, et ameeriklased võisid jätta maha laagri. Kulid hakkasid suure kiisa ja kõraga ajama hõrgi

kärude ees. Laagriplatsile jäid maha vaid Fitz ja Harrings mõne mehega.

Kõige raskem oli Fitzil lahkuda Marrimaniist. Onnetu isa oli väga rõhutatud. Jumalagajätul juurus ta kaua Fitz'i kätt ja ütles, et ta loodab oma tütarit näha ainult Fitz'i abil.

Peary ei ulatanud Fitz'ile lahkumiseks kätt. Ta viipas Fitz'ile käega sadulast ja hüüdis:

— Nägemiseni Fitz! Mida sa oled kaotanud lepingu lõpetamisega, seda märkad ja selgesti alles Hollywoodis.

Samas hüüdis Wang-Chan, kes ratsutas Peary kõrval:

— Urge unustage mr. Fitz, et üksikus paigas ähwardavad teid juured ohud. Ma pean omaks kohuseks teid nende eest hoiatada.

Fitz astus mõne sammuga neile lähemale.

— Ma ei tunne hirmu ühegi hädaohu korral, sõnas ta kindlalt. — Sa päälegi ma ei mõtle siin kaua peatuda, sest ma loodan, et ma leian mrs. Marrimani kõige lähemal ajal säält, kuhu teie ta toimetajate.

Siinlane naeris. See naer täitis Fitz'i ävilise vihapuhanguga.

— Ma ütlen teile, kollane juli, karjus ta. — Kui mrs. Marrimani peaks midagi halba juhtuma, kui temal peaks tõrvedatama ükski juuksekarw, siis hoidke teie oma nahk! Ma wiiskan teid siis keema pigisse.

Kulid käredega olid jõudnud juba eemale. Beary ja Wang-Chan andsid oma hobustele kannu-
seid ja ratsutajid karavanile järele.

Pääle kaaslaste lahkumist astus Fitz Harringi
telki, et temaga vahetada mõtteid edaspidise tege-
mustava üle. Harrings suitsetas oopiumipiipu ja
näis viibivat juba tugemas oopiumiuimastuses.
Fitzile ei võimaldunud temaga alustada pidemat
kõnelust. Harrings ühmas talle ainult mõne aru-
saamata sõna vastuseks. Lundus, et ta üldse ei
pannud tähele Fitz'i telgis viibimist.

Dõ mööduj rahulikult. Fitz magas rahutult.
Silmis viirastusid tal mitmesugused unenäod.
Hommitul ärgates leidis, et oli tublisti higistanud.
Kogu kehas tundis ta roidumust. Meeleldi oleks ta
maganud edasi, kuid oli vaja teha meestele mõnin-
gaid korraldusi.

Shtupoolik jõudis laagriäse kästjalg kaaslaste
laagrist. Ta andis Fitzile üle kirja Sagenauerilt.
Kiri kõlas:

— Armas Fitz! Meil kõigil on tungim palve,
et teie mitte ei läheks ameeriklastega kaasa. Seks
on meil tungivad põhjused. Püüame kõik teha, mis
võimalik, mrs. Marrimani leidmiseks. Lähemal
ajal loodame teid omas laagris näha meie külali-
sena.

Fitz'i laubale tekkisid pingutusest kortsud. Ta
leidis, et selle kirja taga midagi peitub, kuid mis
nimelt, seda ei suutnud ta otsustada.

Ilma wahejuhtumisteta möödujad mõningad päevad. Fitz mattas mägestikus. Ta siirdus kaugele tagusse. Kuid kustil ta ei leidnud ühtki jälge Jolast. Ta oli peatanud karawane ja pärinud neilt, kas nad ei ole kohanud teel walget naist blondide juustega. Aga keegi ei olnud omal teekonnal kohanud sarnast tütarlast.

Sõudes tagasi laagrisse oli Fitz wäsimusest wäga nõrk. Ta waewalt juutis piisida jalul. Harrings lebas palawikus woodis. Kuli, kes pidi hoolitsema ta eest, oli wäga mures sekretäri elu eest.

Fitzil oli selge, et siin laagris asudes waewalt nad juudawad leida mrs. Marrimani. Oleks mrs. Marriman efsinud mägedele, siis oleks ta nende päewade festel kindlasti tulnud laagrisse tagasi. Tahes wõi tahtmatult pidi ta uskuma, et Wang-Chan on lastnud tütarlaste toimetada kuhugi kaugeemale.

Kui ta järgmisel päewal oli juba küllalt kohnud, otsustas ta ette wõtta teekonda sakslaste laagrisse. Enesega soowis ta kaasa wõtta Harringsi ja paar ameeriklast. Üks ameeriklastist pidi aga kuldiga jääma kohale.

Neile oli jäetud waid üks kär. Kärusse asetajid nad Harringsi, kes sonis suures palawikus. Andes laagrissejääjatele lähemaid juhtnööre algas Fitz oma kaaslastega õhtu eel teekonda.

Matt arenes wäga aeglaselt. Keskööl jäid nad

peatuma väikesesse orgu. Süütasid suure tule ja keetfid jessel toitu.

Fitz jäi raskelt magama, kuna teised ameeriklased lubasid pidada walwekorda. Aga waewalt oli ta maganud pool tundi, kui kaaslased ta äratasid:

— Harrings on suremas, teatasid kaastased. —
Waewalt ta hingab weel.

Fitz kuulas ta südamelööke. Need olid väga nõrgad. Mehe laupa kattis külm higi. Näht' aga oli tõmbunud tal sidrunikarwa kollaseks.

Poolwägisi awas Fitz haige suu ja puistas suhu palawikku wähendawaid pulbreid. Neglaselt fugistas haige pulbreid alla.

Sommikul, mil alati uuesti teekonda, awas Harrings silmad. Ta pilk oli aga mõõras ja segane. Alalõpmata ta kordas arusaamatuid sõnu oma ette. Wahest aga jälle puhkes ta kähisedes naerma.

Sakslaste laagrisse nad jõudsid alles õhtuks. Hagenaueril ja ta kaaslastel oli väga häa meel Fitz'i saabumise üle. Mitte wähem rõõmsad ei olnud ka ameeriklased ise. Nad tundsid, et siin on nende julgeolek hoopis kindlam, kui oma mahajäetud laagris.

Chang-Mi awas palawikus soniwa Haringii laud. Ta surus kõrwa wastu haige rinda ja naeratas.

— Pole karta kõige halvemat, kõneles wana tark hiinlane. — Ta on peaaegu täiesti terve. See kõik on tulnud waid oopiumist.

— Ma olen ainult kahel korral näinud teda

oopiumi suitsetamas. Esimene ford oli see siis, kui jäi kadumiks mrs. Marriman. Tormates Harringsi telki leidsin ma ta woodi kõrvalt tühjaks suitsetatud ooptumipiibu.

Chang-Mi waatas talle inimestades otša. Nitz pidi nüüd jutustama lähemalt sellest, kuidas ta oli Marrimaniga otsinud asjatult tütarlast. Wiimaks ta oli tormanud siis Harringsi telki ja leidnud selle eest uimasena.

Särtsult tõusis Harring istutule. Ta waatas jäise pilguga oma ümber ringi. Samas hakkas ta waljusti sonima:

— Wang-Chan, sina kollane kurat, kus on tema? Kus on tema? Seda pead ja mulle ütleva.

Kerge wärin käis Nitzi kehast läbi.

— Miks ta nimetas Wang-Chani nime? küsis ta Chang-Milt.

Wana hiinlane tõstis käe.

— Seda ei ole raske mõista, kõneles ta. — See ütleb meile, et Harrings oli kaastegew tütarlaste kadumisloos.

Hagenauer, kes oli astunud nende juude, oli samal arwamisel.

— Noormees on olnud Wang-Chani käes pimedaks tööriistaks, kõneles Hagenauer. — Ennetu noormees on täielikult lastunud oopiumi wõimusesse ja Wang-Chan oskas seda kasutada. Meie peame noormehe elu päästma. Igatahes wõime temalt saada väga kasulikke andmeid mrs. Marrimani kadumise kohta.

Sitz pani 17. Chang-Mi õlale?

— Peate ikka jeda tõesti siis võimalikuks, et Harrings võib olla sarnane suur kaabakas.

Wana hiinlane laotas käsi.

— Kas jeda kuulete siis esmakordselt, et oopium muudab inimese teiseks? Kuid ei ole wiga. Kui meie talle ei võimalda oopiumi, siis on ta pea terve.

— Aga kas meil siiski võimaldub temalt saada mingijuguseid andmeid? kahtles Sitz. Ta hääl wärijes tugewast erutuselt.

— Sätke see juba minu hooleks, tähendas Chang-Mi pea etteheitwalt. — Palawik tal rauges juba lähemate tundide kestel. Ja kui ta weidi toaitu wõtab, siis kosub ta hästi. Niipea kui ta on jälle rüel meelemärgusel hakkab nõudma ta oopiumi. Mina näitan talle küll oopiumipiipu, kuid ei ulata jeda talle. Seda juuremat ihaldust aga ta tunneb oopiumi järele. Kui ma talle esitan mõnesuguseid küsimusi, siis ta tingimata mastab mulle. Ta jutustab mulle kõik, mis lasub ta hingel. Ja ma olen sellele pääle kindel, et ta teab rohkem, kui meie jeda usume.

Kuuni astusid Sedda Holl ja Weltin.

Looge wett, tähendas Hagenauer Weltinile ja wõttke Chang-Mi teener Pang siia.

Mõni hetk hiljem Sedda Holl ja Weltin astusid uuesti telki. Weltin kandis weenõud, kuna Sedda ulatas Chang-Mile weeklaasi.

Chang-Mi niisutas weega haige huuli. Weji

nähtawasti mõjus haigese erutawalt ja ta liigutas huuli.

Siljem Chang-Mi fastis rästi weesse ja asetab märja räti haige laubale. Ta andis oma teenrile juhtnööre, kuidas haiget talitada. Selle järele nad kõik pääle teenri lahkusid telgist.

Telkide wahel küsis Fitz Chang-Milt:

— Kas teie peate tõenäoliseks, et Harrings teab, kus praegu mrs. Marriman wiibib. Kas on mrs. Marriman toimetatud „Tarkuse flooftrisse“?

Hiinlase pill effis kaugusse.

— Seda on meil praegu raske kindlasti öelda. Kuid võib olla, et seda teame juba lähematel tundidel. Kuid ühes ma olen kindel, et nad ei julge mrs. Marrimani kallal tarwitada wägivalda.

Nad pöörasid Chang-Mi telki. Wõttes istet päris Fitz:

— Sas wastab tõele kuuldu, et on leitud ühe karamani poolt Budha sinine kuju? Ma ise nägin kirja . . .

Chang-Mi wõttis talt sõna.

— See kõik võib ju olla, et teie ameeriklaste laagris nägite kirja, milles teatati Budha sinise kuju leiust. Kuid ma woin teile öelda, et leitud kuju oli järele tehtud.

Fitz waatas talle imestades otja.

— Kui ma Schanghais teiega pidasin läbirääkimisi ja kuulsin, et Wang-Chan saabub kohale, siis otsustasin ma tarwitada kawalust. Ma lasin oma sõpru tühja maakohta matta järele tehtud sinise

Budha kaju. Sama kaju on nüüd karawani poolt leitud, mille koosseisu kuulub ka minu sõpru.

— Milles oli see kõik vajalik?

— Ma nägin ette, jätkas wana hiinlane seletust, et nad meid siin rahule ei jäta. Seepärast ma piüüdsin asja nõnda korraldada, et nende tähelepanu koondub mujale. Ja see on mul õnnestunud. Wii-mastel päewadel ja öödel meie ei ole näinud enam luuramas mägestikus Wang-Chani sõdureid. Nähtawasti on nad nüüd kaotanud huwi meie vastu ja lasewad meid segamatult töötada.

Ta puhus õhku paksu suitsupilwe. Fitz tahtis tähendada midagi wahela, kuid Chang-Mi ei andnud talle selleks mahti.

— Ja teiseks on antud ju kaaslastel sellega soodne juhused oma filmi walmistamiseks. Kas nad wäntawad ja näitawad hiljem kogu maailmale oma filmi. Selleks nad on ju siia tulnud.

— Kuid see film ei ole ju ehtne. See film on wõltsitud.

Wana poliitikamees muutus tõsiseks.

— Selles on teil õigus, finnitask ta, — kuid ühtlasi ma usun, e twaid Budha teab, kas on üldse algupärast finnist Budha kaju olemas wõi ei ole. Wii-mastel päewadel ma olen hakanud jälle uskuma, et see on kõik waid munasjutt, mis sellest kaju on kirjutatud ja jutustatud. Kuid on ka wäga wõimalik, et Hagenaueril on õigus.

Fitz ei wastanud. Ta mõtted olid kandunud mrs. Marrimanile.

Sa-gu külas peeti suurt rahwapidu. Lehwisid lipud, kõikjal kostis lärm ja kisa. Budha leiui puhul olid siia rändanud väga mitmesugust rahwast. Enamuses olid siin kulid ja sõdurid. Rohkesti oli sõitnud kohale ka rikkamaid hiinlasi, kes lasid endid wäikestel kergetel käreudel rikshadest sõidutada.

Pääle läbirääkimisi Wang-Chaniga jäid ameeriklased küla lähikorda laagrisse. Wang-Chani seletuse järele tuli neil oodata mõningaid päewi, enne kui võimaldub lähineda kaju leiukohale. See olewat floostriülemä Kwo tahtmine.

Pääle telkide püstitamist ameeriklased siirdusid külla jälgima rahwa pidustemist. Kerjused tõstsid siin ja jäl omad käed nende poole ja kummardusid sügawalt, kui mõni ameeriklastest heitis neile wass- raha. Oli püstitatud paar kerget laudehitust, kus müüdi teed ja muid toiduaineid. Paar sõdurit käisid ringi Inglise ohwitseri rõiwastuses, mille nad arwatavasti kuskilt olid warastanud. Üks neist kandis rasket kõwerat mõõka. Mõlemaid sõdureid inestasiwad tütarlapsed, kes liikusid nende järel.

Kirew rahwahulk meeldis Pearyle väga. Ta leidis, et omapärasemat pilti Hiina rahwa elust võimaldub tal waewalt leida. Need pidustused pidid moodustama ta filmis omaette osa.

Filmimisega algas ta järgmisel hommikul. Kulid ja teised sihitult ringiwad ja lärmitsewad inimesed hakkasid kobaras koguma operaatorite ümber.

See kõik tahtis tas lõõd. Kuid Peary juutis nendega tulla osawasti toime ja peagi kõik nad andusid endijelt oma lõbustustele.

Nagu wäike kuningas täjutas Peary oma operaatoreid. Ta filmad hiilgasid wainuustuses. Siika ja jälle ta leidis huwitawaid itseene rahwamassis, mida ta tahtis jäädwustada filmis ja milliseid pilte waewalt oskab kunstlikult lawastada ta kõige osawam näitejuht.

Rahwahulk Sa-gus aina kaswis. Siirdus kohale rahwast Shen-Si prowintsi igast osast. Kohale saabus ka juuremal hulgal munkte „Tarkuse kloostri“. Nende kollased mantlid tihti wilksatusid rahwahulgas.

Keljandal päewal pääle kohalejõudmijst leidis Peary, et ta on filminud kogu selle firewa rahwahulga elu. Ta nõudis Wang-Chanilt, et lastagu teda nüüd oma operaatoritega kaju leiupaigale.

— Waewalt on see wõimalik, kahtles Wang-Chan. — Kwo waewalt annab oma nõusoleku selleks.

Peary muutus ägedaks.

— Mina ei taha siin samuti tegewujeta wagtida nagu jäälses laagris. Minu inimestel ei tule seda mõttesjegi. Minge õelge Kwole, et meie tahame tööga otsekohe alata.

Wastumeelselt juundus Wang-Chan kaju peidukohhta. Sääli oli püstitatud mõningaid sawijst ja puust ehitusi. Ühes neist majadest, mis oli püstitatud paari wiimase päewa kestel elas Kwo.

Wang-Chan teatas talle Peary seisukoha. Awo ilme muutus tagedaks. Ta fortsutas kulme ja juu ümber ilmusid kalgid jooned.

— Neil inimestel ei ole aega? küsis ta järskult. Selge neile, et meie ei ole veel niikaugel, et nad mõiks filmimisega alata. Kõiki kaju osajid ei ole veel leitud ja kaewamistööd pole kaugeltki lõpetatud. Omale tööle meie ei waja siin uudishimulikke pääkwaatajaid ja segajaid. See peaks teil enestel olema selge.

— Ma juba teatafin neile sellest.

— Ja kui nad sellega ei ole rahul, siis mõiwad nad pöörduda tagasi oma kodumaale.

Wang-Chan tahtis lahkuda.

— Selge neile, peatas teda Awo, — kui nad ei ole oma olukorraga rahul ja minu käsku ei kuula, siis karistab neid Budha. Budha wiha eest ei ole neil pääsu.

— Ma ütlen neile seda.

Awo andis märku, et Wang-Chan astuks talle lähemale.

— Kas keegi on midagi kuulnud mr. Marrimani?

Wang-Chan raputas pääd. Ta küsis waewalt kuuldamalt:

— Kuidas on mrs. Marrimani terwis?

— Mõguses oli ta rahutu, seletas Awo. Ta kiusendas ja karjus. Siis aga ähwardasin ma kahte madu ta tuppa tuua. Sirm madude eest tegi ta

waiifseks. Üfiski munkadeft ei tea fenini tema flooftris wiibimifefi.

Kui aga keegi munkadeft teda fiiski kuuleb?

— Sel juhul ma lafen maha raiuda nii temal kui ka mungal parema kae. Nende keeled ma lafen fuuft ära lõigata ja filmad wälja pista. Nad ei fuuda farnafel korral olla meile enam kahjulifud.

Kerge wärin läbiftas Wang-Chani keha. Ta teadis, et mida Kwo lubas, feda ta ka täitis.

Wäljudes pühafi kohafi jäi Wang-Chan feiftama wärawa juure. Kuju leiupaika wiima wärawa ette oli afetatud kõrge Budha kuju. Selle kuju kõrwal feiftis alatafa fuur rahwahulk. Ühed inimefiteft tulid ja teifed läfifid.

Suurele wafkwaagnale, mis feiftis kuju ees heiftis rahwas raha ja teifi andeid. Paljud faugemalt mägefifufi tulnud inimefiteft heiftifid kuju ette ohwrina mõne jahilooma.

Üftudes kärule lafifis Wang-Chan end fõidutada Peary telgi ette.

— Armuline flooftriülem Kwo palub wäga wabandada, kuid fiiski ta ei wõi lubada, et algafite homne filmimifega pühaf paigas. SääI pole tööd weel faugeltki lõpul. Ja mis kõige olulifem: rahwas muutuks fiis rahutuks, kui walged inimefiteft afkeldawad nende pühaf kohaf. See wõiks wälja kufjuda otfekohhe werifeid rahutufi. Pareml on oodata niikaua, kui rahwahulgad walguwad laiali. Seda wõimat loota juba kõige lähemal ajal.

Peary wandus,

— Kui tahaksite meile vastu tulla, siis jaaksite üle ka neist takistustest. Kwo peaks leidma ometi abinõusid rahvahulga rahustamiseks.

Wang-Chan laotas nõutult käsi. Nummuardudes ta väljus telgist.

Leinukohale tagasi minnes kohtas ta wärawas rahwa hulgas kindral Pao-hi-scheni. Wiimane oli suure kuumuse tõttu heitnud kuuve seljast ja jalutas järgiwäel rahwa hulgas ringi.

Kindral kutsus ta oma majja. See oli wäitene sawist maja, mis oli ehitatud Kwo maja lähikorda. Kindralil oli laual weini ja teisi joowastawaid jookke.

Tühjendades esimesi klaase küsis kindral naerdes:

— Mida walged nõiad teewad? Ütle mulle ford awameelselt, kas neil walgetel on palju raha. Peat-fine mõtlema sellele, kuidas jeda raha omandada.

Wang-Chan tõstis näpu huulile.

— Teie kõnelete nii, nagu tahaksite rippuda wõllas, armas Wang-Chan.

Kindral tegi hooletu liigutuse.

— Mina igatahes ei mõtle ainult mitte nii talitada kui Kwo mõtleb. Ka meie peame vaatama sellele, mis on meile kasulikum.

Wang-Chan waatas talle ükssilmni otja.

— Zoo, fundis teda kindral. — Zoo, siis hakfad sinagi aru saama, mis siin mängus seisab.

Pääle mõne klaasi tühjendamist küsis Wang-Chan:

— Kas on lähemaid teateid sakslaste kohta? Mida nad teevad?

Kindral irmitas pilgutades kavalalt filmi.

— Sakslastel lõpeb varsti otša toidumööda, wadistas ta. — Ja siis ei ole neil enam midagi süüa. Selle eest olen ma juba hoolitsenud.

— Sa oled jelles kindel? Kuid nad wõiwad ju ometi osta toiduaineid.

— Ma olen lewitanud kogu prowintsis kuulujuttu, et need sakslased on nõiad, kes tahawad meid häwitada. Ükski hiinlane ei julge nende soowe täita. Nad kindlasti surewad nälga, kui nad mitte warem ei pöördu tagasi oma kodumaale.

Ta tühjendas kaks klaasi wiina. Kuna Wang-Chan ei wastanud, puudutas ta wiimast õlast.

— Mis sa norutad? praalis kindral. — Ma arwan, et sakslaste hulgas on mehi, kel on kodumaal suur kuulsus ja palju raha. Nende meeste eest wõiksime nõuda nii kõrget lunastusraha, et oleksime rikkamad mehed kogu Hiinas.

— Kuid mis arwab sellest Kwo?

— Lemal ei ole üldse jelles asjas midagi armata.

Wang-Chan raputas lootusetult pääd.

— Sa oled kui wäeti wihmaus, jätkas kindral endisel praalival toonil. — Sa ei oska nagu omaette astuda ühtki sammu. Kui mina seda ütlen, et seda on tarwis teha, siis meie seda ka teeme.

Kindral astus Wang-Chani ette ja wibutas rusikat.

— Kuid ma ütlen teile: peaksite teie jellest poole sõnagagi lausuma kellegile, siis olete homme juba põrgus.

17.

Joe Harringfil alanes palawik järgmisel päewal. Ta tundis weel maid foga kehast suurt roidumust. Waewalt suutis ta awada filmad ja lausuda teenrile mõne sõna.

Kolmandal päewal Harrings tõusis woodist ja nõudis oopiumipiipu. Kuna teener talle piipu ei ulatanud, siis karjus ta kui meeletu.

Kesthommiku paiku astus Harringsi telti Chang-Mi, Sagenaueri ja Fitz'i saatel. Chang-Mi istus wäikesele leentoolile woodi ette, kuna Sagenauer wõttis istet woodi päetfi juure asetatud toolil.

— Kuidas tunnete end täna? küsis Fitz.

— Tänan, wäga hästi. Aga ma wajan tungiwalt piipu.

Chang-Mi wõttis sõnalausumata taskust piibu ja karbi, mis sisaldas oopiumi. Mürgist olid walmistatud wäikesed kuulikesed ja nendega täitis hallipäine hiiglane aeglaselt piipu. Harrings jälgis ta igat liigutust leegitsewate filmadega. Näis, nagu ei suudaks ta oodata filmapilku, mil wõib ulatada kätte piibu järele.

— Teie mõtlete, pöördus Chang-Mi noormehe poole, — et ma täidan piibu teie tarwis. Ma ei ulata teile piipu enne kui ütlete mulle, kes andis teile warem oopiumi.

Harrings haaras wärišewate sõrmedega piibu järele, kuid jamal hetkel tõmbas Chang-Mi piibu tagasi.

— Andke mulle mu piip! karjus Harrings täiejt kõrišt. — Mis teile lähewad korda minu asjad?

Fitz pani käe ta õlale ja püüdis teda rahustada.

— Olge nüüd üsna mõistlik ja õelge meile, kes teile warem andis oopiumi. Chang-Mil on see mislegipärašt wäga oluline teada.

— Mina oštjin oopiumi kahelt hiinlaselt, põitles Harrings.

Kus? päris Chang-Mi waadates Harringsile terawalt silma.

— See oli Si-ngani jaamas, waletas Harrings. Ta hääl wärišes, kuna ta ei talunud Chang-Mi uurimat waadet.

— Ma ei usu seda mitte.

Harrings laotas käsi.

— Mul ei ole see üldse oluline, kas teie seda usute wõi ei usu. Tehke nii nagu seda hääks armate.

— Ma ei saa seda uskuda, wäitis Chang-Mi, — sešt piibu, mida ma praegu käes hoian, ei ole teie mitte oštanud jaamas, waid jelle piibu olete

jaanud teie hoopis hiljem. Selle piibu on andnud teile üle keegi laagris.

Suuled Harringsil hakkasid wärijema. Ta jilmad kiindusid piibule.

— Mõistke, ma ei saa teile jeda öelda, sõnas ta peaaegu palumalt. — Ma tean, et oopiumiga kauplemine on keelatud ja kui ma teataksin need isikud, siis teie mõtaksite nad seaduslikule wastutusele.

Hagenauer ulatas Harringsile klaasi wiinaga.

— Teie olete meie külaline, algas Hagenauer, — meie oleme päästnud teie elu ja juba seepärast teie mõiksite meid usaldada. Ühtlasi aga ma pean teile teatama, et minu laagris ei ole oopiumi suitsetamine lubatud.

Chang-Mi peitis piibu tasku. Ta kawatjes nähtawasti lahkuda telgist.

— Andke mulle mu piip? karjus Harrings kogu hingest. Ta waade sarnanes nõdrameelse omale. Aramplikult ta surus käsi rusikasje ja näis, nagu tahaks ta Chang-Mile kallale tormata.

— Istuge! käsutas Chang-Mi.

Sõnakuulelikult täitis noormees käsku.

— Teie kaotate mõistuse, kui teie ei saa oopiumi, sõnas Chang-Mi pehmelt. — Wõtke ja suitsetage. Siis teie muutute mõistlikumaks.

Harrings haaras ta käest piibu. Mõne hetke pärast paks suitsupilw täitis telgi.

Hagenauer toetas ta kõrmale woodiserwale ja

pani tähele, kuid higipiharad hakkasid noormehel tugevasti erutusest woolama üle palge.

— Kas teie tahate mulle nüüd öelda, kes teile andis oopiumi? päris Chang-Mi.

— See on minu asi, urises Harrings. — Mina ei ole oopiumi eest kellegile wõlgu.

Ükski näojoon Chang-Mil ei liikunud. Ta wõt-
tis taskust kortsunud kirja ja sõnas:

— See kiri on Wang-Chanilt, teie suurelt jõb-
ralt. Ta kirjutab meile, et ta lasseb mrs. Marring-
mani wabaks, kui meie maksame kaksjada tuhat dol-
larit lunastusraha.

Neil sõnadel oli imestuswäärne mõju Harring-
file. Ta nägu muutus järgawast kahwatusest wal-
geks. Suultest kadus wiimane weretilk ja piip
pudenes käest põrandale. Tardunud pilguga ta
waatas Chang-Mile otja.

Fitz hüppas ta ette.

— Selge meile filmapilk, mida teie teate mrs.
Marrimanist. Kui teie seda kohe ei ütle, siis kägis-
tan ma teid furnuks.

Harrings püüdis taganeda telgi nurka. Ta
õlad währatafid hirmus.

— Selge kohe, karjus Fitz, — wõi muidu elate
wiimast filmapilku. Kus on mrs. Marriman?

— Wang-Chan toimetab ta kuhugi...

— Teie olete tema siis rööwinud?

— Ta tegi mind oopiumiga segaseks, kogeles
Harrings. — Ta laskis mind toimetada mrs.

Marrimani oma telki. Säält toimetajid edasi tütar-
lapse sõdurid . . .

— Kus asub mrs. Marriman praegu?

— Ma ei tea seda . . . ma ei tea. Ta ei öel-
nud mulle seda . . .

Wiimased sõnad lausub Harrings sõjistades.
Ta langes oma asemele ja kaotas teadvuse.

Mehed lahkusid telgilt. Nad istusid laagri piiril
kaljuservale ja jätkasid oluforra lahendamist.

— Meie peame mrs. Marrimani asukoha teada
saama kõige lähemal ajal. Röövleid peame karis-
tama weriselt.

Chang-Mi ulatas talle figari.

— Teil peab jätkuma enam külmaverd, armas
sõber, lohutas ta Fitzit. — Meie mõistame täiel
määral teie valu ja ahastust, mida teie tunnete
oma armsama pärast. Praeguses oluforras peame
tegutsema kõige suurema ettevaatlikkusega. Wang-
Chanil ja ta kaaslastel on kasutada hästi relvasta-
tud jalgad. Kõige sellega peame arvestama.

Fitz pigistas framplifikult sõbra kätt.

— Kas teie olete selles kindel, et mrs. Marri-
man viibib „Larkuse floojtris“? Kas teie jääte
selle arvamise juure.

— Ma olen selles kindel.

— Siis ma asun veel täna teele. Ma loodan,
et ma leiain siit mõne mehe, kes on mind nõus
saatma.

— Minu laagrist peavad tulema mõned mehed

teiega kaasa, otsustas Hagenauer. — Teisiti ei ole see võimalik.

— Mina tulen teiega kaasa, sõnas Chang-Mi tagasihoidlikult. — Ma usun, et suudan teile olla kasulik, sest tunnen hästi rahvast ja maastikku.

Fitzi filmad löid hiilgama.

— Kui teie tulete minuga kaasa, siis ma olen selles kindel, et ülesanne õnnestub. Kui kaugel asub siit klooster?

Chang-Mi mõtles mõne minuti.

— Kui meie täna õhtupoolikul teele asume, siis võime homme samal ajal olla kloostriis. Kloostriisse pääs ei tohiks meile sünnitada ülepääsematuid raskusi. Säälsed mungad on üldiselt lihtsameelsed ja kindral Pao-hi-schen ning Kwo ei viibi praegu kloostriis. Muidugi peab tulema kaasa tingimata ka mu teener Pang. Kui pääseme kloostri õuele, küll siis juba näeme, kuidas sääl teotseda.

*

Zola Marrimanil wenis aeg kloostriis suures meeleheites. Ta alul üha nuttis. Mitu päewa ta oli wiibinud omas kongis, seda ta ei suutnud otsustada, sest kong oli ühtewiisi hämar nii päewal kui öösel. Sünget ruumi walgustas ähmaselt wäike õlilamp, mis põles lae all.

Ka omaist kohaletoomisest ta ei mäletanud palju. Ta kaotas teadmuse, kui sõdur telgis haaras tema oma sülle. Minestusest ta ärkas teel kätus. Kuna aga tal olid tõidetud finni filmad, surutud suhu rätik ja käed seotud tagaselga, siis ta ei suutnud end

liigutada. Kui tal awati filmad, leidis ta end selles kitsas ruumis.

Varsti pääle jeda ilmusid ta ruumi kolm meest. Üks neist, kel olid kalgid näojooned ja keda ta teised mehed näisid kartwat, kõneles temaga. See mees oli Kwo ja ta kaaslasteks olid kindral Paw-hi-schen ja ülemõpetaja Ta-hio-schi.

Mornide näojoontega mees sõnas talle:

— Mu preili, meie kahetseme, et see kõik nii on juhtunud. Meie püüame siin täita iga teie soowi. Teie wiibite pühas kohas. Siin ei ole keegi naine warem wiibinud. Teile ei juhtu siin kõigewähematti halba, kui peate end mõistlikult ülal ja ei karju. Zuhul, kui teie aga jeda teete, jatub teie elu hädaohtu.

Varsti aga pääle meeste lahkumist ta hakkas meeleheites karjuma. Kohe pääle jeda ilmusid mehed inesti ta kongi. Mornil mehel läikisid filmad wihast.

— Kui teie oma fisa ei jäta, seletasid talle mehed, — siis meie laseme toimetada teie tuppa faks madu. Need sunniwad teid igawesti waitima.

Sirmuga jurus Zola käed filmile. Ta roomas põlwedel morni näoga mehe ette. Rattendilikult jurudes sõnu üle huulte päris:

— Mis teie õieti tahate minuist, et lasite mind wangistada?

Mees mornide näojoontega tõstis oma käe.

— Meie wajame teid.

— Mind? Aga milleks siis?

Kindrali rõivastuses mees vaatas iharalt tütarlapselt otja. Ta pill äratas Golas wiha ja tütarlaps saamutas jälle enesewalitsemise.

Tõustes püsti ta nõudis:

— Milleks teie wajate mind?

— Teil on sõber, jutustas morn mees, — kes tahab siit lahkuda. Tema lahkumine käib risti meie humidele vastu, Et mr. Fitz mitte ei lahkuks, selles lastimegi teid wangistada. Kas nüüd on teil selge?

— Kuu teie tahate mind hoida wangis?

— Võimalik, et kümme päewa. Aga wabest ka kauem.

— Kuid kas teie pole mõelnud jellele, et minu isa ja mr. Fitz asuwad mu otsimisele. Ja nad leiawad mu kindlasti.

Mehed puhkesid naerma.

— Nad ei leia teid kunagi. Laagris ei tea keegi hing, kuhu teid on toimetatud.

Mees mornide näojoontega ja samuti ka suurekasmulist meest kindrali rõivastuses ta hiljem mõnda aega enam ei näinud. Ta kongi astus waid kolmas mees, ülemõpetaja Ta-hio-schi. See mees waldas hästi ingliskeelt ja tõi talle ka ingliskeelseid raamatuid lugeda. Teda külastas veel wana teener. Kuid see oli tumm ja ta pill oli segane kui hullumeelsel.

Kui ülemõpetaja teda kord jälle külastas, p

Ius Zola temalt tinti ja fulge ja paberit. Ülem-õpetaja täitis tütarlapse palve. Zola andus nüüd kirjutamisele ja joonistamisele. Neg töötades ei tundunud tal enam nii võrratult igaw kui warem.

18.

Kuna Kwo ei võimaldanud ameeriklastele pääsu siinise Budha kuu pühale leiukohale, siis Iaagris võttis maad üldine rahulolematuus. Sadas haawawaid märkeid nii hiinlaste kui ka Iaagrijuhtide arwel. Pearn ja mr. Marrimanil oli palju tegemist, enne kui suutsid rahustada oma inimesi.

See oli neljandal ööl pääle Iaagrisse asumist uuele kohale, kui mr. Marriman kuulis jüdaööil oma telgi ees sammude müdinat. Ta muutus tähelepanelikuks, sest Iaagris pääle wahtide pidid kõik sel ajal magama.

Keegi lähines ta telgile ja peatus hetkeks telgi awawuse ees. Siis kuuldus kuis keegi ruttas jookstes minema.

Mr. Marriman hüppas wälja woodist. Ta haaras rewolwri ja astus telgi ette. Ta ei näinud wäljas ühtegi hinge. Nähtawasti oli suutnud telgi ees seisatunud mees kaduda kaugemal asuwate telkide warju.

Tagasi telki minnes leidis Marriman telgi läwelt suure kirjaümbriku, millel seisis tema nimi.

Kiiresti awas ta kirja ja leidis oma suureks imestuseks, et kirjal seisis ta tütre allkiri.

„Armas isa!“ kirjutas Zola. „Ma ei tea mitte kus ma wiibin. Aga minu eest hoolitsetakse hästi ja mu terwis on kõige parem. Mul öeldi siin, et ma otsekohe niipea wabanen, kui leitakse Budha sinine kuu.“

Ta uuris lähemalt käekirja. Käekiri sarnanes väga Zola käekirjale. Beendus kindlasti selles, et kirja on kirjutanud Zola ja ei keegi muu.

Magus rõõm täitis ta hinge. Tundis, nagu oleks lastunud rinnalt luupainaja. Kuni senini oli waewanud teda kahklus, kas Zola veel elab. Kuid nüüd oli see kindel.

Rõiwastus kiiresti ja ruttas firi käes Peary telki. Wiimane ei imestanud wähe nähes wanahärrat jüdaöösel astumas oma telki.

— Mis on siis lahti? küsis Peary üllatatuna.

— Zola elab! Selles ei saa olla enam kahklust. Sumal ise olgu tänatud.

Ta ulatas kirja Pearyle. Lugesdes kirja mitu korda läbi waatas Peary küsiwalt oma wana sõbra otja.

— Kes tõi selle kirja?

Marriman laotas käsi ja jutustas kuis ta oli kuulnud sammude müdinat telgi ees.

— Solal on igatahes jääl abimehi, kus ta wiib. Muidu poleks tal olnud võimalust seda kirja toimetada siia. Wõi lastsid jälle need, kes hoiawad ta wangis, kirja mingi tagamõttega toimetada siia?

Selles küsimuses nad ei jõudnud mingisugusele lõplikule seisukohale. Nad otustasid saata otsekohe faks käskjalga Zola kirjast ära kirjaga laagri endisesse asukohta, et ära kirja edasi anda Fitzile.

Kui hommikul laagris üldiselt teatavaks sai, et Zolalt on saabunud kiri, võttis aset üldine juubeldus. Inimeste nägudelt võis kõikjal märgata elu-
wust ja rõõmu.

Dõunapaitu Peary ja Marrison otustasid minna Awo jutule, et wahetada mõtteid tööalguse üle. Leiukoha wärawas nad teatasid ühele preestrile, et soowivad kõneleda Awoga.

Jäädes wärawa ette ootama, jälgisid nad siin rühklewat rahwahulka. Pearyle paistis filma, et mungad ja teised waimulikud olid millegipärast äremuses. Seda wõis ta järeldada nende elawast kõnelusest ja kärsituisist liigutuisist.

Umbes poole tunni järele ilmus wärawale kindral Bao-hi-schen. Ta nägu õhetas wihast. Weel enne kui Peary suutis talle midagi öelda, karjus wihane kindral:

— Teie wõite homme hommiku wärawa teha mida soowite. Aga nüüd jätke meid rahule.

Otsekohe ta pööras ümber ja lasi wärawa sulgeda.

— Oleme siis ükskord niikaugel, rõõmustas Peary kui wäraw oli sulatud, — et wõime alata tööga. Meie rahwas satub otsekohe rõõmust joowatusse, mil teatame neile sellest.

Samal ajal kui Peary ja Marrison jalutasid

tagasi laagrisse, lebas Kwo ees laual finise Budha fuju osad. Sajad mungad, kes olid rakendatud kaewamistöodele, olid leidnud pea wiimise aja fujust. Kuid loodetud warandust nad ei olnud leidnud. Pääle finiste fujutiükide olid nad leidnud weel waid üksikuid waasitükke ja mõne hõberaha. Ka oli tulnud nähtawale mõni waseft waagen.

Pool tundi tagasi oli jõudnud kohale Si-nganiist wanamees, kes oli asjatundja igasuguste kunstiesemete wäärtuse hindamises. Tema arwamised olid põhjustanudki üldise meelepaha ja ärewuse pühas paigas.

Kui wanamees oli silmitsenud luubiga ühte wana waasitükki, leidis ta sellest templi: „Made in Germani“ (Walmistatud Saksamaal).

Wanamees pöördus Kwo poole küsinusega:

— Kas ka see waasitükk leiti Budha fuju leiukohalt?

— Ütlesin teile juba, et kõik need esemed leiti samast.

— Imelik, pomises wanamees.

— Mis on imelik? päris Kwo.

— See waasitükk peaks olema, kui ta on satunud ühes fujuga mulda, wana vähemalt paar-tuhat aastat. Kuid siin seisab, et see fuju on walmistatud Saksamaal. Mina seda ei mõista.

— Seisab, et fuju on walmistatud Saksamaal?

— Nimelt. Siin on wastaw tempel.

Ruumis jüwenes waitus. Kwo ja kindral jälgisid põnewusega wanamehe askeldusi. Wanamehe tä-

helpanu näis kōitwat wafest waagen. Ta pööras waagnat käis ning waatles jeda lähemalt ja kaugelt.

— Mina mõtlefin, seletas wanamees, — kus ma jeda waagnat warem olen näinud. Kuid nüüd mul meelestub, et otse samasugust waagnat nägin pool aastat tagasi Schanghais. Siis oli see waagen muidugi uus ja rikkumatu. Kuid nüüd on waagnat moondatud mitmesuguste hapetega.

Kwo kannatus kattes.

— Dlete teie hull, karjus ta wanamehele, — et kõnelete jarnast loba.

— Ma ütlen ainult jeda, mida ma tõeks pean.

— Kui teie ei jäta oma waletamist, seletas wihast wärisedes Kwo, — siis lasen ma teid pudruks teeta.

Wanamees hakkas filmitsema waagnat läbi luubi. Ta pühkis waagnat siidiga ja filmitses jeda siis uuesti.

— Ma ei saa fiiski teisiti, algas wanamees weidi wärisewal häälel, — kui pean wäitma, et see waagen on walmistatud kas Pekingi wõi Tientši wabrikutes. See on wäljaspool kahtlust.

— Kuidas aga siis jarnased waasitükid ja waagnad on sattunud siia Budha leiukohta?

Mõutult kehitas wanamees õlgu.

Weresooned Kwo laubal paisusid.

— Kuid õelge mulle juba siis, kuidas on lood Budha fujuga. Wõib olla ei ole ka see teie arwates ehtne. Kõnelege mulle inimene, kes olete siia saadetud nagu kurjade waimude poolt.

Snnetu mees ei teadnud, mida kosta. Ta waatas fahklemalt Kwole.

— Armuline flooftriülem, seda ei julge ma mitte otjustada.

Kwo heitis tähendusrikka pilgu kindralile. Wiimane astus wanamehe ette ja küsis.

— Kas teie wõite meile öelda, milline wähe on wana ja uue portselani tüki wähe?

Wanamees noogutas pääga.

— Mo kõnelge siis, käsutas Kwo.

— Kui seda katti lüüa, siis uus, wärsk portselani tükk on ka seeft niijama hele kui wäljaspoolt. Wana portselani läige aga on seespool tuhmini. Saladuslikud jõud, mis on olemas mullal, muudawad ajafestel portselani seesmust.

— Aga meie wõime lüüa puruks ka Budha kujul mõne tüki.

Kindral wõttis purunenud kujust wäikese tüki kefe ja ulatas selle wanamehele.

— Lööge see tükkideks, käsutas ta wanameest.

Sõnakuulelikult asetask wanamees sinise portselani tüki pakule. Kergeft haamrilöögist purunes tükk mitmeks killuks.

Kwo ja kindral kummardusid üle põlwitawa wanamehe. Wiimane hakkas kildusid silmitsema läbi luubi. Siis pani ta luubi kõrwale ja waatas mõttes maha.

— Milline on teie otjus? nõudis Kwo.

— See portselan on hoopis uus. Ma ei wõi selle wanadust hinnata üle aasta.

Arwo tundis nagu oleks tal õhust puudus. Ta rind tõusis ja wajus raskelt. Kerge forin kostis ta pooleldi awatud suust.

— Nad on meid petnud, lausus ta ja tõstis üles mõlemad käed. — See ei ole mitte õige Budha!

Äkitselt tõmbas ta wöö wahelt pika noa.. Wana-meies kattis hirmuga käega filmad, sest ta kartis, et wihane floostriülem tungib talle kallale.

Arwo taganes mõne sammuga ja heitis siis noa fogu jõust lauale. Wahe tera tungis sügawasse lauasse.

— See tähendab, sõnas ta, — et selle noaga lõigatakse jüda rinnust.

Keegi toaswiibijast ei suutnud mõista, mida ta sellega tahtis öelda.

*

Järgmise päewa õhtul pääle teele minekut jõudsid Fitz ja Chang-Mi mäenõlwakule oma kaaslastega, kuhu paisisid üle puude latwade „Larkuse floostri“ lipud. Kõik mehed olid tugewasti wäsinud, sest nad olid teekonna wältel puhunud waid mõned tunnid.

— Meie peame einetama kiiresti, sõnas Chang-Mi wõttes kaljurahnul istet. Praegu juba hakkab ilu pimenema. Paari tunni pärast aga tõuseb täiskuu ja siis on wõimatu midagi ette wõtta.

— Arwate, et leiame kindlasti wärawa, mis asub müüris wastu jõe kallast.

— Seda ma loodan, sõnas Chang-Mi weenwalt.

Mõned neelejad rplalt finki ja leiba. Karastanud end veiniga hõlpsalt nad liikuma mööda mäenõlva alla.

Pea puutusid neile widewikus filma floostri tuled. Nad pidid liikuma nõlmatul väga ettevaatlikult, sest kergesti võisid komistada kividel. Eatenoid aga nad algul ei süüdanud, sest laternatulede wilkumist wõidi märgata floostrist.

Liikudes hääletult kui warjud jõudsid mehed põõsaste wahel põigeldes jõe kaldale. Chang-Mi tegi sofistades korralduse, et mehed sütafsid laternad ja seoksid laternate ümber kiirte tuhustamiseks siidiriide.

Rahwatu walgus langes mustale weele.

— Siin peab leiduma lootfik, wäitis Chang-Mi. — Teie, Fitz liikuge pahemale ja filmitsege hoolikalt kallast.

Wõne minuti pärast märkas Fitz pinguli tõmmatud köit, mis oli seotud paju tüwe külge. Rumardudes üle kalda nägi ta tihedast puhmast warjatud wäikest lootfikut.

Ta teatas sellest Chang-Mile. Kolmekesi, Chang-Mi, Fitz ja Bang, sõudsid üle jõe. Kaks kaaslast jäeti ootama jõe kaldale.

Osse teisel kaldal kerkis kõrge floostrimüür. Müüri kõrgus wõis olla umbes neli meetrit. Gall kiwisein näis nii file ja järsk, et sellest üleronimine tundus wõimatuna.

— Uks peab olema samas lähikorras, sofistatas Chang-Mi.

Nad mõtsid revolvruid kätte ja tõmbasid kuulid rauda. Lütates kõrmale põõsaid walgustasid nad hoolikalt müüri.

Ribuwiisa põõsa warjus Pang märkas müüris ufse piirjooni. Massiivne hall uks sulas pea täielikult ühte müüriaga.

Räewiipega kutsus Pang kaaslased kohale. Fitz mõttis seljakotiist mõtmetimbu ja katsus ust awada. Üks mõtmetest sobis luku awausse ja pea andis järele luku feel.

Enne kui nad awasid ust sõnas Chang-Mi Pangile. — Sa hoi a walmis kaks tulepommi. Suhul kui märkame õuel inimesi, siis heida üks tulepommidest wastu seinale. See pimestab nende filmad ja nad muutuwad teowõimetuks. Wahepääl mõime tungida neile kallale.

— Lähelepanu, sõnistas Fitz. Ta surus õlaga kogu jõust wastu ust. Nagisedes andis raske uks järele.

Soides käes lastewalmis revolvruid astusid mehed läbi ufseawause. Nad leidsid endid madalast ruumist. Walgustades laternatega ruumi, leidsid, et ruumil on neli ust. Ühtki elawat hinge ei olnud näha.

Chang-Mi awas kõige wajakpoolsema ufse. See uks wiis akendeta ruumi, kus seisid tühje kaste. Särmine uks wiis mõlwalusesse kaitu. Räägu lõpul nad leidsid awatud ufse, mis wiis lossi õue.

— Minge üksi edasi, sõnistas Chang-Mi Pangile. — Olge ettemaatlik ja heitke nõõrredel üle

müüri, et meil oleks klooftriõuelt väljapääs, kui meil juletakse see käit. Ma lähen Fitziga tagasi ja finnitän nööri redeli põõsaste külge. Kui kedagi märkad, siis püüa sellest meile otsekohe teatada.

Pang kadus pimedale õuele. Chang-Mi ja Fitz aga pöördusid tagasi. Nad astusid müüri taha ning ootasid, mil Pang heidab üle müüri nööri redeli.

Mõne minuti pärast langes nööri redel sahisedes üle müüri. Fitz köitis ta otsa pajutiive külge.

Chang-Mi ronis redelit mööda müüri servale ja jostistas Pangile.

— Kas märkasid midagi õuel.

— Köit on vaikne.

— Hää, ja peida end kuhugi müüriurka ja oota meie märguannet.

Fitz ja Chang-Mi siirdusid tagasi eesruumi. Nad avasid nüüd ukse mõlvaluse käigu kõrwalt. Siirdusid akendeta ruumi. See ruum osutus suuremaks ja avaramaks samasest ruumist, mis asus vasakul. Seina ääres seisis puupakke, mis olid finnitatud ahelatega seina külge.

Kui nad tähelepanelikult silmitsesid ruumi, kuulis Fitz kauget laulu. Kas laul kostis põrandalt või mujalt, seda ei võimaldunud tal algul kindlaks määrata.

— Kuulete, jostistas Fitz, — keegi naine laulab ingliskeeles. See on kindlasti tema.

— Et laulab mrs Marrison, see on kindel, finnitab Chang-Mi: — Seiad on ruumil väga paksum ja seetõttu võimata öelda, kust laul kostab.

— Kas ta kuuleb meid? Ma wilistades annan talle märku.

— Tee seda aga ettevaatlikult.

Tasa hakkas Fitz wilistama ihlaagerit, mida wiimasel ajal laialt lauldi Ameerikas: „Kallim täna öösel, täna öösel kell pool kaks, siis ma külastan sind, armsam, oota ja mind.“

Kui ta oli lõpetanud, algas ta ihlaagerit uuesti ja wilistas wiimast kolm korda. Tütarlaps oli lõpetanud laulmise. Arwatawasti oli ta kuulnud wilistamist ja muutus seetõttu tähelepanelikuks.

Mehed jurusid kõrwad wastu seina ja kuulafid hinge finni pidades. Uuesti kostis laul nende kõrwu. Sedakorda lauldi: „Täna öösel kell pool kaks? Täna öösel kell pool kaks? Külastad ja mind, mina ootan sind!“

— Piiresti, jostistes Fitz. — Meie peame leidma tee ta juure.

Nad lahkusid ruumist ja püüdsid awada järgmist uft. See aga ei läinud nii libedasti. Fitz pidi proowima enne mitut wõtit ja muukraudu, enne kui suutis awada ukse.

Üle läwe astudes tundis Chang-Mi otsekohe, et see on kõigepühama paiga eesruum. Ta mõistis, et igafilmapilk wõib ilmuda waht. Ruumil oli mitu uft. Nad kuulatasid uste taga. Ühtki häält ei olnud aga kusagilt kuulda.

Kõigepühamašse paika wiis kõrge ja lai uks. Chang teadis, et see uks on wähemalt pool meetrit

paks. Nitz ajus Chang-Mi märguande pääle uft lahti muunkima. Chang-Mi seisis ta kõrwal, hoides pahemas käes laternat ja paremas lastewalmis rewolworit.

19.

Sama päewa õhtupoolikul ärkas Jola pääle pitemat uinakut. Ta nägi, et teener oli wahepääl käinud ruumis ja toonud talle eineks sinki, leiba ja maiustusi. Njeme kõrwale oli asetatud waagen wärste weega.

Jolal puudus iju. Ta otjustas pesta nägu ja käsi. Süpates asemelt andis ta kogemata waagnale tugewa hoobi, mille tõttu wiimane kaldus ümber. Wesi walgus mööda põrandat laiali. Seejuures Jola aga märkas, et wesi hakkas walguma läbi põranda.

Ta kummardus üle weeloigu ja nägi, et wesi nirisest pragudesse, mis piirasid üht nelinurkset kiwi. Lühk aega ta waatles tähelepanelikult wee nirisemist. Siis wõttis ta kinga jalast ja koputas wastu kiwi.

Kiwi kõmises õõnsalt. Polnud kahtlust selles, et põranda all asus mingi ruum. Sellesse ruumi pääsemiseks nähtawasti oli kõrwaldatud kiwi.

Saarates kiwisermast püüdis ta liigutada kiwi. See aga ei andnud järele. Mõne katse järele ta

weendus, et nõnda ei võimaldu kiwi liigutada omalt kohalt.

Ta mõttis kahwli ja tahtis sellega kiwi paigast nihutada. Kahwel murdus ja ta pidi loobuma omast tatselt.

Wäsimuna fugistas ta alla mõne pala. Tärfas mõte, et kas kuskil seinas ei leidu nupp, millele wa jutades kiwi nihkub paigast. Ta waatles tähelepanelikult läbi seinad, kuid midagi sarnast ei puutunud talle filma.

Siis lõi ta enesele wastu rindu ja pomises: „Kui rumal ma olen. Siin higinanas ehituses ei wõi ju leiduda sarnast moodsat seadeldist. Kiwi kõrwaldati nähtawasti kuidagi lihtsamal wiisil.

Ta lastus asemele ning hakkas mõtisklema, kuidas kohalt kiwi kõrwaldada. Waadates üksifilmi põrandale, sattus ideele tõsta kiwi paigast.

Riiresti rebis ta paaril padjal riide ribadeks. Sõlmis need ühte ja keerutas köieks. Köie otsi peos hoides surus ta noa abil köie läbi prao.

Köieotsi keerutades ümber peo püüdis tõsta kiwi. Dotamatult fergesti andis kiwi nüüd järele.

Kiwi kahwli asemel awanes pime käik, millest paistfid paar trepiastet. Ta astus trepist alla ja leidis enese kitsast ruumist. Ruum oli täidetud mitmesuguste raamatute ja paberitega.

Ta kandis paberid oma tuppa ja waatles neid õlilambi walgul. Need olid hiinakeelsed käsikirjad, mida ta ei suutnud lugeda.

Käsikirju forides puutus talle filma wiht inglis-

ja prantsuskeelseid kirju. Ta hakkas neid huviga lugema, põlmitades omal asemel.

Lugedes löid õhetama ta filmad. Ta käed hakkasid kergesti värisevama. Kirjades jutustati suure Hiina riigi asutamist, mille teisriks pidi saama, nii palju kui ta kirjadest taipas, floostriilem Kwo. Selle suure Hiina riigi piirideks polnud ette nähtud mitte üksnes maaalad, kus hiinlased elavad. Uus riik pidi haarama ka Gobi kõrbe ja teisi kaugemaid maaalasi. Kobi kõrbes pidi luiduma nende dokumentide põhjal suuremal määral kulda, platinat, hõbedat ja teisi kallismetalle.

Põnewusega kirju lugedes hakkas ta tasakesi laulma tuntud shlaagerit: „Täna öösel kell pool kaks“. Kogu wangis wiibimise aja polnud ta laulnud. Nüüd, mil paranes meeleolu, pääsesid lahti keelepaelad.

Korraga ta kuulis, kuis keegi hakkas wilistama sama shlaagerit, mida ta laulis. Ta kuulas tähelepanelikult. Wile jätkus. Ta kuulis selgesti iga sõna, mis anti edasi lauldes ja wilistades.

— See on isa, läbistas Nolat mõte. Kuid sa mas kahtles, et on Fitz. Ta hüppas rõõmu pärast mööda ruumi. Sõi siis isununa sinki ja leiba, sest mõistis, et peab end walmistama pika ja raske teekonna vastu.

Nüüd ta kuulis, kuis hakati muukima luku kaljal. Ta pidi pörutama vastu ust, kuid arwas, et mahest sellega ehmatab päästjad kõrwalruumist. Ootustas jääda ootetele.

Fitzil ei õnnestunud uksie avamine. Uksie luff
osutus niivõrt keeruliseks, et seda ei avanud ükski
mõti ega muuk.

Pühkides higi otsalt sosisatas ta Chang-Mile:

— Kas ta viibib kindlasti selles ruumis.

Chang-Mi, kes tndis hästi wanade hiina klooit-
rite ehitusviisi, noogutas jaatavalt päaga.

— Kui ta ei asu mitte otsekohe esimeses ruu-
mis, siis vähemalt ruumis, mis asuvad sellega
ühenduses.

Kuna Fitz kuiwatas hetteks higi nõolt wõttis
Chang-Mi temalt wõtmed ja muugid ning hakkas
omakorda katsetama. Töötades tuli ta mõttele: Reed
ruumid on siin kõik ilma akendeta. Kui ta on man-
gistatud siia ruumi, siis peaks siin põlema õlilamp.
Seda wõimalduks otsekohe näha, kui puurida uksele
auk.

Ta wõttis oma seljakotiist puuri ja asus tööle.
Puur tungis aeglaselt kindlasse puusse. Mõne mi-
nuti pärast ulatus puuri ots läbi ukse.

Tõmmates puuri tagasi märkas Chang-Mi
augu ruumis walguist. Patjadel lebas ruumis noor
daam, kes waatas üksifilmi ukse poole.

Ta puudutas Fitz'i käewarrest ja andis wiina-
sele märku, et ta waataks läbi awause. Nähes leba-
mas patjadel Jolat, pidi Fitz karjatama rõõmüst.

— Kirjutage talle kiri, sosisatas Chang-Mi.

— Ma puurin seniks suurema augu, mille kaudu
meie wõime kirja pista ta ruumi.

Fitz asetaski rewolvri käest põrandale ja kirjutas

märkmise lehesel: „Mrs Marrison, mina wiibin
jün oma hiinlaseit õbraga. Olge üsna rahulik.
Meie tahame üst teid ei murda ja sind päästa. Fitz“.

Ta keeras kirja rulli. Warsti lõpetas Chang-
Mi puurimise ja surus kirja läbi augu Zola ruumi.
Läbi aukude nad nägid, kuis Zola kummardus kirja
tõstmiseks põrandalt. Mitu korda luges ta kirja läbi
ja rõõmupisarad weeresid tal üle näo.

Mehed asusid uuesti nuukima lukku. Kui jäl-
legi ei sobinud ükski wõti ega muuk. Umbes poole-
tunnilise asjatu töö järele Fitz kirjutas uue kirja
ja surus selle Zola ruumi. Ta kirjutas sedakorda:
„Meie ei juuda awada niipea lukku. Kas teil on
teada, kuidas meie wõiksime pääseda teie ruumi.
Olge walmis, et pääle ukse awamiist otsekohe wõik-
sime põgeneda.“

Paari minuti pärast saabus Zolalt wastus:
„Mu ruumil peab olema weel teine wäljapääs, kuid
ma usun, et see on küllalt keeruline. See käik wiib
arwatavasti läbi nende ruumide, kus wiibivad
hiinlased. Ma olen väga õnnelik! Zola.“

Fitz töötas palawikult edasi. Ta jalgade ette
kukkus teine sedel, mille Zola surus läbi awause. Ta
kirjutas: „Ma leidsin ühe salajase ruumi, kus hoi-
takse tähtsaid dokumente, mis on meile väga olu-
lised. Tõhin ma neid kaasa wõtta“.

Fitz ulatas sedeli Chang-Mile. Chang-Mi wi-
listas taha.

— See on enam kui ma lootsin. Neid pabereid

olen ma asjatult mitu aastat otsinud. Sunn on sedaforda täielikult meiega.

Ta liigutas muuki lulus edasi-tagasi. Korraga andis riim ragisedes järele. Nad surusid ukse lahti ja järgmisel hetkel surus Fitz oma armsama kätt. Sola oli algul niivõrt liigutatud, et ta ei suutnud lausuda ühtki sõna.

Wana hiinlane vaatask neid liigutatult. Siis ta astusk nende juurde ja sõnask:

— Meie peame teotsema, sest oluford on sarnane. Teie lahkuge nüüd otsekohe ja sulgege enese järel hoolikalt kõik ukse. Rutsuge kaasa ka Bang ja võtke müürilt maha nõõrredel.

— Teie tahate jääda siia? küsis Fitz uskumatult.

— Ma otsisin seda dokumentide peidukohta, nagu tähendasin, juba aastaid ja nüüd tahan sellega põhjalikult tutvuda. Ma olen seda otsustanud ja siin ei aita teie kõnelused.

— See on võimatu, seletask Fitz, — teie elu on kõigesuuremas hädas. Meie ei suuda jätta teid siia maha.

Wana hiinlane naerataask.

— Minu pärast ärge nii väga kartke. Ma suudan ennast aidata igas olukorras ja päälegi ma saadan telegrammi Bangiga. Ta peab selle otsekohe toimetama lähemasse postkontoris.

Ukse najale toetudes ribistas Chang-Mi mõned hiinakeelsed laused paberile ja ulataask selle Fitzile.

Sola kiiresti jutustask Chang-Mile dokumentide

peidukohast ja sellest, kuidas ta oli viimased awas-
tanud. Siis surusid nad wana hiinlase kätt ja
lahkusid.

Nad jõudsid takistamatult käitudest läbi. Fitz
sulges hoolikalt kõik uksed, nagu Chang-Mi seda
oli soowinud.

Kui Fitz oli Zola juhtinud lootsikusse jooksis
ta kohale, kus Bang oli heitnud nööriredeli üle
müüri. Ronides müüri serwale fosistas ta
Bangile:

— Tule kiiresti. Nõik on korras.

Bang ronis üle müüri ja päästis redeli pöö-
saste küljest lahti. Goides redelit käes küsis ta
imestades lootsiku juure jõudes:

— Kus on härra?

— Chang-Mi soowib jääda floostrisse, seletas
talle Fitz. Tema tahab siin midagi uurida ja siis
järgneda meile. Teile ta andis ühe telegrammi,
mille peate otsekohe toimetama lähemasse post-
kontori.

Wana hiinlane märkas alles nüüd Zolat istu-
mas lootsikus.

— Nõik hääd waimud on teie poolt preili. Kui
Budha ei taha, siis ei suuda keegi kõrwetada teil
ihtti juufsetarwa.

— Kas läheme tulnud teed tagasi? päris Fitz.

— Kui tahame anda telegrammi võimalikult
kiiresti posti, siis peame minema loomulikult teist
teed. Wähemalt mina pean kasutama seda teed.

Fitz waatas küsimalt Zolale otsa.

— Ka meie tuleme teiega kaaja, otjustas Zola. Nad sõudsid teisele kaldale. Sää! jeletas Fitz ootajatele, et nad võivad pöörduda laagrisse tagasi ja teatada sakslastele, et mrs. Marrison on päästetud.

Ujudes uuesti lootjikusse istus Zola tüüri juure, kuna Fitz ja Bang kahekesi hakkasid sõudma. Fitz sõudis pingutades, sest ta tahtis kloostrit piirkonnast saada võimalikult pea kaugemale.

— Ettemaatlikumalt, manitses teda Bang, — siin kärestikus leidub meealuseid kiwisid ja see pärast peame sõudma tähelepanelikumalt.

Täiskuu oli tõusnud ligi kesktaevast ja valgustas ööd. Klooster jäi neile varsti filmapiiri taha. Maastik muutus tasasemaks ja jõewool rahulikumaks.

— Kuu meie jõuame jõge pidi? küsis Zola.

— Mitte enam väga kuu, jeletas Bang,

— pea meie jõuame metsa servale. Sää! lähikorras algab tee, mis viib lähemasse postkontorisse.

*

Sagenauer jõi oma telgi ees teed Sternbergi, Weltini, Sedda, Brucki ja mõne filmioperaatori jeltsis. Sagenauer näis väsinuna. Viimased päevad olid avaldanud talle rufumat mõju. Ta filmade alla olid tekinud tumedad varjud ja juukse toon oli muutunud veelgi hallimaks.

Bruck heitis käed ümber põlvede ja sõnas:

— Kas teie dr. Sagenauer, ei taha fiiski meie

praegu öelda, mida meie peame tegema? Meie wiibime juba kolm kuud jessel neetud maal ja Budha siniseist fujuft pole meie iffagi weel leidnud ühtki jälge. Teie juba ise ka kahtlete, kas meie jeda fuju üldje leiame. Meil maksab aga iga tund, mis meie fiin wiibime, ränka raha. Kogu oma reisi keftwust meie armestajime neljale kuule. Kui meie tahame lubatud ajaks Berliini tagasi jõuda, siis peame küll juba homme fiit lahkuma.

— Teil on õigus mulle etteheiteid teha, jõnas Sagenauer waikfelt.

— Meie ei tee teile etteheiteid, wäitis Sternberg. — Meie oleme kõik teile wäga tänulikud, et wõtsite meid kaasa oma kaewamistöid jälgima. Meil aga on wõimatu fiia weel kauemaks ajaks paigale jääda. Meie peame Hiinast lahkuma kõige lähemal ajal, jefst fiinwiibimisega teeme filmiühingule waid asjata juuri kulufid. Enne lahkumist aga meie peame lawastama weel hiinlaste omapäraft elu. Minu seisufoht on, et meie lahkuksime fiit kas wõi homme. Päälegi on meie toidutagawara lõpuforral ja sellest ei jätku enam nädalapäewadekski.

Sagenauer laiutas käsi.

— Ma ei juuda jeda öelda, milles wiga seifab. Ma olen kümme aastat neid dokumente uurinud ja minu arwates meie peakfime wiibima õigel kohal. Mina lihtsalt ei oska selle kohta midagi öelda.

— Olete jiiiski weel kindel, et leiate fuju? küfis Bruch terawalt.

— Kui kogu lugu finitseb Budhast ei ole muinasjutt, siis loomulikult peaksime kaju leidma. On aga see tõesti muinasjutt, siis ei leia kaju teegi.

— Ütstõik, otsustas Sternberg, — on see asi nii wõi teifiti. Meie peame tulema mingisugusele kindlale otsusele.

— Mu härrad, sõnas Sagenauer, — minu jõud on otsas. Ma lihtsalt ei suuda enam. Ma palun otsustage teie see küsimus ja andke otsuse mulle homme hommikul teada. Kui teie otsustate kaju reisida, siis katkestame kohe homme kaewamistööd. Ka ma luban teile, et ma juhin teid Hiina omapärasemasse maakotta, kuhu senini ei ole saanud weel ühegi eurooplase jalg pääle minu.

Ta tõusis ja astus oma telki. Ka Bruck ja Sternberg lahkusid. Nad soowisid jalutades wahe-tada mõtteid oluforra üle. Neile järgnesid filmioperaatorid. Istuma jäi waid Sedda dr. Weltiniga.

Sedda küsis teed rüüibates:

— Mäletate doktor, ma kunagi lubasin teile, et ma midagi ette ei wõta ilma sellest teile kõnelemata?

Weltin mõistis, et tütarlapsel on midagi paatfemas südamel.

— Palun, kõnelege mis teil on südamel.

— Ma ei saa enesega olla rahul, seletas Sedda õhetawail filmil. — Mind waewab juba kauemat aega teadmine, et ma ei täida korralikult oma kohuseid. Mina lubasin oma lehele kirjutada oma

huvitavaid tähelepanekuid. Seda ma aga ei ole senini suutnud. Wiimastel nädalatel ma ei ole õieti midagi kirjutanud. Nii kaotan ma oma seisukoha lehe juures.

— Ma mõistan seda, pomises Weltin, — kuid Hagenauer ja meie kõik oleme püüdnud teha mis võimalik. Meie oleme teile tänulikud, et teil on jätkunud senini kannatust. Wiimane käik Hagenaueril seisab ees. Aga ma kardan, et Hagenauer kaotab ka selle käigu.

Ta waatas tiitarlapsese terawalt filma.

— Ühes Hagenaueriga aga kaotan ka mina. Kuid meie seisukorda mõiks keegi päästa.

Sedda punastas.

— Mida teie mõtlete? Mida kaotate teie?

— Kui Hagenaueril võimalduks leida Budha kuju, siis ülistatakse teda taewani. Ei leia tema aga kaju mitte, siis tehakse temast hoopseja ja keltija. Tema kui teadusemees on oma seisukoha kaotanud. Kuna aga ma olen wiimastel aastatel Hagenaueri lahutamatuks kaastööliseks, siis asetatakse ka mind ühte seisukorda Hagenaueriga. Ka mulle antakse hundipass.

Sedda raputas pääd.

— Teie näete wiirastusi sääl, kus neid ei ole. Ütleme, et Hagenauer ei leia kaju ja pöördume Euroopasse tagasi ilma kajuuta. Hagenaueri ja teid mõetakse sääl wastu pilkuga. Kuid küsime, mis on sellega katki? Ma pean ütleva, et mitte wähe-matki. Miljonid inimesed kannatawad pettumust,

fuid algavad tööd ikka jälle uue hoo ja energiaga.
Weltin naeratas.

— Ma mõistan, teie tahate mind julgustada.
Kuid mul ei ole mitte üksnes kaalul töö, raha ja
seisukoht, vaid midagi hoopis tähtsamat.

— Midagi tähtsamat?

— Ja, üks naine, feda ma armastan.

Kerge puna libises üle Zola näo.

— Seepärast teie siis olete hoopis meeleheitel,
füüsis Hedda.

Noormees märkas ta hääles fergel värinat ja
püüdis ta käe.

— See on nii, seletas Weltin, — fuid waewalt
teie saate fiin minuft aru. Kui ma pöördun kodu-
maale tagasi kui inimene, kes on kaotanud oma
seisukoha, kel pole majanduslikke wäljawaateid,
siis ei wõi ma pöörduda ka jelle naife poole feda
ma armastan. Ma ei wõi siis talle öelda: „Ma
armastan sind, jaage mu naiseks.“

Hedda lõi käsi kokku. Ta naeris jüdameft.

— Ja sama asja pärast teie siis muretsete?

— Ma ütlesin teile juba warem, et teie mind
ei mõista.

— Ma mõistan teid wäga hästi, protestis
Hedda. — Teie peatefite õieti häbenema farnast
juttu ajada nagu nüüd seletate. Nii halvasti ei
tohi teie naisteft mõelda. Kui leidub tõesti naine,
kes peab neid põhjusti niiwõrt kaaluwaks, et kaht-
leb, kas abielluda wõi mitte ...

— Mis siis?

— See naine ei wääri mehe armastust. Sarnane naine on akutu.

Hedda tõusis ja jalutas mõne sammuga edasi ja tagasi. Weltin watas omale soodawett klaasi.

— Kas teie arvate siis, et suur ja ennaastohwerdaw armastus ilmaft on kadunud? küsis Hedda noormehe ette seisma jäädes. — Usun, et see oli armas tuse joovastus, mis fundis Titzi oma elu kaalule pannes mrs. Warrimani päästma. Nii elab suur armastus weel tänapäewal ja elab alati.

— Mul on hää meel, wäitis Weltin katkudes anda jutule pööret, — et Harrings enne laagrifft lahkus, kui poisid tagasi jõudsid mrs. Warrimani põgenemisteatega.

— Kuhu mr. Harrings pidi oma hiinlastega fiirduma?

— Ma usun ta läks otsemat teed Si-ngani. Säält ta püüab pääseda kodumaale niipea kui wõimalik.

— Kas ta julgeb pöörduda enam tagasi Ameerikasfe?

— Sarnane kelin oskab juba päästa oma nahka igal pool.

Weltin ulatas Heddale sigareti. Tütarlaps wõttis uuesti istet ta kõrwal.

— Kuigi ma ei ole enesega rahul, siiski on mul tahju fiit lahkuda. Palju ilusaid mälestusi köidab mind selle kohaga.

Ta pea majus fergelt noormehe õlale. Weltin jurus fäe ümber ta piha.

— Ma ei lahfukski siit, fosistas Weltin.

— Ja fa mina mitte.

20.

Rwo istus kitšas ruumis ümmarguse laua ääres. Ta wastu wõtšid istet Bao-hi-šhen, ülem-õpetaja Ta-hio-šhi ja agent Wang-Chan. Nad olid mitu tundi arutanud küsimust, kes olid matnud wale Budha kaju siia. Rwo oli wähe joobnud. Ta armastas alati juua wiina, kui oli äritatud ja wihane.

— Ükskõik, otustas Rwo, — kas matsid selle kaju siia walged kelmid wõi jälle nende abimehed Chang-Miga eesotsas, see pole lõppude lõpuks tähtis. Ma usun siiski, et kaju maeti Chang-Mi korraldusel. Walgetel waewalt oli taipu seda lasta korraldada. Kuju nad matsid siia selleks, et juhida meie tähelepanu sakslaste tegewuselt. Olime lihtsalt juhitud, et lasime endid jisse wedada. Wäga wõimalik, et sakslased wahepääl on teinud juba puhhta töö.

— See ei tähenda midagi, lohutas kindral.
— Meie wõime neid otsekohe wangistada ja paljaks rööwida.

— Sellest wõib aga areneda rahmuswaheline skandaal, kahtles Wang-Chan,

— Midagi ei tule, otsustas Awo. — Et asi välismaal laineid ei löö, selle eest hoolitsen juba mina.

Mehed vaataskid küsimalt Awo otja.

— Ameerika ja Inglise valitsusega olen ma sõlminud salajase lepingu ja see tagab, et meil nende maade poolt ei tarvitse karta kõige vähematti hädaohtu. Wenelastele meie võime lubada õliallikate kasutamist ja ka nemad on rahuldatud. Ka Saksa valitsuse huve juudame meie kindlasti rahuldada.

— Kas pean otjekohe võtma sakslased wangi? päris kindral.

— Meie võib olla tuleme ka teisiti toime. Tahtsin kuulda teie arvamist selles asjas. Ma tahan teada, kuidas juhtuvad meile kõige laiemad rahvahulgad?

— Siina rahvas pooldab ja jumaldab seda, kes lubab talle leiba, raha ja tööd, seletas ülemõpetaja.

— Ja meie oleme seda neile lubanud. Muidugi ei puudu Chang-Mil poolehidjaid üle kogu maa. Meil on viimane aeg mõelda sellele, kuidas teha taktistusse selle mehe tegewusele.

Chang-Mi on tark mees, wäitis kindral ja puhus õhku paksu suitsupilwe. — Ma leian, et meie peame selle mehega enam arwestama, kui me seda senini oleme teinud.

— Kui rebasel võtta otjast päa, seletas Awo, — siis ta palja sabaga ei tee midagi.

Kõiki huvitas küsimus, mida Awo kawatseb ette võtta, kuid keegi ei julgenud temalt seda küsida.

Mõne hetke joris Awo maifides laual asuwaid pabereid.

— Mrs. Marrimani meie ei wabasta niipea, seletas ta filmi pilgutades oma kaaslastele otja waadates.

Wang-Chan tõstis just kui wandeks üles oma mõlemad käed.

— Ma andsin jellele walgele mehele, kes toimetas tüdrukku mu telki, lubaduse, et tüdrukuga ei juhtu midagi halba. Mrs. Marrimani meie ei tohi kõwerdada ühtki juukselama, sest ma pean pidama oma wannet.

— Meie laseme tütarlapse siis kohe wabaks, kui Chang-Mi annab meile lubaduse, et ta loobub sinise Budha kaju otsimisest. Samuti peab ta lubama, et ta kunagi ei teotse enam meie wastu.

— Seda ta ei tee kunagi, finnitakse Wang-Chan püsti tõustes. — Meie mõime wangistada, kas wõi sada walget naist, kuid jellepärast weel ei täida Chang-Mi ja ta walged sõbrad meie tingimusi.

— Kas meie ei saaks kasutada siin oma walgeid sõpru Pekingis ja Schanghai, osatas ülemõpetaja.

Awo tegi nagu poleks ta kuulnudki ülemõpetaja sõnu. Tõstes üles oma parema käe sõnas:

— Meie peame wangistama Chang-Mi.

Kindral kehitas õlgu.

— Silma põhjuseta tema wangistamine sünnitaks rahwa hulgas asjatult ärewat meeleolu. Mina soowitan seda teha waid siis, kui meie oleme jelleks leidnud küllalt kaaluma põhjuse.

— Kas ei anna ta wangistamiseks põhjust asjaolu, et Chang-Mi töötab koos walgetega Budha jünise kaju otsimisel. Sellega on ta haawanud hiinlaste usulist tunnet, wäitis hoogjalt Wang-Chan.

Awo noogutas pääga.

— See on üks tee. Mul on tema wangistamiseks aga weel parem põhjendus. Meie wangistame Chang-Mi ja ütleme, et tema on rööwinud mrs. Marrimani. Walitus karistab teda wähemalt aastase wangistusega, kui teda mitte otsekohe ei pooda üles.

Süüdates oma piibu jätkas Awo:

— Meie peame mrs. Marrimani kloostriist toimetama Chang-Mi majja ja juhtima siis walituse ametnikud sinna. Mis edasi juhtub, see on juba walitusswõimude asi.

Kõik leidsid Awo plaani olemat väga terawmeelse.

— Teie, Wang-Chan, lähete weel täna kloostriisse, pöördus Awo agendi poole. — Teie toimetate mrs. Marriman otsekohe süia. Siduge tal filmad jällegi finni, nii et ta ei tea, kus wiibib. Wahepääl aga kindral Bao-hi-schen wõi keegi tema ohwitseridest lähed sakslaste laagriisse ja wangistab Chang-Mi.

Ta asetab piibu oma põlwele. See oli märkiks, et nõupidamine on lõppenud. Waikides tõusid mehed ja lahkusid kumardudes ruumist.

Ukse ees peatas Wang-Chan kindrali.

— Mis teie arwate, kas Awo hindab wääriliselt

mu teeneid, kui ta kord on suure Hiina riigi keiser?
Kindral naeris.

— Mu poisj. Kwo on tark mees ja teab alati, mis ta teeb. Kui sul õnne on, siis rippud ja esimesel võimalusel mõllas.

— See on häbematu nali.

— Ma mõtlen seda täiesti tõsiselt. Seejuures ärge arvake, et Kwo on tänamatu ja ei hinda teie teeneid. Kuid ta lasseb teid üles puua, siis lasseb ta teid ka würstlikult maha matta.

Wang-Chan muutus näost furnufahwatuks. Ta oli selge, et kindral kõneles tõtt. Võimas vihapuhang täitis noore hiinlase rinda.

*

Pääle mrs. Marrimani ja Fitz'i lahkumist maatas Chang-Mi uurivalt ruumis ringi. Ta mõistis, et jia kõige pühamašje paika ei julge tulla ükski munk. Seepärast ta lootis šegamatult töötada mõningaid päevi, kuna niipea polnud karta Kwo tagasipöördumist kloostrišje.

Asetades revolwri dokumentide hoiuruumi trepile ja laterna selle kõrvale, hakkas ta lehitsema dokumente. Neid oli jiiin määratu hulk. Kogu selle materjaliga tutvumiseks arwas ta kulumat wähemalt nädalapäewad.

Digi 24 tundi töötas ta järjestikku. Ta kuulis kuis pime ja kurtum teener awas ukse ja aetas lauale toidu ning wärške wee kruufiga. Täpselt 12 tunni pärast ta ilmus uuesti toiduga ja kadus kui waim kuulmatul šammul

Ta magas mõned tunnid ja algas jälle pingutama tööga. Kolmandal päeval olid tal dokumendid läbi vaadatud. Tähtsamad neist asetaski ta kõrwale, kuna teised pani tagasi omaile kõhale.

Õstudes väsinuna trepi astmel tänas ta saatust, et see oli juhtunud ta siia. Tal oli nüüd selge ja ülemaatlik pilt Kmo organisatsioonist. Alles nüüd ta meenus, et selle organisatsiooni niidid wiisid kaugele üle Hiina piiride. Siia jooksid kokku miljonid niidid kull Hiinamaalt ja mujalt. Kmo oli oma wõimuharamise plaani töötanud wälja hoopis põhjalikumalt ja suurejoonelisemalt, kui ta seda warem oli uskunud. Wiimane aeg oli seda kuritahtliku plaani paljastada, mis oleks wiinud Hiina rahwa wastu asjatule werewalamisele ja kodusõjale.

Hoolikalt kõitis pakki ta need dokumendid, mis oli asetanud kõrwale. Sõis isununa toitu, mida ta wiimastel päewadel polnud üldse puutunud. Asetas siis kivi tagasi wõlwaluse ruumi awausele ja jäi ootama keskööd.

Minutit wenisid nüüd aeglaselt. Rigi tund aega enne keskööd ta kõitis pakki dokumentidega oma rinnale. Asetas rewolvri wöö wahale ja katsus awada ust.

Wõti sobis luku awausse, kuid luku keel ei andnud järele. Raks tundi pingutas ta asjatult. Siis pidi ta loobuma ukse awamise katsest, kuna kostis tasane kongilööf.

Ta tõmbas wõtme lukust. Warem puuritud au-

guft ta waatas eesruumi. Sää! ta nägi seismas Wang-Chani, kes hoidis käes õlilampi.

Wang-Chan jurus wõtme awaussje. Häaletult andis lufu feel järele ja mees jurus lahti ufje.

— Mrs. Marrison, ärge kartke mind, jofistas Wang-Chan. — Ma tulin teile järele ja tahan teid wiia teie isa juurde.

Chang-Mi jurus end ufje kõrwale nurka. Ufje rasked eesriided warjasid teda tuppaastuja eest.

Maeratades lähenes Wang-Chan ajemele. Ta arwas, et mrs. Marrison magab. Kõrwaldades waiba tõstis ta üllatanuna käed, kuna aje oli tühi.

Samal hetkel kuulis ta ufje juunas kobinat. Pöörates end wälkkiirelt ümber nägi ta jäl! seismas Chang-Mi lastewalmis rewolwer käes.

— Kui teie teete häält, jofistas Chang-Mi, — siis kustutan otjekohe teie elufüünla.

Wang-Chan tahtis haarata wõõ wahelt noa.

— Jätke nuga rahule, wõi ma lasen.

Agent kuulas sõna. Ta tahtis end näidata wõimalikult külmanwerelijena ja sõnas:

— Teie olete siin! Kus on mrs. Marrison?

— Mrs. Marrison on juba ammu siit ära. Ma ufjun, ta on juba teel oma kodumaale.

Wang-Chan tegi uuesti katsjet haarata noa järele.

— Ulatage nuga siia, käskis Chang-Mi.

Tõrkumata täitis noor hiinlane käsu.

— On teil weel sõjariistu?

— Mul on rewolwer.

— Andke ka jee mulle.

Wang-Chan mõttis taskust revolwri ja ulatas selle edasi. Ta mõistis, et vähemgi katse tarwitada relwa oleks maksnud ta elu.

— Nüüd istuge sinna nurka ja olge wagusi, käs-
kis Chang-Mi. — Teie dokumentide hoiukoht on
awastatud. Walitsuswõimud on teadlikud teie tege-
wusest. On ainult minutite küsimus, millal walitsuse
wäeosa jõuab siia kohale. Üks neist, kel tuleb anda
wastust olete ka teie.

Wang-Chani põlwed hakkasid hirmu pärast wä-
rijema. Ta tõstis oma käed paluwalt Chang-Mi
poole.

— Armuline härra, mina ei ole milleski süüdi.
Ma tunnistan teile kõik awameelselt, mida ma tean.
Ma tulin selleks siia, et mrs. Marrimani wabas-
tada.

— Teie waletate.

— Ei, ei, kiuus Wang-Chan, — ma kõnelen
tõtt oma esiwanemate nimel.

— Kus wiibib Awo oma kaaslastega.

Ta on Sa-gu küla juures, kus awastati wale
Budha kuju. Temal on kuratlikud plaanid. Ma
jutustan teile neigi kõigist, kui teie mind wabaks
lasete.

Chang-Mi heiti stalle hoiatawa pilgu.

— Kui teie waletate, siis hoidke oma nahk. Iga
sõna, mis ei wasta tõele, maksab teie elu. Ja nüüd
tunnistage mulle, kes koos teiega tulid flooistrisse?

Mina tulin siia kolme sõduriga. Meie sõudjime

wäikesel parmel kloostri müüri alla, kus sõdurid mind ootasid.

— Tunnistage, mis oli teie sõidu eesmärk.

— Kwo saatis mu jaks siia, et ma toimetaksin ta juurde mrs. Marrimani. Aga ma wannun, et ma seda mitte ei oleks teinud. Ma oleksin wiinud mrs. Marrimani ta isa juurde.

— Sällegi waletate, karjus Chang-Mi. Ta filmad loitsid ja wihašt löid õhetama tal paled.

Agent lastis põlwili.

— Ma wannun, et kõnelen tõtt. Ma oleksin wiinud mrs. Marrimani ta isa juurde, sest ma ei taha enam kuulda Kwošt ega ta kurjadešt kawatus-test.

— Mispärašt käskis Kwo mrs. Marrimani tuua oma juurde?

— Kui teie mind lasete wabaks, siis ma kõnelen teile kõigist. Ma tean pääle jelle weel mõndagi, mis teile tuleks juureks kasuks.

— Sāda teile, kui waletate, sõnas Chang-Mi süngelt. — Kui teie aga kõnelete tõtt, siis ma lasen teid wabaks. Minu sõna jelle pääle. Chang-Mi peab alati oma sõna. Aga teie peate kõnelema mulle kõigest, millest teate.

Rogeledes hakkas Wang-Chan jutustama sellest, mis ta teadis Kwo kawatus-test. Ta kirjeldas wiimast nõupidamist Kwo pool ja rõhutas, et nii Chang-Mid kui ka sakslasi ähwardab wangistamine. Salkfond sõdureid kindral Pao-hi-scheni juhatusel

pidid ajuma teele kõige lähemal ajal sakslaste aju-
fohta.

Chang-Mi mõtles hetke kõige jelle üle järele,
mida ta agendilt kuulis. Ta mõistis, et peab pää-
jema enne hiinlasi sakslaste laagrisse.

— Wang-Chan, pöördus ta agendi poole. —
Ma usun, et teie kõnelejite tött. Teie peate tulema
minuga kaasa sakslaste laagrisse. Ma tajun teile
teie maewa kuninglikult. Minult jaadud rahaga
wõite põgeneda sinna kuhu soowite. Kui teie teete
katset põgeneda, siis ma jutustan Kwole, et teie and-
jite teada mulle ta saladused. Sa see maksab teie
pää. Kuidas praeguses oluforras talitada, see peaks
teil olema jellega selge.

— Ma tulen teiega, finnitäs agent. — Ma ju
ütlesin, et ma oleksin wiinud mrs. Marrimani ta isa
juurde. Mul oli kindel kawatus mitte kunagi enam
pöörduda Kwo juurde tagasi.

— Meie peame ruttama, jeletas Chang-Mi. —
Kas pääjeme floostriist nii, et mungad meid ei
märka?

— Praegu seisawad mõned mungad eesruumis.

— Saatke nad minema. Aga ma hoiatan teid.
Kui piüiate anda neile märku, siis kihutan kuuli
teile otsekohe pähe.

Wang-Chan awas ukse. Gesruum oli pime. Sel-
lest hoolimata märkas Chang-Mi seismas jääl nelja
munta.

— Minge oma ruumi käsks agent.

Mungad lahkusid kummardudes. Chang-Mi las-

fis agenti astuda oma ees müürimärava juurde. Sää! ta fosistat agendile förma fisje:

— Delge oma födureile, et teie olete haigestunud ja ei föida seepärast nendega kaasa. Nad aga lahfugu jalamaid.

Föekaldal farjus Wang-Chan parwel ootawaile meestele.

— Söitke otsekohe tagasi Sa-gusse. Teatage Kwole, et ma olen haigestunud ja tulen seepärast hiljem.

Soldatid farjusid kooris:

— Kuuleme, härra!

Pimedusest kostsid tugewad mölalöögid. Kuuldus wandumist ja naeru. Neglaselt kaugenes nende kisa.

Chang-Mi juhtis agendi lootfiku juurde. Föel ta seletas möne fönaga, et otsekohe algawad matka fakslaste laagrisje. Wastaskaldal jüütasid nad laternad, sest pimedikus oli wöimata liifuda ilma tuleteta kaljurahnude ja pööjaste wahel.

Teekond edenes wijalt, sest tuli tõusta üles mäkke. Sommituks olid nad floostriit föigest jõupingutustest hoolimata waid 10 kilomeetrit eemal. Nad farastasid endid fingi ja weniga. Wang-Chan oleks weidi maganud, kuid Chang-Mi ei lubanud.

Föunaks olid nad mölemad täiesti wäsinud. Wääle fööki nad magasid ühes orus puude warjus paar tundi. Siis jattasid nad teekonda wärste jõuga kuni päikese loojenemiseni.

Partes hilineda otjustas Chang-Mi ka öösel jät-

fata teelonda. Leternatulede valgusel liikusid nad tühjas ja elutus maastikus kui taks waimu.

Teisel lo... hakkas raugema Chang-Mi jõud, Sellest lootimata ta ei tahtnud puhata enam, kui kulus aega eineks. Wang-Chaniist foetuna ta jätkas teed.

Sakslaste laager hakkas paistma õhtu eel. Laagris märgati nende lähinemist. Beltin ja Zola rutatasid neile vastu ja abistasid surmani wäsinud mehi.

Hagenaueri telgis jutustas Chang-Mi mõne sõnaga, et Bao-hi-shen on lähinemas laagrile.

Kui ta oli tühjendanud weiniklaasi, sõnas?

— Andke otsekohe korraldus häireks. Meie peame otsekohe siit lahkuma. Otsekohe tulewad telgid kofku pakkida ja ajuda teele.

Sakslased waatasid otša talle kaheldes.

— Aga weel enne üks küsimus, seletas Chang-Mi. — Kas olete leidnud waheajal Budha finist fuju?

Hagenauer laotas käsi.

— Ma usun, et seda fuju ei leia keegi. Tutt finist Budhast on kergesti ilus muinasjutt.

— Seda parem, otjustas Chang-Mi. — Siis teie ei tunne enam erilist kahju siit lahkumiseks.

Ta wiinased sõnad surid huulil. Silmad wajasid tal kinni ja käed langesid jõuetult kõrwale.

Beltin toetas teda, Zola walas klaasi täis weini ja tõstis selle wäsinu huulile. Mõne hetke pärast Chang-Mi amas uuesti filmad ja küsis:

— Teil siis ei ole väga kahju siit otsukohe lah-
kuda? Ja nii ka on, siis pole sinna midagi parata.
Saatke mulle otsukohe siia paar kõige ustavamat
meest. Ma tahan neid kiirkäskjaladena saata Si-
ngani. Ma kutsun abi ja teiseks peavad nad sinna
toimetama tähtsad dokumendid, mis võtsin kaasa
Kloostrist.

Ta võttis oma rinnale peidetud paki ja aetas
selle lauale. Kirjutas kiiresti paberile paar rida ja
surus paberi ümbrikusse.

Raks hiinlast astusid telki. Need olid mehed,
keda Chang-Mi täielikult usaldas. Mõne sõnaga
teatas ta meestele nende ülesande.

Sagenauer tegi korralduse häireks. Terawalt
kõlajid õhtuses vaikuses häirekella löögid. Paljud
olid heitnud juba magama ja tõusid nüüd hirmu-
nuna woodist.

Laagri keskel asuval platsil selgitas rahwale
oluforda Weltin. Ta ütles, et hiljemalt poole
tunni kestel tuleb asuda teele. Seks ajaks peab lõ-
pule jõutama nii varustuse, kui ka telkide pakki-
sega.

Migas palawlik ettevalmistamine reisiks. Fil-
mirahwas, kes olid tüdinenud juba laagris wiibi-
misest, tundis ärasõidust nähtawat hädameelt ja
pakkisid oma asju suure kisa ja naeru saatel.

Weltin jäi juhtima ettevalmistusi ärasõiduks,
kuna Chang-Mi Sagenaueri ja Zola saatel jalutas
laagri piirile, kus jälgisid kustumata eha walgel
rahwa palawlikku asteldust,

— Millist teed pidi meie algame reisi? uuris Hagenauer.

— Algul meie siirdume lõunasse. Siis aga pöörame otse itta. Digi Si-ngani meie lahkume suurelt teelt, mis viib linna. Meie hoiame suuna enam lõunasse ja jõuame minu kodukohta Tzu-li-te piirkonda. Sääb oleme meie väljaspool otsekohesest hädahoitu.

— Kas aga kindral Bao-hi-sghen oma röövlitega ei jõua meile ette?

Chang-Mi vaatas kaugusesse.

— Kindral suundub oma sõjaväega siia kindlasti ameeriklaste endise laagriplatsi kaudu. Ta teekonna pikkus on vähemalt 1000 miili. Teed raskendavad tunduvalt tal mäeahelikud.

— Millal nad jõuavad siia kohale?

— Minu arvates homme õhtul.

— Siis oleme neist kuni 24 tundi ette jõudnud.

— Sellest on siiski üksi vähe. Peame meeles pidama, et meie liigume täie varustusega. Nemad aga kihutavad siia ratsa.

Hagenaueri otsale ilmusid kortsud.

— Mitu päeva meie viibime teel? Enne seitset päeva meie ei jõua kohale.

— Ma loodan, et oleme kohal viie ja poole päevaga. Kuid see on siiski küllalt pikk aeg. Ma kardan tõsiselt, et nende ratsasalgad jõuavad meile järele. Nemad hõõivad siit jõuda Si-ngani kuni kolme päevaga. Kuid nende eelwägedega peaksite tulema toime. Maha nad meid ei julge tappa, sest

Kwo on andnud neile kindla käsu wõtta meid kõiki elawalt wangi. Seda fergem on meil nendega wõidelda.

Märgates Hagenaueri rusutud meeolelu puudutas Chang-Mi teda õlast.

— Seepärast ei maksa kaotada weel julgust. Ma loodan, et walituswäed tulewad meile wastu. Sel juhul oleme wäljaspool igasugust hädaohtu.

— On teil mõju Si-ngani walitjusele?

— Raks aastat tagasi ma päästsin Si-ngani kubernerit elu. Sellepärast ta kindlasti ei jäta meid mitte maha.

Pakkimistega jõuti lõpule. Telgid olid kõik maha wõetud ja asetatud käredele, mille ette kulid rakendasid härgi. Chang-Mi, Hagenauerile ja Solale toodi nende ratsahobused kohale. Chang-Mi asus Hagenaueriga karawani etteotsa ja kulide kisa ning piitsaplaksutamise saatel algas teekond.

Neli päewa arenes reis ilma wahetuhtumisteta. Hagenauer lastis teha waid lühemaid puhkusi, et inimesed ja härjad wõisid koguda uut jõudu. Kõigile karawanist osawõtjatele oli selgeks tehtud neid ähwardam hädaoht ja seepärast iga mees piüdis pingutada, et jõuda aga kiiremini edasi.

Neljandama päewa hommikul hakkas pihutama wihma. Pea algas wõimas äike. Mustast teawast jähwisid walgud üksteise järele. Wihma kui walati taewast maha. Härjad ei liikunud enam paigast. Nad wärisesid hirmust. Kiiresti püstitati üksikud telgid, mille alla kogunesid inimesed wihmawarju.

Edasi liikuda võimaldus alles lõuna paiku, mil jäi järele sadu. Kogu samine maapind lainetas weest. Wanfrid wajasid kuni runnuni wihmast pehmeks leotatud maapinda. Särjad sikutasid kogu jõust, kuna kulid armutult neid piitsutasid. Siiski võimaldus pääseda edasi väga aeglaselt.

Waewalt olid reisijad maganud paar tundi, mil Waewalt olid reisijad maganud paar tundi, kui waht ilmus Sagenaueri telki ja teatas, et ta on kuulnud taktis lähinewate sammude müdinat, kui surunud kõrwa wastu maad.

Chang-Mi ruttas oma telgi ette. Ta surus kõrwa wastu maad. Kuulis taktis sammude müdinat.

— Lähinewad, sõnas ta wahile. — Kaske on määrata kindlaks nende wäeosa suurusst sammude müdina järele, kuid nende salk kindlasti väga suur ei ole. Waewalt tõuseb nende wäeosa üle 200 mehe.

Waht puhus häirepösunat. Unistena ilmusid mehed telkide alt.

— Kiiresti teele asuda, kõlas Chang-Mi hääl õises pimeduses.

Sagenauer, Weltin ja Zola ruttasid Chang-Mi juure. Ta teatas neile, et rööwlijõuk asub umbes viietunnilise teekonna kaugusel.

Süüdati tõrmitud. Kiiresti pakiti telgid kokku ja asetati käredele. Särjad rakendati kärede ette ja weerand tund pääle signaali hakkas karawan juba liikuma.

Teekond edenes aga sama wiisalt kui eelmiselgi

päeval. Loomad wajasid pehmesse ja sikkesse ja-
wisje. Kulide piitsad langevad heledalt plakkudes
härgade turjale. Sellest kõigest oli aga wähe abi.
Loomad suutsid kogu jõudu pingutades liikuda waid
kolm kilomeetrit tunnis. Kulid kui ka statistid tõuka-
sid käreusid järele, et seega loomade waewa fergen-
dada.

Lõuna paiku aga muutus maapind kõwemaks.
Nähtawasti oli sadu jelles piirkonnas olnud nõr-
gem. Statistid asusid nüüd kärudele ja teekond are-
nes hoopis fiiremalt.

Wäikese oja kaldal tegi Chang-Mi korralduse
lühikejeks puhkuseks. Näljased loomad jõid ahnelt
farget wett. Kulid kandsid neile toitu ette. Saksla-
sed samal ajal hakkasid kustutama oma nälga.

Lõunasöögi ajal jõudis kohale ratsanik, kes oli
jäetud õijele laagriplatsile jälgima rööwlijalkade
lähinemist.

— Nad jõudsid meie õijele puhkepaigale seitse
tundi pääle karamani teele asumist, teatas ratsanik.

— Siis nad öösel jõuawad meile paratamatult
järele, otjustas Chang-Mi. — Meie peame walmis-
tuma nende wastuwõtuks.

— Kas wõijite umbkaudu kindlaks määrata
nende meeste arwu? uuris Hagenauer.

— Ma arwan, et nende jalk on suur 100—120
meeft.

Chang-Mi tõmbas taskust uuri. Sell oli mõne
minuti eest neli.

— Wiie tunni pärast nad on meil järel, arutas

Chang-Mi. — Selleks ajaks peame olema nende vastuvõtuks valmis. Ma usun, et meil pole eriti raske tulla nendega toime, sest nad on pikast teekonnast väsinud ja suudavad waewalt woidelda.

Rulide kisa saatel hakkas karawan uuesti liikuma. Päikeseloojakul jäädi peatuma järsu kaljuserva juure. See oli loodus koht röömlite ootamiseks. Kõrge kaljusein tegi röömlitel wõimatuks kallale tungi idast ja lõunast. Chang-Mi lasi loomad lahti rakendada. Kärudest moodustati kaitsewall põhja ja läände. Nõnda saadi tugewasti kindlustatud seisukoht, kus wõidi rahulikult jääda ootama röömlite kallale tungi.

Wahid asetati pool kilomeetrit ettepoole kindlustatud seisukohta. Weltin juhatas igale mehele kätte tema koha, kus ta pidi asuma, kui röömlid algawad tormijooksu. Kuni röömlite ilmumiseni wõis aga iga mees magada, et koguda wõitluseks uut jõudu.

Chang-Mi, Hagenauer ja Weltin seisid walwel oodates wahtidelte teateid rööwjõugu ilmumise kohta. Nad otsustasid röömlid lasta lähineda kuni 200 meetri kauguseni ja siis awada neile tuli.

Kell näitas juba üle kesköö tunni, kuid röömlite ilmumisest ei toonud wahid ikkagi weel mingit teadet. Kell oli pool kolm, kui eelwahid ratsutasid laagrisse ja teatasid, et röömlid on jõudnud umbes kilomeetri kaugusele.

Weltin asetab kõik mehed kaitsele ettenähtud kohadele. Keegi ei tohtinud enne tulistada, kui selleks oli antud käsklus.,

Rööwlite ratsamehed liginesid hääletult. Nende salga eesotsas ratsutasid mõningad mehed, kes kandsid tõrwikuid ja walgustasid sellega teistele teed.

Weltin laskis heita walgustuspomme. Rööwliid peatasid üllatanult hobused ja haarasid püssid lasfewalmis kätte.

Chang-Mi saatis kaks noort hiinlast rööwlitele vastu. Poisid kandsid tõrwikuid ja walget lippu. Paar rööwlit ratsutasid poistele vastu ja küsisid, mida nad soowivad.

Chang-Mi saadikud teatasid, et nad tahawad kõneleda kindral Pao-hi-scheniga.

Sellepääle kirjus keegi ohwitseri rõiwastuses mees neile:

— Mis teie tahate temast? Minul on kindral Pao-hi-schenilt käsk wõtta wangi fogu ekspeditiooni. Mul on selle kohta kaasa kirjalik tõendus inglise ja hiina keeles.

Poisid seletasid nii, nagu neid oli kästnud:

— Meid on siin 160 hästi relwastatud meest. Meie wõitleme wiimse weretilgani. Teie ei suuda wallutada meie seisukohti. Selleks ojutub teie jõud liig wäikeseks. Pääle selle aga meie teatame Chang-Mi nimel, kelle nimi teile on hästi tuttaw, et kindral Pao-hi-schenil puudub õigus teha korraldusi ekspeditiooni wangistamiseks. Sarnast asja ei jätta walitsuswõimud kirjastamata.

Dhwitser fortsutas kulme.

— Teie minge tagasi Chang-Mi juure ja öelge temale, et ma annan talle järelemõtlemiseks aega

funi horumiku fella teitsmeni. Selleks ajaks teatagu ta meile oma otsus kui ta ei nõustu alla andma, siis meie algame et elöhe rünnatuga. Mul on lubatud tasuta 1000 teelsti, kui ma wiin Chang-Mi kaasa elawana wõi furnuna. Ja sellest summast ma ei taha jääda ilma mingil tingimusel.

Poisid tulid tagasi ja teatasid Chang-Mile, mida ohwitser oli öelnud. Tga mees ajus walwele omale kohale. Negajalt heideti walguspomme, et jälgida rööwlite tegewust. Wiimased olid astunud sadulast maha ja saatnud hobused tahapoole. Moodsustades poolringis rivi kaewasid nad sawisesse pinda lasturpejasid.

Ka Weltin lasi nähes rööwlite ettevalmistusi, kaewata mehi lasturpejasid, et olla paremini kaitsitud waenlase kuulide eest.

Pikkamisi wenis aeg. Kella wiie paiku hakkas foitma. Päike tõusis werewa fettana filmapiirile. Chang-Mi ja Hagenauer filmitsefid pikksilmaga waenlaste ahelikku ja nägid, et jääb wäga paljud mehed magasid.

Korraga kuulidus hommikuses waikususes pasunahäl. See heli kostis mitme kilomeetri tagant.

— Walituswäed lähenewad, hüüdis Chang-Mi. — Puhuge pasunat, et nad märkaks meie asukohta.

Kõigi filmad lõid rõõmuft järelema. Müüd oli kindel, et rööwlite jõuk lüüakse taganema. Kuid ka ohwitser taipas, kellest kostsid pasunahelid. Ta tegi oma meestele forralduse taganemiseks. Mehed tõm-

busid orgu, kuhu warem oli toimetatud nende hobused.

Kaks ratsanikku saatis Beltin walitsuswägedele wastu, et nad wiimastele teataks rööwlijõugu asumisest lähikorras. Noor ohwitser, kes juhtis walitsuse wäesalka sellega aga nähtawasti ei arwestanud. Tuhatnelja raskutas wäesalk kohale, nii et kollane tolmupilw mattis ümbruskonna. Meeste arwu walitsuse wäesalgas mõis arvata wähemalt kolmesajale.

— Org tuleb otsekohe ümber piirata, teatas Chang-Mi ohwitserile. — Muudu nad pääsewad meie käest.

Beltin andis ohwitserile lähemaid seletusi maastiku ja rööwlite asukoha üle. Ahelikus läheneti nüüd orule. Kõrwa sõjameestega asusid ahelikku ka ekspeditioonist osawõtjad.

Kui ahelik oli jõudnud orule umbes 100 meetri kaugusele, hüüdis ohwitser:

— Walitsuse nimel ma nõuan, et teie relwad maha panete ja endid otsekohe wangi annate. Kes seda ei tee, see ripub weel täna oksa küljes.

Muus jäi kõik vaikseks. Siis aas hüübasid orust wälja üksikud sõdurid. Nad hoidsid käed ülewal. Neile järgnesid teised. Ka ohwitser ilmus käsi ülewal hoides nähtawale. Ta nägi, et mõne ustawaks jäänud mehega pole mõtet wõidelda suure ülekäalus olewa walitsuse wäesalgaga.

Noos wangidega asuti nüüd teele. Võuna paifu

aga ekspeditšiooni ja wäesalga teed hargnesid. Ohwitseriga südamlitult jumalaga jättes pööras Chang-Mi jakslastega teelt kõrwale, et siirduda oma kodukohta Tšu-li-tesse. Sõdurid aga wangi-dega jätkasid teekonda Si-ngani.

21.

Saades Kwolt loa asjuda siniise Budha leiukohtale algas Peary filmimisega. Ta tahtis nüüd wiia töö lõpule nii kiiresti kui võimalik. Esimesel paaril päewal arenes töö edukalt. Etseenid õnnestusid kõigiti hästi. Peary tundis omaast tööst juba täielikku rahuldust.

Marriman kui kunstiajaloolane uuris fuju. Mida rohkem ta seda aga waatles, seda kindlamini tuli ta otjusele, et see fuju pole ehtne. See fuju mõis olla walmistatud mingis wabrikus kas Inglisemaal või Saksamaal.

Kui ta oma mõtteid Pearyle awaldas puhkes wiimane juure häälega naerma.

— Oleks see tõesti nii, siis oleks jeda ometi märganud hiinlased kõigepäält ise. Nemad on ometi oma jumalate fujude tundmises juuremad asjatundjad kui meie.

Kõik seletused ei awaldanud Pearyle mingit mõju. Ta jäi oma arwamise juure kindlaks. Marrimani jutt näis teda lõpuks pahandawat.

Kuid paari päewa pärast kadus artistide töö-

ind. Keegi parematest näitlejatest seletas kolmanda päeva hommikul pääle töö algust, et tema loobub. Kogu filmi sündmustik olewat naiivne ja wäheju-
taw. Sarnases filmis esinemisega tegemat ta lihtjalt halba oma hääle nimele.

Paljud teised statistikud nõudsid, et korigeeritaks filmi käsikirja nii, et film muutuks elulähedasemaks. Praegu aga kujunewat film sarnases, et on üks igawene askeldamine ja jebimine sinise Budha kuu ümber, mis waatlejale iseenejelt wähe ütleb.

Rõigi sarnaste juttude ja seisukohtade mõjul langes näitlejate tööind täielikult. Nad täitsin ma-
finlikult oma kohuseid, Peary wandus ja ähwardas. Ta lubas kõigile üles öelda nende teenistuslep-
ingud. Kuid see ei andnud tulemusi. Keegi ei reagee-
rinudki ta ähwardustele.

Samal ajal saabus telegramm Marrimanile Solalt. Sola teatas, et ta on jõudnud Fitziga kind-
lasse kohta ja seisab praegu väljaspool igasugust
hädadohtu. Marriman oli telegrammist niivõrt lii-
gutatud, et nuttis rõõmu pärast.

Mitte wähem rõõmu ei tundnud ka Peary. Ta lootis, et Fitz tuleb nüüd tagasi ja asub oma tööle. Siis oleks kõik hästi. Fitz juudaks otsekohe raken-
dada kõiki waimustatult tööle. Ta leiaks ka uusi
ideid, kuidas teha filmi huwitawaks ja kõitwaks.

*

Leekond Solal ja Fitzil wana Bangi saatel are-
nes kõigiti soodsalt. Hommikul, mil koitis, olid nad
kloostriist juba ligi paarikümne kilomeetri kaugusel.

Lõuna ajal jõudsid nad teeni, mis wiis Si-ngani. Nad lasid lootsitu pärimett kanduda alla ja jättajid jalgsi teekonda.

Pangil õnnestus osta lähemaist külast laru ja paar härgi. Pang asus härgi juhtima, kuna Zola ja Fitz westlesid omawahel. Neil oli palju kõigeist iiksteijele kõneleda ja kumbli polnud end tunnud warem õnnelikumana kui nüüd.

Kolmandal päewal nad jõudsid Li-La-Pu külla. Selles külas oli Pangil tuttawaid ja wiimaste juures nad peatusid ligi päewa, et puhata reisirühmusest. Pang püüdis kohalikkude elanikkudega westledes jõuda selgusele, mida wiimased teawad Kwojt ja ta abilistest. Nagu elanikud teadsid jutustada, pidi Kwo wiibima alles Sa-gus. Ta olewat halwas tujus ja ei wõtwat kedagi vastu pääle oma lähimate kaastöölise.

Ilma wahejuhtumisteta arenes reis edasi Si-ngani. Paaril korral tulid teel vastu kindral Bao-hi-scheni salgad, kuid nad jätsid reisijad rahule.

Si-nganis Fitz pöördus otsekohe kubeneri poole, kuna ta teadis, et wiimane on Chang-Mi sõber. Kubeneri aga ei olnud kodus. Kubeneri sekretär, sumpaatlik noormees, informeeris Fitz'i wiimastest sündmustest. Sakslased olewat loobunud sinise Budha kuju otsimisest ahwardawa olukorra tõttu. Nad olewat õnnelikult jõudnud Chang-Mi kodukohta Tsu-li-te külla. Sinna olewat sõitnud eelmisel päewal ka kuberner, et külastada üle pikema waheaja oma wana sõpra Chang-Mid ja pidada te-

maga läbirääkimisi jelle üle, kuidas panna piiri Kwo ohtlikule tegemisele.

Fitz ja Zola otsustasid otsekohe jätkata teekonda Tju-li-te kulla. Sekretär andis nende käsutusse ühe kuberneri autodeft. Kaari tunni pärast olid nad juba kohal. Chang-Mi oma külalistega viibis parajasti õhtusöögil. Fitz ja Zola ilmumine wõeti vastu müriewate terwitushüüetega.

Peolauas pidid Fitz ja Zola jutustama oma üleelamustest. Kuberner tegi aegajalt kirjalistikke märkeid. Ta nähtawasti tahtis fogu jelle loo teha üksikasjalikult festwalitjusele teatawaks.

Shtul forraldati ilutulestik. Chang-Mi laialdane aed oma uhkete ehitiste ja ilupuudega andis firewas ilutulestikus haruldase pildi. Zola, Fitz ja Jaks-lased tundsid kui nõutud ringis.

Zola josis wäga hästi Chang-Mi tütre Sjiga. Nad said otsekohe häädeks sõpradeks. Sjiga jutustas Zolale huvitawalt ühte ja teist hiinlaste elust ja oma isiklikkudest röömudest ja muredest. Ta tahtwat lähemal ajal reisida Saksjamaale, et jääd täiendada oma haridust.

Samal ajal, mil teised pidutsesid aias, Chang-Mi, kuberner ja Tung-Le istusid kabinetis ja arutasid oluforda. Üksmeelselt asusid nad seisukohal, et Kwo tegemisele on tarwis teha lõpp kõige lähemal ajal. Nad saatsid rea telegramme Pekingisse ja Shanghaisse. Alles hommiku wara nad lahkusid nõupidamiselt ja heitsid puhkama.

*

Kwo pidas nõu kindral Bao-hi-scheni ja ülem-
õpetaja La-hio-schiga. Nad olid istunud juba pite-
mat aega ja tuba oli täidetud paksu sinise suitsuga.

— Nagu teate, pöördus Kwo kaaslaste poole,
— pole Wang-Chan senini pöördunud tagasi. La
saatis mulle sõduritega teate, et ta on haigestunud.
Mulle tundub see asi siiski kahtlasena.

— On vahepääl midagi juhtunud? küsis ülem-
õpetaja.

— Võib olla on juhtunud paljugi. Ma aiman,
et hädaoht läheneb.

Siiüdates uue sigari ta jätkas:

— Mul ei ole rahu, enne kui jõuan oluforra
üle selgusele. Kergesti reisin ma weel täna floost-
risse tagasi.

Ruumis süvenes vaiksus. Kõlas gongilööf.
Kindral ruttas eesruumi. Kuuldus, kuis keegi kõ-
neles temaga jääl erutatud hääl.

Paari minuti pärast astus kindral tagasi ruumi
ja teatas, et keegi mees soomib tungivalt kõnelda
Kwoga. Tal olewat teatada tähtsaid uudiseid.

Kwo käskis mehe paluda ruumi. Ruumi astus
wana hallipäine mees sügavasti kumardudes. Ta
oli Kwo salakuulaja Si-nganis.

— Wen-tschef, on juhtunud midagi tähtsat?

— Ma tulin siia väga tungivate asjaolude
tõttu. Muidu ma ei oleks lahkunud Si-nganiist,
nagu see oli teie korraldus.

— Kõnelege, milles seisab asi.

— Chang-Mi saatis kubernerile mitu tele-

grammi. Mul ei õnnestunud neid telegramme lugeda. Ma tean ainult, et sakslased faks päewa tagasi jõudsid Chang-Mi kodukohta. Nemad olid walitsuswägede faasabil wangistanud 100 meest teie sõjawäest.

Kindral hüppas püsti.

— Mis? Nemad on wangistanud minu sõdureid. Ta punetas näost ja filmad sädelesid wihaft.

Awo wiipas kindrali käega, et wiimane jääks rahule. Ta pöördus uuesti wanamehe poole:

— Ja mida teie teate weel?

— Eile õhtul jõudis Chang-Mi majja keegi ameeriklane. Selle mehe nimi on Fitz.

— Kus teie teate seda?

— Ma saatsin Chang-Mi majja walwama ühe spiooni ja see teatas mulle seda. Ühtlasi sama mees teatas, et ameeriklasega olnud faasas keegi noor daam mrs. Marrison.

Kõik waatasid sõnatult Wen-tšheki otja. Awo fäid löid fergelt wärisema. Ülemõpetaja näppis ärewuses oma mantli äärt.

— Ja, jutustas Wen-tšhef edasi, — kõige ime-likum on weel see, et Wang-Chan wiibib nende juures.

Awo jõllitas. Ta filmad ahwardasid lungida wälja oma koopaißt.

— Wang-Chan on äraandja, mõirgas ta. Tema on wabastanud mrs. Marrisoni. Ma luban tühät taelsi jellele, kes ta toob elawalt wõi furnult.

Siis pöördus ta märjewa wanamehe poole ja kirjus:

— Kõnele, mis ja tead veel!

— Eile õhtul saabusid tähtsad teated Pekingist ja Shangaiist. Tähtsad valitsuse ametnikud on teel meie prowintsi.

— Edasi!

— See on kõik mis ma tean. Sündmuste arengus tuleb meil arvestada sellega, et Chang-Mi on kuberneriga kõige parem sõber.

— Mikspärast teie ei teatanud sellest kõigest mulle kirja teel?

— Ma ei usaldanud neid teateid kellelegi. Mu agendid jälgivad hoolikalt kõike seda, mis sünnib Si-nganis ja Tšu-te-lis. Nii minu eemalviibimisega Si-nganist meie luureteguwes pole katkestatud. Päälegi ma reisin otskohe tagasi.

Kwo naeratas rahuldatusena. Ta asetask oma käe raskelt Wen-tšheki õlale.

— Ma olen teiega väga rahul. Teie olete täitnud oma ülesande suurejooneliselt. Ma lasen teile maksta tasuta tuhat taelsi.

Wana hiinlane lahkus sama sügavasti kummarduhes ruumist nagu ta oli ilmunud.

Seites terawa pilgu kindralile sõnas Kwo:

— Pao, nüüd tuleb ajuda teil tööle. Valmistage end ette, sest lähneb otskohe lahti.

Ta plaksutas käsi. Ruumi astus teener.

— Minge otskohe laagrisse ja paluge mr. Mar-

riman ja mr. Peary süia. Paluge neid ilmuda otsekohe.

Teener kadus kui wälk.

Kindral tahtis wõtta sõna. Kwo tõstis samal hetkel käe ja tähendas:

— Kuna Wang-Chan osutus äraandjaks, siis on meil oodata kõige halwemat. Sõjamägi peab olema wõitluswalmis. Kui walitsuse wäed astuwad meie wastu wälja, siis pole meil teist walikut, kui wõidelda wiimase meheni. Teie Bao-hi-schen peate tungima waenlase wäesalkadele kallale lagendikul kui need on teel süia. Samal ajal aga osa meie wäest peab ründama Si-ngani ja tungima selle järele walitsuswägedele selja tagant kallale.

Kindral ja ülemjuhataja noogutasid nõusolles pääd.

— Pääasi, meil tuleb teotfeda kiirelt, — jätkas Kwo, — kui kõik areneb hästi, siis oleme juba kolme päewa pärast selle prowintsi peremehed. Selle järele meie wõime wallutada kõik lähemad prowintsid ja tõusta kogu maa peremeesteks. On tõenäoline, et meil ei tarwitse teisi prowintse enam wallutada sõjalise jõuga, kui oleme omas prowintsis peremehed. Meie walged sõbrad Shangais ja Pekingis juba hoolitsewad, et wõim kogu maal langeb meie kätte. Meie wõime lubada ja anda neile suuremaid foodustusi, kui seda praegune walitsus.

Gesruumist kostis kongilööf. Teener astus ruumi ja teatas, et Marriman ja Peary on jõudnud kohale.

— Paluge esite mr. Marriman, teatas Awo teenrile.

Marriman astus uudishimulikuna ruumi. Ta maatas pooleldi imestades Awole otja.

— Teie lasite mind kutsuda?

— Kas teie teate kus on teie tütar, küsis Awo ilma, et ükski joon ta näos oleks liifunud.

Marriman pidi teatama, et ta paar päewa tagasi sai tütrelt telegrammi. Zola oli teatanud oma päralejõudmisejt Chang-Mi kodu. Waadates aga hiinlaste kawalatasje filmadesje, milles kiirgas wiha, otjustas ta waifida.

— Kus on teie tütar? kordas Awo oma küsimust.

— Ma ei tea seda mitte.

— Teie waletate! karjus Awo.

— Marrimani laubale tekkisid kortsud.

— Kuidas teie julgete mind nõnda kohelda? nõudis ta. — Ma pöördun otjekohe Ameerika konsulile poole.

— Kas teie ütlete kus on teie tütar? müristas Awo kasmawa wiiaga.

— Kui ma ka seda teaksin, siis ma ei ütleks teile seda mitte.

— Kus, kui teie seisukoht on sarnane, siis ma lasen teid niifauaks puuri pista, kuni teie suumärk asub tegewusse.

Awo pöördus kindrali poole.

— Kutsuge Peary siia!

Nähes Marrimani seismas kahwatuna seina

ääres, ajus raskuse tunne Peary rinda astudes üle läve.

— Kus on Fitz? küsis Awo järjult. — Aga ärge öelde meile mitte, et teie ei tea kus ta wiibib.

— Mis see läheb teile korda? tähendas Peary julgelt.

Awo astus mõne sammuga Pearyle lähemale.

— Teie ei pea mitte küsima, waid mulle wastama. Kus on Fitz?

Ukiline wihapuhang täitis Peary hinge. Ta meeleldi oleks tunginud hiinlastele käsitji kallale. Kuid jama mõistis, et see oleks meeletus. Sellega ei wõidaks ta midagi. Targem on neid kollaseid kelme kohelda leplikult.

— Ma ei tea seda tõesti mitte, seletas ta ja püüdis oma häälele anda wõimalikult rahuliku kõla. Ma nägin teda wiimast korda laagris ja pääle seda pole ma saanud ta üle ühtki teadet.

— Nii, urises Awo. — Teie ei tea siis tõesti mitte, kus tema wiibib? Kuid wabest olete nii lahke ja ütlete mulle, kus wiibib mrs. Marriman?

Peary heitis küsiwa pilgu Marrismanile. Ta mõistis, et Marrisman põlnud neile teatanud oma tütre asukohta.

— Ka seda ma ei tea. Mrs. Marrisman peab wiibima kollaste kelmide wõimuses. Kus aga nimelt, seda ma ei tea.

— Waikige, müristas Awo ja wehkes rusitatega, — kuidas minu inimeste üle kõneleda. Ma lasen teil kiskuda keele suust.

Ka kindral astus ähwardawalt lähedale. Peary taganes seina äärde. Ta jurus oma käe taskule, kus leidis rewolwer.

— Ma nõuan, et mind ja mr. Marrimani koheldakse wiisakalt, nõudis ta. — Meie ei luba jarnast käitumist.

Hiinlased naerjid toorest.

— Ma lasen teid puuri pista, jurus Kwo läbi hammaste. Teie jääte niikauaks lufustatud uste taha, kui teie õpite wastama mu küsimustele. Ma usun, et wanglas paraneb ka teie mälu. Teie mäletate jään juba üsna selgesti, kus wiibib mrs Marriman ja Gitz. Kui aga siiski oma kangekaelsust jätkate, siis ei paista päike enam kunagi teie pääle.

Ta plaksutas käsi. Nuuni astuwale teenrile tegi ta ülesandeks kutsuda kohale mõned sõdurid. Sõdurid panid Marrimanil ja Pearyl käed raudu. Wiimased alistusid waikides, kuna polnud mõtet hakata wõitlema suure ülekaalus olevate hiinlastega.

Kui sõdurid olid lahkunud wangidega ruumist küüsis kindral Kwoolt:

— Mida meie teistega ette wõtame?

— Nad olgu kolme tunni jooksul kadunud.

Kindral naeratas kahjuröömsalt. Ta täristas oma kannukseid ja lahkus sõjawäelaseks au andes ruumist. Sues ta wõttis enesega kaasa rühma noori sõdureid ja ilmus nendega ameeriklaste laagrisse.

Ameeriklased waatasid imestades sõdurite ilmumist nende asukohale. Bao-hi-schen lasi puhuda

paşunat. Seepäale kogunesid ameeriklased sõdurite juure.

Pao-hi-schen tõstis käe üles. See oli märgiks, et kõik kuulaksid teda.

— Ma teen teile teatavaks korralduse, seletas ta, — mille alusel teil tuleb lahkuda siit kolme tunni kestel. Teie ei võta enesega kaasa ei raha ega ka mingisugust varandust. Kõik jätate siia. Kes siit kolme tunni kestel ei ole lahkunud, selle peksavad minema minu sõdurid.

Sõdurid hakkasid kättsjema. Sarnane korraldus tähendas neile suurt saaki. Nad mõistsid, et kogu ameeriklaste varandus langeb nüüd neile.

Keegi näitleja, juur ja tugew mees, astus kindrali ette ja nõudis, et teda viidaks Kwo juurde. Pääle selle tahtis ta teada, kus viibivad Marri-man ja Peary. Pao-hi-schen naeris näitleja nõudmise kohta üleolevalt. Ta lõi ratsapiitsaga vastu saapaid ja tähendas.

— Teie mõlemad juhid on wangistatud. Mis põhjusel, see on meie asi. Meie oleksime mõinud teid kõik üles püüa ja oleme talitanud kõigiti suuremeelselt kinkides teile elu. Kui keegi tahab siit enesega kaasa võtta raha või muud varandust, siis maksab see ta elu. Minu sõjamehed otsivad teid teel läbi. Kelle juurest leitakse raha või varandust, see tapetakse armutult maha.

Ameeriklane fordas oma nõudmist. Ta tahtis haarata kinni kindrali hobuse waljastest. Pao-hi-schen andis talle piitsuga terama löögi näkku. Näit-

leja pidi katma walu tõttu hetkeks kättega filmad. Kui ta tahtis järgmisel hetkel kindralile kallale tungida, leidis, et kõikjal sirutusid talle wastu sõdurite täägid.

Wandudes taganes näitleja. Ameeriklased kogunesid nõupidamisele. Lühikese mõttevahetuse järele nad otsustasid täita kindrali nõudmise, sest polnud kahtlust, et muidu waewalt nad lahkuwad siit elusana.

22.

Chang-Mi seisis pikerguse laua ees. Ümber laua istusid kuberner Shen-Si, kaks kindrali, Tung-De, Hagenauer, Fitz, Wang-Chan ja Mrs. Marriman. Chang-Mi oli andnud kindralitele kokkuvõtliku pildi nende dokumentide üle, mida ta oli leidnud floostriist. Oma ettekande ta lõpetas järgmistega sõnadega:

— Nagu mu seletusest nägite ulatuwad „Punase Lipu“ niidid kaugemale Hiinamaast. Walged kaupmehed Schanghai ja Pekingis toetawad seda liikumist. Nähtawasti on Kwo neile lubanud suuremaid jõudustusi. Pole ka wõimatu, et niidid wiiwad otsekohe mõne wälisriigi walitjuse juure. Nii mõnigi wälisriik on humitatud Hiina seesmisest käärimisest, sest sel juhul wõimaldub tal toodjamatalt siin oma mõjuwõimu maksma panna. Seda kõike aga meie ei tohi lubada milgil tingi-

mujel. Meie peame olema valmel selle eest, et Kwo omas võimuahnitsemise tuhinas ei hävita Hiina rahva vabadust. Meie peame pööstma Hiina rahva koduõja ähwardawast keerisest.

Ta ajetas mõningad dokumendid kubernereri ja kindrali ette.

— Need siin on tõendused selle kohta, et „Punase Lipu“ juhtivatest tegelasteist on kindral Bao-hi-schen oja mõtnud Pekingis panga röövimisest kolme aasta eest. Sääal teatavasti rööwiti pangast 12 miljonit taelsi. See raha rändas „Tarkuse floostri“ müüride wahel ja selle raha abil nad peawad ülal oma rööwõute.

Walades jõodawett klaasi ta jätkas:

— Kuid neilt ei nõua kulufid mitte üksnes sõjawägi waid ka määratu spioonide kari. Kwo on uju-tanud üle oma agentidega maa selle sõna tõsises mõttes. Minu andmete järele tegutseswad ta agendid wähemalt 230 linnas ja külas. Selle tõttu on ta hästi informeeritud rahwa meeleoludest ja kõigest sellest, mis kuskil sünnib.

Tühjendades oma klaasi pöördus ta Wang-Chani poole.

— Teie, Wang-Chan, töötasite pikemat aega Kwo agendina. Teie mõite tõendada, et Kwo agendid asuwad ka Euroopa ja Ameerika suurlinnades. Ta wiimane on kõige halwem. Sääal nad püüawad maha jahkerdada meie isamaad.

Kõik waatasid Wang-Chanile. Wang-Chan tõusis ihtmelt ja kummardus igasje külge.

— Mu härrased, algas ta, — ma woin seda waid tõendada, mida siin Chang-Mi juba wäitis. Kwol on wäga tihedad sidemed wälisriikidega ja waja-duse korral wõib ta loota nende abile. Tema ja ta lähemad kaastöölised pole aujad ja terawa südametunnistusega inimesed. „Punase Dipu“ juhtivate tegelaste hingel seisab palju rööwimisi ja tapmisi. Seda waid ei ole keegi senini paljastanud. „Larkuse kloostri“ wana kuulsus ja aupai-Ste on mõjunud omalt poolt selleks kaasa, et walitsuswõimud pole pööranud nende tegemisele senini mingit tähelepanu.

Kindral Pa-kong tõstis käe. Ta tõusis aeglaselt oma istmelt ja waatas terawalt Chang-Mi otsa.

— Mida peab walitsus teie arwates ette wõtma?

— Walitsuswõimudel tuleb teotseda kiirelt, wastas Chang-Mi weendununa. — Iga hetke, mida meie kõheldes wüdamme, on Kwole suureks kasuks. Tema ei kõhkle ega kaalu kunagi parajal ajal, waid selle wastu teotseb. Selletõttu ongi kaswanud rahwamassis arwamine, et Kwo suudab ja wõib kõik. Tema meeste wangistamine paneb ta igatahes kiiresti teotsema. See koer, kes tunneb hirmu, jookseb kiiresti. Ja seepärast ma rõhutan weel kord: Walitsus peaks otsekohe kõik tegema, mis wõimalik, ta tegemise täielikuks likwideerimiseks.

Uksele koputati. Sõdur, kes seisis ukse taga walwel ulatas Chang-Mile telegrammi.

Chang-Mi rebis kiiresti telegrammi lahti. Ta näos ei liifunud ükski joon, kui ta telegrammi luges. Waikides ulatas ta jüis kuberneriile.

Kuberner heitis pilgu telegrammile ja luges jüis waljusti:

— Miles Peary ja Edward Marriman on wangistatud. Ameeriklased kästis Kwo otsekohe nende laagriist minema fihutada. Neil tuli jätta raha ja kogu warandus maha. Praegu on nad teel Si-ngani kannatades nälga.

Telegrammile oli alla firjutanud ameeriklaste ekspeditšiooni tehnik Robertson. Tal oli õnnestunud nähtawasti kellegi käskjalga jaata telegrammi Si-ngani postkontorisje.

Kõik seijid hetke waikides. Siis sõnas Chan-Mi:

Ameeriklased wajawat kiiret abi. Oja neist kindlasti ei juuda jarnases oluforras taluda teekonna raskusi ja huffuwad. Walituswõimud peaks asuma otsekohe kahtlematult tegewusje.

Kuberner mängis närwilikult julepääga. Ta fortjutas kulme ja sojistas mõne sõna kindral Pa-kongile. Wiimane noogutas nõusolles pääd.

— Ma annan täieliku wolituse teotsemiseks oma parema äranagemise järele kindral Pa-kongile. Ta asub oma wägedega otsekohe tegewusje.

Chang-Mi ja kõik teised lauas wiibijad jurusid tänulikult kuberneri kätt.

— Pääle jelle on mul teatada, wöttis kuberner uesti sõna, — et ma määrän 5000 taelfi maewa-

tasuks jellele, kes toob mu kätte Kwo elusalt wõi sur-
molt.

Puhkes üldine aplaus.

— Ja mina, hüüdis Chang-Mi, annan 5000
taelsi jellele, kes wangistab kindral Bao-hi-scheni ja
ülemõpetaja Ta-hio-schi.

Kuberner kirjutas paberile mõne rea ja ulatas
selle kindral Pa-fongile.

— Siin on teile kirjalik wolutus tegutsemiseks
oma parema äranägemise järele.

Chang-Mi astus kubeneri ette.

— Mul on siiski veel üks palwe, pöördus ta
kubeneri poole. — Palun andke mulle wolutus, et
ma woin Kwo wangistada.

Kuberner täitis naeratades ta soowi.

*

Ameeriklased olid waewalt juutnud lahutada
omast laagrist, kui sinna ilmus Kwo oma kõrgemate
ohwitseridega. Nad hakkasid jaotama saaki omawa-
hel. Sõdurid waatasid seda päält näljaste silma-
dega. Ohwitserid mürdsid lahti kõik kohwid ja ko-
tid. Raha ja wäärtasjad peitsid nad oma tasku.
Pääle raha ja wäärtasjade wõtsid nad enesega kaasa
weel rõiwaid, portfelle ja muud wäärtuslikku kraa-
mi. Filmiaparaadid nad jätsid puutumata, sest nen-
dega ei osanud ohwitserid midagi pääle hakata.

Kui ohwitserid olid jaganud saagi omawahel,
siis wõisid laagriplatfide tulla ka sõdurid. Need wõt-
sid siit omakorda kõike seda kaasa, millel nad arwa-
sid olewat vähematki wäärtust. Paari tunni pärast

ei olnud laagriplatsilt enam muud leida, kui mõni purunenud kohvritükk või riideräbal.

Pearry ja Marrayman olid suletud kitsasse kongi. Nende ruumi keskele oli asetatud väike laud. Muud mööblit toas ei leidunud. Marraymani meeleolu oli rõhutatud, Pearry jelle vastu näitas end üpris rõõmsana ja püüdis lohutada ka oma kaaslast.

Shtu eel tõi keegi sõdur neile kruusi värsket veega ja tüki kuiwanud leiba. See oli laiaõlaline mees, kelle silmad kavalalt jädelesid.

— Sööge kiiresti, andis ta nõu, — sejt warsti tuleb asuda teele.

— Teele? imestas Pearry. — Kas meid wiiaakse siit kaugemale. Kas asuvad ühes meiega teele ka mu kaaslased?

— Nemad on juba läinud. Nad kihutati minema, ilma et nad oleks tohtinud võtta kaasa oma warandust.

Pearry oleks meeleldi pärinud veel üht ja teist jutufalt sõdurilt, kuid mees wäljus toast. Ta nähtawasti fiirustas seetõttu, et ukse taga kuuldus kõnelemist.

Pearry ja Marrayman jätsid kuiwanud leivatüki puutumata. Weefruusi aga nad tühjendasid, kuna neid mõlemaid piinas janu.

Neglaselt oodates wenisid minutid. Kella kaheksa paiku õhtul tormasid tuppa neli sõdurit ja kõitsid tugewasti Pearry ja Marraymanil käed seljataha. Üks neist sõduriteist oli sama mees, kes warem oli toonud neile einet.

Suel nad nägid riviistatud sõdurite rühma. Mehed seisid täies reistvarustuses. Üks ohvitseridest asus wangide juurde ja kästis neid wiia käre juurde, mille ette oli rafendatud punane härg.

Kõlas wile. Kindral Bao-hi-ichon asus oma ohwitseridega ratsa sõdurite rühmade ette. Satati minema fiirkäigul. Wangide käre liikus sõjawäe järel pakjus kollases tolmupilwes. Peary ja Marrisoni kõrwal istus ja juhtis hargi nende tuttam laiaõlaline mees.

— Wahest pääseme meie jelle mehe abil põgenema, sofiistas Peary Marrisonile. — Sgatahes peame katsuma õnne.

Marrison noogutas waewalt märgatawalt pääga.

— Miks Kwo oma wäega siit lahku? pöördus Peary sõduri poole. — Kas teekond wältab pikemat aega?

Hiinlane waatas umbusklifult Peary otsa. Peary tõukas teda küünarpäraga ja andis märku, et ta kingib sõrmuse omaist sõrmeist hiinlasele. Wiimase näo üle libises lai naeratus. Ta wõttis otsekohe sõrmuse Peary käest ja lasi libiseda jelle oma mantli taskusse.

— Tuleb suur lahing, seletas jellepääle mees lahkesti. — Lahing algab arwatawasti juba öösel. Meie wäed tungiwad kallale walitsuswägedele.

— Kas teie usute, et Kwo suudab siis walitsuswägedele wastu panna?

— Kwo suudab kõik.

— Teie olete rumal, kui jeda usute. Kmo kaotab kindlasti lahingu, sest walitsuse wäed on suurel ülekaalus. Kmo ripub kindlasti kõige lähemal ajal wõllas. Ja ka teie käsi ei käi hästi, sest teie kõitfite meie käed.

Siinlane waatas uskumatult Pearyle otja.

— Kui teie wabastate meie käed, kõneles Peary, siis anname teile palju raha. Meie omame Ameerikas nii palju raha, kui Kmo Siinas. Teie oleksite sel juhul korraka rikas mees.

Uskumatult raputas mees pääd.

— Mina ei ole walgetele meestele midagi halba teinud. Mina tegin waid jeda, mis mind kästi teha.

— Pange tähele ma seletan teile kõike lähemalt, algas Peary. — Wuidu teie ei mõista küllalt selgesti, misjuguise kasuliku ettepaneku ma teile tegin.

Rahtlemalt waatas mees ringi. Ta sõnas pea-aegu sõjastades:

— Kui sõdurid märkawad meie jutuajamist, siis nad lööwad mind ja samuti ka teid. Seepärast on targem waikida.

Üldises sammude müldinas nad ei kuule midagi, wäitis Peary. — Mul on taskus suur uur. See on täiesti kullast. Kui teie aitate, siis ma annan teile selle uuri ja tuhat taelsi raha.

— Tuhat taelsi?

Peary kinnitas oma sõnu päänoogutamisega.

— Kuid mul ei ole ju wõimalik teid nüüd wabastada. Seda wõidakse näha. Teid tabatakse ja poodakse ühes minuga lähema puu oksa külge.

— Teie olete rumal. Warsti saabub öö. Pimeduses ei märka keegi meie põgenemist.

— Ma olen nõus teid aitama, sõjasta shiinlane, — kui teie lubate mulle 2000 taelsi.

— Teie saate selle summa, lubas Peary. — Sa mu kullast uuri weel päale selle.

— Minu poolt saate selle kirjatastku, mis lebab siin kättes kogu jääl leiduva rahaga, sõnas Marri-
riman.

— Teie saate ühe sõnaga rikkaks kui mandariin, püüdis Peary meest mõjutada.

— Hää küll, otustas väheje kõhklemise järele sõdur, — ma olen nõus. Kuid teie peate võtma mu kaasa. Zuhul, kui tahate ära jooksta ilma minuta, siis ma tulistan teid.

Peary pani tähele, et nad liikusid põhja suunas. Tee oli võrdlemisi tühi. See tee oli nähtavasti wana karawanitee ja hoitud korras juba aastatuhandeid. Raugemal filmapiiril paistis metsade wöö.

— Siis öösel algab lahing? uuris Peary.

— Ma ei tea seda kindlasti. Kuulsin, kui jõudsid nii kõnelesid. Kuid kõneldi ka, et Awo tahab es-
majoones minna „Sinišesse kindlusesse“ ja alata sõjategemust alles selle järele.

— Millal ta loodab jõuda sinna?

— Homme lõunaks, kui mitte warem.

Päikese loojenemisel nad jõudsid metsawaheli-
jele teele. Pääsemislootuses hakkas Peary ja Mar-
rimani kiiresti tufsuma süda.

Pool tundi päale päikese loojenemist walitses

metšawahel tugew hāmarus. Hiinlane lõikas waheda noaga wangide kōidifud katti. Soodjal momendil nad hüppasid kārust metša ja kadusid puude wahele.

Pimeduse tõttu oli metša all liikuda raske. Peary ja Marriman pidid astuma wāga ettemaatlikult, et mitte pōrgata wastu puud.

Megajalt jurus hiinlane kōrwa wastu maad. Ta tahtis weenduda selles, kas neid ei jālgita. Midagi aga polnud kuulda. Nāhtawasti keegi ei olnud senini mārkanud nende pōgenemist.

Paaritunnilise kāigu järele nad jõudsid kitsale teerajale. Nüüd kiirustasid nad kāiku. Peaaegu sõnatult jättasid teekonda hommikuni. Koidikuts nad jõudsid keft metša asuwale wāikesele lagendikule. Nad istusid wāsinutena puujuurtele. Hiinlane awas oma seljakoti ja ulatas sellest kaaslastele leiba ja sinki.

— Meie peame warsti metšast wälja jõudma, otustas hiinlane. Wāhemalt wiie tunni pärast peame olema metšaweerul.

— Tunnete teie hāsti siinset ümbrust? päris Peary.

— Mōned aastad tagasi meie salk läbistas selle maakohta. Meie ei asu enam mitte wāga kaugel Siinganiist.

Hiinlasel oli õigus. Mōnetunnilise matka järele nad jõudsid metša serwale. Lāhikorras asuwal teel nad nāgid marssimas walitsuswāge. Pāikesel pais-
tel kiirgasid tāāgid nende pūsside otsas.

Kui üks sõdurite rühmadeist jõudis lähikorda, astusid metsast teele. Nad teatasid ohvitseridele, et on põgenenud Kwo wäesalga käest.

Noor ohvitser tunnistas mehi umbuisklikult.

— Mul on täss kiiresti edasi marssida. Ma annan teile paar meest kaasa, kes toimetavad teid staapi.

Staap asus wiis kilomeetrit eemal külas. Säälnõudis Peary otsekohe, et tal võimaldataks kõnelda staabiülemaga.

Staabiülem wõttis ameeriklased vastu wäikestes ruumis.

— Kwo on teel „Sinisesse kindlusesse“ teatas Peary ilma pikema sissejuhatuseta. — Ta lootwat juba täna hommikul jõuda sinna.

— Sinisesse kindlusesse? küsis staabiülem ülalatumult, — kus jee asub?

— Ma uskusin, et teie seda teate.

— Ma pole seda nime warem kuulnud, wäitis staabiülem, — kuid ma püüan hankida otsekohe selle kohta andmeid.

*

Pääle nõupidamist Chang-Mi lahkus autol oma teenri Bangi saatel. Ta lubas otsekohe asuda Kwo jälgimisele. Si-nganiist umbes 40 kilomeetrit lõunapool asuwas külas ta kuulis, et Kwo on lahkunud oma wäe juurest. Ta sõjawägi, mis alul jätkas teekonda otse põhja, oli pöördunud idasse, kuna Kwo ülemõpetaja Ta-hio-schi saatel jätkanud teekonda ida sihis. Ta reisu eesmärgiks olewat „Si-

nine kindlus" nagu kohalikud elanikud olid kuulnud küla läbistanud Kwo sõduritelt.

Ta püüdis asjatult lähemalt hantida teateid salapärase „Sinise kindluse“ kohta. Siis tal aga tärkas meele, et salapärane „Sinine kindlus“ pole miski muu, kui ühel järvel asuv kaljusaar. Shtuti päife loojenemisel wärwis weest kiirgaw kiirewihk kaljuseinad tumesiniseks. Seepärast ümbruskonna elanikud kutsusid saart „Siniseks saareks“.

Saare suurus oli waid mõned hektarid. Järsu kaljuseina tõttu oli wõimatu pääseda elanikkudel saarele. Siiski mõnel korral olid ümbruskonna elanikud näinud saarelt tõusmas suitsu. Ebausklikudena nad arwasid, et saarel elutseswad pahad waimud.

Chang-Mil oli selge, et „Sinises kindluses“ tahab Kwo ära oodata sündmuste arenemist. Zuhul, kui walituswäed murravad ta wägede wastupanu, siis on tal jään aega ja wõimalust märkamatuult kaduda wäljaspoole Hiina piire.

Selle saare olemasolust oli Chang-Mi aastat kuus tagasi saanud juhuslikult teada. Tal olnud sel ajal teenriks noormees, kes toimetanud ta kätte ühe tähtsa dokumendi Kwo agentide käest. Selle tõttu kandnud Kwo noormehe pääle wiha ja Kwo agendid jälginud noormeesest alatasta.

Kord saatnud ta noormehe salajaste ülesannete täitmiseks selle saare lähikorda. Sääal tunginud Kwo agendid noormehele kallale. Noormees oli tahtnud pääseda agentide eest saarele, kuid osutunud wõima-

tuts ronida üles mööda filedat kaljuserwa. Samas ta aga märganud weealust awawust. Sufeldudes weealla pääsenud ta wõlwialusesse kaitu. Käit wiinud lagedale platfile, mis igast küljest oli piiratud järsu kaljuseinaga.

Kaljusse olid raiutud koopad, mis suletud tugewate ustega. Ühes koopas kuulnud noormees hoi-geid ja karjeid, nagu oleks kedagi sääl hirmsasti piinatud. Ta tagaajajad tunginud wõlwialusesse. Sääl aga pimeduses wõimaldunud noormehel neist mööda hiilida ja pääseda eluga.

Ta saatis kästjala lähemasse külla, kus wiibisid walitsuse sõjawäe osad. Kuberneril nimel ta nõudis, et külalt otsekohe saadetakse kohale wiis ohwitseri vähemalt 300 sõduriga.

Sõjawägi jõudis kohale õhtuks. Chang-Mi kut-sus ohwitserid oma ruumi ja seletas neile lühidalt oma plaani. Ta ütles, et otsekohe tuleb alata tee-fonda „Sinisesse kindlusesse“. Kwo tuleb wangis-tada otsekohe, sest wastasel korral põgeneb ja jätab oma ässitustööd wäljaspool Hiinamaa piire.

Chang-Mi plaani kohaselt pidid tema ja ohwit-serid tungima kindlusesse. Sõdurid samal ajal aga oleks piiranud järwe, et põgenemine Kwole osutuks täiesti wõimatuks.

„Sinine kindlus“ asus külalt ligikorda 100 kilo-meetri kaugusel. Nad asusid ratsa teele õhtuses wi-dewikus ja jõudsid kohale enne koitu. Ohwitserid asetasiid sõdurite ahelikku ümber järwe. Nad ise

Chang-Mi ja Pangiga sõudsid järvele kaldaist leitud wana lootfikuga.

Chang-Mi arwates pidi awanus asuma saare idaküljel. Umbes meetri sügawusel hiinises wees üks ohwitser märkaski jääle terawa kaljunurga juures awawuse. Nad kinnitasid lootfiku kaljuserwa külge ja heitsid suuremad riided lootfikusse. Kaasa wõtjina nad relwad ja sukeldusid üksteise järele wee alla.

*

Awo istus ristijalu padjul. Ta waatas wäsinuna oma ette põrandale. Ta kõrwal istus ülemõpetaja Ta-hio-schi. Wiimane hoidis käes raamatut ja tegi sinna mitmesuguseid märkeid.

— Käsikjalad ei ole jõudnud veel tagasi? Küüsis Awo jurutud hääl.

— Ei.

— Meie peame teadma, kuidas need walged kelmid leidsid floostrid üle meie dokumentide peidupaiga. Ma saadan otsekohe uued mehed teele, kes peawad olema homme hommikuks tagasi.

— Ma usun, et see on hilja. Wang-Chan on oma kaasklastega floostriist kõrwaldanud kõik tähtsamad dokumendid. Need on kindlasti juba edasi antud walitsuswõimudele.

— Mida meie peame siis tegema?

— Dotama siin, kuni sündmused arenewad. Millise pöörde asjade käik wõtab, seda meie näeme juba lähemal ajal. Kui meie wäed lüüakse taganema, siis meie siirdume Tientsi. Sääle wõtame pan-

gaht wälja oma raha, ning wõime rahulifult afuda maapaffu.

Awo raputas pään.

— See ei lähe. Seitse aastat oleme meie selleks töötanud, et haarata wõimu. Meie oleme pühendanud oma ülesandele fogu oma energia. Mina leian, et meie jatkame wõitlust wiimase wõimaluseni. Teifiti ei ole see mõeldaw.

— Sellega aga paneme kaalule oma elu. Tar gem on põgeneda siis, kui on selleks weel wõimalusi. Muidu wõibolla riputatakse meid juba mõne päewa pärast otfa.

— See on tõsi, — kuulduf teraw hüüe. Awo hüppas püsti nagu usfifit nõelatuna. Ta pöördus ufse poole, mille keegi oli kuulmatult awanud. Läm wäl seifis Chang-Mi ja tõstis hoiatawalt käe.

— Teie nähtawasti ei oodanud mind? küfis Chang-Mi kergelt naeratades. Awo nägu wärwus wihast weripunaseks. Käfi rusikasfe furudes astus ta Chang-Mi'le mõne sammuga lähemale.

— Teie armastate tungida majja, kui rööwloom.

Chang-Mi wiipas talle käega märgiks, et Awo wõtaks istet.

— Istuge oma kohale! — kästis ta. — Ufse taga seifawad wiis ohwitseri ja järwe piiramad 300 sõdurit. Teil ei ole kuhugi pääfu.

Awo ja Ta-hio-fchi käed hakkasid wäriwema. Ülemõpetaja pillas raamatu käest põrandale ja waatastardunud pilgul Chang-Mi otfa.

— Kas teie usute veel, pöördus Chang-Mi Awo poole, — et teie saate Hiina keisriks? Teie mäng on nüüd läbi. Hiina rahwas on pääsenud sellest hufatusest, millesse teie tahtsite teda tõugata.

Awo puhkes naerma. Seejuures ta pilufilmad julgejid pea täiesti.

— Teie tahate meid hirmutada, fugistas ta naerdes. Ma nõuan, et teie siit otsekohe lahkute. Zuhul, kui teie seda ei tee, siis ma lasen surmata Peary ja Marrimani.

Ta pilgus hõõgus kahjurõõmu.

— Siis oma julgeoleku kindlustamiseks lasite wangistada need tublid ameeriklased? küsis Chang-Mi, kelle hinges kerkis tugew wihapuhang.

Awo jõllitas talle wastu.

— Kuid ma ütlen teile armetu olewus, karjus Chang-Mi Awole, — nii Peary kui ka Marriman on kindlas kohas. Nad põgenesid koos oma saatjaga. Nad on ühes teiste sakslaste ja ameeriklastega juba teel Shanghaisse.

Ülemõpetaja waatas kahwatuna Awo otja. Wiimane jäilitas enesewalitsemist. Ta laubale olid tõmbunud waid mõned ühikud sügawad kortsud.

— Kui teie siit kohe ei lahkute, müristas Awo, siis mõne tunni eest on teil siit lahkumine juba wõimatu. Kindral Pao-hi-schen ilmub kohale mõnetuhande mehega kõige lähemal ajal.

— Pao-hi-schen praegusel momendil wõib olla on juba wangistatud ja ripub oma ohwitseridega wõllas.

Ülemõpetaja oli märkamatult wõtnud mantli hõlma alt noa ja paiskas selle tugewa hooga wastu Chang-Mi rinda. Nuga kukkus kõlisedes põrandale.

Chang-Mi tõmbas rewolvri taskust. Ta sihtis õpetajale, kes tõusis põlvili ja tõstis paluwalt oma mõlemad käed.

— Teie kelmid ei ole seda wäärt, et wäärifsite minu kuuli. Surra minu kuuli läbi oleks teil liiati suur õnn. Enne surma peate tundma neid wiletsusi ja piinu, mida teie olete lasknud walmistada teistele inimestele.

Ta wõttis oma põuetaskust sigaritoosi, mida wastu oli põrganud nuga. Toosil wõis märgata noa kriimustusi.

— Näete, et saatus ja kõik hääd waimud on minu poolt, sõnas ta toosi taskusse pistes. Seepärast peate leppima oma osaga kui paratamatusega.

Ta wilistas. Selle pääle astus üks ohwitseridest ruumi.

— Kas leidsite ahelaisse needitud wangid kätte?

— Nad on samas kõrwal asumas kongis. Neid on väga raskesti piinatud. Nad näewad wälja kui waimud. Nii nälginud ja kõhnad nad näewad wälja. Rogu nende keha on kaetud mädanewate haamadega. On otse jõe waadata, kui hirmsasti on piinatud neid inimesi.

Chang-Mi astus Awole ähwardawalt mõne sammuga lähemale.

— Kuulsite, kirjus ta, — mis kõneldakse teie tegudest. Seda kõike aga peate tundma nüüd omal

nahal. Mina annan teid mõlemaid 24 tunniks nende inimeste võimu alla. Nad võivad teile tajuda seda, mida teie lasite neile teha.

Need sõnad murdsid Kwo enesewalitsumise. Ta hakkas kergesti hoigama ja wajus kummargile padjale. Ülemõpetaja hakkas waljusti nutma kui wäike laps.

— Ma lasen keewa wett neid tilgutada teie huultele. Nad lõikawad puruks teie ihu ja riputawad sinepit haawadele. Weel enne surma teie siis mõistate seda, mis tähendab walmistada teistele piina.

Wang astus ruumi ja kandis käes pangi keewa weega. Üks ohwitseridest asetas Kwo ja ülemõpetaja ümber. Chang-Ma taganes ohwitseridega ruumist wälja ja lufustas enese järel ukse. Suel nad kuulsid Kwo ja ülemõpetaja elajalikke karjeid. Nähtawasti mehed rahuldasiid nende kallal omi kättetaajumisihä.

Poole tunni pärast sõnas Chang-Mi ühele ohwitserile:

— Awa uks ja waata, mida mehed jääwad teemad.

Kui ohwitser ukse awas tormasiid wangid kui hullumeelsed hüpates õuele. Nad hoidsiid käes Kwo ja ülemõpetaja äräloigatud liikmeid. Bildusiid neid õhku ja naersiid seejuures üksteise wõidu.

Ohwitser, kes oli heitnud pilgu üle ukse ruumi tähendas Chang-Mile:

— Mõlemad laibad on pea tundmatuajeni purustatud. Nad on lõiganud neil ära ka nina ja kõrwad ning pistnud wälja filmad.

Kindral Bao-hi-schen ja walitsuse eelwäed pörkasid kokku õhtu eel Su-pali külas. Ühema tulewähetuse järele Bao-hi-scheni salgad tõmbusid tagasi. Walitsusewäed ei jätnud nende tagaajamist, kuna taheti rööwäed öö festel ümber piirata.

Kuuldes oma eelwägede lüüasaamisest, kutsus Bao-hi-schen omad ustawamad ohwitserid nõupidamisele.

— Meie hindame walitsuswägede suurst wähemalt 300.000 mehele, tähendas üks wanem ohwitser. Nad on paremini warustatud kui meie. Neil on kasutada korralik suurtükivägi ja ei puudu isegi lennukid. Minu arwates jelle pärast on kõige targem tõmmata wäeosjad tagasi ja asuda raskelt ligipääsemale kiltmaale. Sääal walitsusewäed meid wäewalt jälgivad.

Ka teised ohwitserid awaldasid sama arwamist.

Kuid mis ütleb jelle kohta Kwo? küsis Bao-hi-schen. — Teie teate, et tema maksab meile tasu.

Ohwitserid naersid üleolewalt.

— Kwo on argpüks, sõnas üks neist julgelt.

— Ta põgenes juba oma kindlasse warjupaika. Teil on praegusel momendil waid tähtis, et ta pääsete eluga.

Bao-hi-schen puhus õhku raskeid suitsupilwi.

— Arwate siis tõesti, et peame taganema? küsis ta rõhutades.

Kõik ohwitserid jaatasid. Üks neist sõnas:

— Taganemisega suudaksime päästa küll oma

elu, kuid meil puuduvad edaspidi igasugused väljamaated. Njudes walituswägede eest tühjale fildmaale ei saa meie enam toetust Kwolt. Kui aga meil ei ole võimalust maksa sõduritele palka, siis nad ei kuula enam meie sõna. Mgamad rahutused, kus seisab meie elu kaalul. Ma leian, et õigem on meil nüüd kaduda meie kätte usaldatud rahaga.

Tüfil ajal ei lausunud keegi sõna.

— Teie nõu ei ole halb, armas wiimaks Bao-hi-schen. — Kuid kas suudame sõduritest märkamatult laagrist lahkuda.

— Mehed on wäsinud ja magavad rasket und, tähendas wanem ohwitseridest.

Kindral lasi tuua rahalaeka ruumi kessele. Ta amas laeka. Poole jääl leidumast rahast ja wäärtasjadest wõttis enesele, kuna poole jagasid ohwitserid oma wahel.

Kui hommikul laagris lewines teade Bao-hi-scheni ja ohwitseride põgenemise üle, siis jadas nende kohta lugematuid ähwardusi. Sõdurid otsustasid otsekohe jalga lasta. Nad heitsid relwad käest ja põgenesid enne ülepääkaela laiali, kui suutis walituswägi alata üldist rünnakut. Walituswägede kätte langes kogu warustus.

Tung-De korraldas Shanghais sakslastele ja ameeriklastele lahkumispeo. Sellest peost ei olnud võimalik Chang-Wil osa wõtta, kuna ta ei olnud jõudnud veel tagasi. Ta lootis siiski veel enne olla kohal, kui ta sõbraid asuwad laemale. Seda soowis ta eriti veel teetõttu, et ühes sakslastega pidi al-

gama oma teekonda Euroopasse ka väike Hji, et jää
täiendada oma haridust.

Pärast õhtusööki Hedda Holl ja Beltin tõmbusid
ühesildasse ruumi. Nad tahtsid wiibida kõigist sega-
matult.

— Kas ja oled weel pettunud siinsest tööst?
küsis Hedda.

Beltin raputas pääd.

— Müüd, mil tean, et teie mind armastate, olen
ma üliõnnelik. Siin on täitunud mu elu ilusamad
unistused. Ma ei suuda lihtsalt seletada, kui õnnelik
ma olen.

Ta juudles tuliselt ja kaua Heddat. Singeldades
küsis ta siis:

— Sa lubad mulle, et sa loobud ajakirjaniku
kutsest ja elad waid meie ühisele kodule ja õnnele.

— Muridugi luban. Kui aga sul ei ole midagi
selle vastu, siis ma awaldaksin raamatu tänapäewa
Hiina üle. Olen ju artikleid awaldanud mõrdlemisi
kattendlikult ja neist ei ole saanud eurooplased selget
ja ülewaatlisku pilti tänapäewa Hiinast.

Lastes kae libiseda üle oma armsama juukse
jätkas Hedda:

— Kuigi meie ei saawutanud siinist Budha kaju,
siiski meie ekspeditšioonil on väga suured teened.
Pole kunagi kellelgi õnnestunud luua Hiina elust
nii tõetruud ja elulähidast filmi kui meil. See film
on üks wäärtuslikumaid kultuurfilme maailmas.
Ma usun, et meile annetatakse selle filmi eest riiklik
auhind.

Ta jurus end fergesti wastu noormehe rinda.
Nende ruumi uksele koputati. Sji astus ruumi
ja palus neid jaali.

Saalis puhkes üldine juubeldus. Kõik soovisid
õnnelikule noorpaarile õnne. Kõige enam aga oli
liigutatud wana Marriman. Tal weeresid üle palge-
jämedad pisarad.

Õnnesoowide lõppedes wõttis Peary sõna:

Koosolejate meeleolu tõusis haripunktile. Nähes
seismas Seddat ja Beltini üksteise kõrwal järawail
filmil astus Hagenauer kess jaali.

— Mul on au teatada ka midagi üllatawat,
sõnas ta waadates Seddale ja Beltinile, — siin
metsikul maal on leidnud üksteise jüdamed Sedda
ja dr. Beltin. Subage, et mina neid kõige esite õn-
nitlen.

Hommikul enne kuu lõppu jõudis kohale ka
Chang-Mi. Nii saatsid teda siia ka ameeriklased tänasid
teda liigutatuna taastati eest. Sellele wanale polii-
tikamehele, kes wogu oma enu oli ohwerdanud hiina
rahwa hääks, wõignepid nad oma elu. Ilma Chang-
Mi abita oleks hukkunud Bao-hi-scheni rööwsalkade
läbi nii sakslased kui ka ameeriklased.

Astudes lõuna paiku autosse, et sõita sadamasse,
sõistas Zola Fitzile:

— Sinine Budha kuju tõi meile meie õnne.
Oleme tänulikud hiina rahwale selle ilusa muinas-
jutu eest finisest Budhast.

Lõpp.